

Oikeudet ja velvollisuudet Kansalaisarkiston tiedonhallinnassa

Tomi Voutilainen • Denis Galkin

MAMK
University of Applied Sciences

OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET KANSALAISARKISTON TIEDONHALLINNASSA

SELVITYSRAPORTTI DIGITAALISEN TIEDONHALLINNAN
TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISKESKUS DIGITALIALLE

Tomi Voutilainen • Denis Galkin

Itä-Suomen yliopisto
Oikeustieteiden laitos

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2016

A: TUTKIMUKSIA JA RAPORTTEJA – RESEARCH REPORTS 108

© Tekijät ja Mikkelin ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: Mainostoimisto Ilme Oy
Kannen ulkoasu: Mainostoimisto Nitro ID
Taitto ja Paino: Grano Oy
ISBN: 978-951-588-568-5 (pdf)
ISSN: 1795-9438
julkaisut@xamk.fi

SISÄLLYS

I Aluksi	9
2 Selvityksen tausta	10
3 Kansalaisarkisto ja sen käyttäjät	11
4 Tiedollisten oikeuksien määrittely	12
4.1 Tiedollisiin oikeuksiin vaikuttava lainsäädäntö	12
4.1.1 Henkilötietolain tarkoittama rekisterinpitäjä ja rekisteröity	13
4.1.2 Tietojen suojaamisvelvoite	16
4.1.3 Tietojen hallinta tekijänoikeuksilla	19
4.1.4 Viranomaisaineistot	21
4.1.5 Viestinnän luottamuksellisuus	23
4.1.6 Yritys-, liike, ammatti- ja elinkeinosalaisuudet	25
4.2 Tiedolliset oikeudet Kansalaisarkistossa	27
4.2.1 Henkilötietojen suoja	27
4.2.2 Salassapitovelvollisuus	28
4.2.3 Luottamuksellisen viestin suoja	29
4.2.4 Tietojen suojaamisvelvollisuus	29
4.2.5 Tekijänoikeudet	31
5 Tiedonhallinta Kansalaisarkistossa	33
5.1 Tiedonhallinnasta sopiminen ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen	33
5.2 Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen	36

5.3 Henkilötietojen käsittely	37
5.3.1 Käyttötarkoituksena sukututkimus	38
5.3.2 Käyttötarkoituksena historiallinen ja tieteellinen tutkimus	39
5.3.3 Toimittajan toimituksellinen arkisto	40
5.3.4 Yksityishenkilön viestit ja aineistot	40
5.4 Käyttöoikeuksien määrittely	41
5.5 Ulkoiset tietopyynnöt	41
5.5.1 Kuolinpesät	41
5.5.2 Viranomaiset	43
5.5.3 Alaikäiset, huoltajat, edunvalvojat ja asiamiehet	44
5.5.4 Määräykset viestien poistamiseksi	45
5.5.5 Aineiston julkaisemisen rajoittaminen	45
6 Sääntelyn puutteellisuus ja siihen varautuminen	47
6.1 Sähköisen aineiston periminen	47
6.2 Alaikäinen sähköisen palvelun käyttäjänä	48
6.3 Rekisterinpitäjän ja tämän lukuun toimivan keskinäinen suhde	48
7 Suositukset toimintamalliksi Kansalaisarkistossa	49
7.1 Tietosuojavaatimukset ja rekisterinpitäjän asema	49
7.2 Ylläpitäjän vastuu säilytettävästä aineistosta ja tekijänoikeuden alainen aineisto	50
7.3 Miten varautua käyttäjän kuolemaan	50
7.4 Sopimusehdoissa huomioitavaa	51
Lähteet	52

LUKIJALLE

Tämä selvitys käsittelee henkilökohtaisen tiedon arkistointiin ja pitkäaikaissäilyttämiseen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia juridisesta näkökulmasta.

Selvitystyön on tilannut digitaalisen tiedonhallinnan tutkimus- ja kehittämiskeskus Digitalia. Tulevaisuudessa Digitalian kehittämä Kansalaisarkisto tulee olemaan ammattimainen sähköinen arkisto, joka kuitenkin vastaa käyttökokemukseltaan sitä, mihin tavalliset kansalaiset ovat tottuneet.

Miksi tarvitaan Kansalaisarkisto? Tunnistamme tähän kolme syytä. Ensiksi, arkistolain mukaisesti Arkistolaitos on kiinnostunut meistä kansalaisista vain, mikäli olemme merkittäviä politiikan tai kulttuurin edustajia, toimimme merkittävässä virkatehtävässä tai olemme muuten erityisen kunnostuneita kansalaisia. Tavallisten ihmisten tietoja ei arkistoida. Tämä on ongelmallista erityisesti siksi, ettemme voi nykyhetkessä tietää, mikä tieto tulevaisuudessa osoittautuu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi.

Toiseksi, digitaalinen maailma haastaa perinteiset säilytysratkaisut. Kun muistot ovat paperisten kirjeiden, päiväkirjojen ja valokuvien sijaan esimerkiksi kolmannen osapuolen tarjoamassa sosiaalisen median palvelussa, kuinka ne säilyvät tuleville sukupolville vai säilyvätkö lainkaan? Yhtenä kehitystyön ajurina on kasvanut tarve jättää itsestä digitaalinen perintö ja koota oma elämäntarina yhteen paikkaan, josta se on helposti katseltavissa. Kansalaisarkistoon jokainen voi tallentaa joko syntysähköistä tai digitoitua aineistoa käyttöehtojen ja tiedollisten oikeuksien määrittämissä puitteissa.

Kolmanneksi, tiedon säilyttämiseen yleisesti hyödynnetyissä pilvipalveluissa kukaan ei takaa, että tieto säilyy pysyvästi, olisi oikeasti käyttäjän hallussa ja ettei sitä käytettäisi palveluntarjoajan toimesta johonkin aivan muuhun kuin säilytystarkoitukseen. Kansalaisarkiston tarkoitus ei ole kilpailla näiden ratkaisujen kanssa, vaan palvella ihmisiä, joille niiden käyttölupaus ei riitä. Samalla kansalaisten hallintamahdollisuudet omaan tietoon kasvavat. He voivat aiempaa paremmin päättää tietojensa säilytysajasta, halutessaan myydä omia tietojaan eteenpäin tai luovuttaa niitä esimerkiksi tutkimuskäyttöön.

Haluamme luoda kansalaisille palvelun luotettavalla avoimen lähdekoodin pohjalla, mikä tuo toimintaan jatkuvuutta. Tällä hetkellä Kansalaisarkisto tarjoaa kehittämissympäristön henkilökohtaisen digitaalisen arkistoinnin ongelmien ratkaisemiseen ja tarvittavien osasovellusten testaamiseen. Kiinnostusta näihin ratkaisuihin on jo herännyt useiden eri toimijoiden parissa. Toiveenamme on aktiivinen kehittäjäyhteisö.

Juridiset oikeudet ja velvollisuudet ovat lähtökohtana Kansalaisarkiston kehitykselle. Kiitämme professori Tomi Voutilaista ja HTK Denis Galkinia heidän tekemästään arvokkaasta työstä, joka palvelee sekä digitaalisen tiedonhallinnan asiantuntijoita että laajemmin kaikkia, joita henkilökohtaisten tietoaineistojen käsittelyn juridiset kysymykset koskevat.

Mikkelissä 25.10.2016

Digitalian tutkimusryhmä

Noora Talsi, YTT, tutkimusjohtaja

Miia Kosonen, KTT, TKI-asiantuntija

Anssi Jääskeläinen, TkT, TKI-asiantuntija

Liisa Uosukainen, DI, IT-asiantuntija

TIIVISTELMÄ

Tämä raportti on laadittu Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksella osana Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimaa Digitaalisen tiedonhallinnan tutkimus- ja kehittämiskeskus – Digitalia -hanketta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä vaatimuksia lainsäädäntö asettaa kansalaisille tarjottavalle henkilökohtaisen tiedon säilyttämisen verkkopalvelulle.

Kansalaisarkiston ylläpitäjä on käyttäjerekisterin rekisterinpitäjä ja arkiston käyttäjä rekisteröity. Rekisterinpitäjän on huolehdittava henkilötietolain asettamista velvoitteista ja käyttäjien oikeuksista. Käyttäjä voi olla myös rekisterinpitäjä, jos hän säilyttää palvelussa tietoja, joista muodostuu henkilörekisteri. Palvelun ylläpitäjän on huolehdittava, että palvelun tietosuojan taso vastaa ennalta määriteltyä käyttötarkoitusta. Sopimus- ja käyttöehdoissa voidaan tarkentaa palvelun käytön ja henkilötietojen käsittelyn vastuita.

Palvelun ylläpitäjä ei ole vastuussa Kansalaisarkistossa säilytettävästä ja julkaistavasta materiaalista, mutta ylläpitäjän on valvottava palvelun käyttöä. Palvelun ylläpitäjän on pystyttävä rajoittamaan palvelusta julkaisun aineiston levittämistä, jos aineiston levittäminen rikkoo lakia.

Tietojen hallinta perustuu ennen kaikkea hyvin tehtyyn suunnittelutyöhön ja suunnitelmassa pysymiseen.

ABSTRACT

This report has been made as a research project by the University of Eastern Finland, as a part of the Digitalia project. Digitalia refers to Digital Information Management Research and Development Center administered by the Mikkeli University of Applied Sciences. The goal was to find out what needs to be taken into consideration from a juridical point of view, when providing a web service for storing personal information: Citizen Archive.

The service provider of Citizen Archive is considered to be a controller, and the user of the service is a data subject. Because of the Personal Data Act, this creates certain obligations for the service provider and rights for the user. The user can also be considered a controller if he uses Citizen Archive for storing such data which forms a personal data file. It is the obligation of the service provider to make sure the data privacy of the service is on a compatible level regarding the purpose of data processing. The rights and obligations of the service provider and the user can be elaborated by using a contract or terms and conditions.

In general, the service provider does not have a liability for the material that is stored in the service. However, the service provider does need to apply certain supervision. The service provider needs to be able to restrict distribution of the material that is prohibited by the law.

The management of data in a service is, above all else, based on a well-executed planning and adhering to that plan.

I ALUKSI

Tämä selvitys on tehty tutkimusprojektina Itä-Suomen yliopistossa osana Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimaa Digitaalisen tiedonhallinnan tutkimus- ja kehittämiskeskus – Digitalia -hanketta. Tavoitteena on ollut selvittää, mitä on huomioitava juridisesta näkökulmasta ylläpidettäessä henkilökohtaiseen tiedon säilytykseen keskittyvää verkkopalvelua – Kansalaisarkistoa. Selvitystä tehtäessä on huomioitu Suomen kansallinen lainsäädäntö ja EU-oikeus mukaan lukien EU:n yleinen tietosuoja-asetus.

Selvityksen mukaan keskeisimmät tiedonhallintaan liittyvät säädökset ovat henkilötietolaki, tekijänoikeuslaki, tietoyhteiskuntakaari ja EU:n yleinen tietosuoja-asetus. Viranomaisaineistojen osalta sovellettavaksi tulee myös laki viranomaistoiminnan julkisuudesta. Rikollisesta toiminnasta on puolestaan säädetty rikoslaissa.

Palvelun ylläpitäjä on Kansalaisarkiston käyttäjärekisterin ylläpidon johdosta automaattisesti rekisterinpitäjän asemassa ja palvelun käyttäjä puolestaan rekisteröity. Tämä luo ylläpitäjälle tiettyjä henkilötietolain asettamia velvoitteita ja vastuita ja käyttäjille puolestaan oikeuksia. Käyttäjien säilyttäessä palvelussa luonnollisten henkilöiden tietoja siten, että tiedot muodostavat henkilörekisterin, ovat käyttäjät tällöin myös rekisterinpitäjän asemassa oman rekisterin osalta ja palvelun ylläpitäjä taas näiden käyttäjien lukuun toimiva. Poikkeuksen tästä muodostavat käyttötarkoitukset, joissa käyttäjä kerää ja säilyttää henkilötietoja tavanomaisiin yksityisiin henkilökohtaisiin käyttötarkoituksiinsa, jolloin henkilötietolaki ei tule sovellettavaksi.

Selvityksen johtopäätöksen mukaan palvelun ylläpitäjän on järjestettävä toimintansa siten, että palvelun tietosuoja on riittävällä tasolla. Ennen palvelun tarjoamisen aloittamista on määriteltävä palvelussa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitus, kirjattava se sopimus- tai käyttöehtoihin sekä asetettava tietosuoja ja tietoturva tämän kanssa yhteensopivalle tasolle. Tietoturvaluustaso määrittää sen, minkälaista tietoa voidaan palvelussa säilyttää, kun otetaan huomioon henkilötietolain 32.1 §:ssä säädetty tietojen suojaamista koskevat velvoitteet.

Vaikka palvelun ylläpitäjällä ei ole erityistä vastuuta palvelussa säilytettävästä materiaalista, on tämän valvottava palvelun käyttöä rikollisen toiminnan estämiseksi. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea valmiutta reagoida viranomaisten yhteydenottoihin, jotka koskevat aineiston poistamista. Aineisto on tällöin sisällön perusteella sellaista, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi.

Tietojen hallinta perustuu ennen kaikkea hyvin tehdylle suunnittelutyölle ja suunnitelmassa pysymiseen.

2 SELVITYKSEN TAUSTA

Digitaalisen tiedonhallinnan tutkimus- ja kehittämiskeskus Digitalia on Mikkelin ammattikorkeakoulun (MAMK), Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston yhteishanke. Hankkeen perustamiseen on saatu rahoitusta Etelä-Savon maakuntaliitolta Euroopan aluekehitysrahastosta. Digitalia kuuluu Mikkelin ammattikorkeakoulun digitaalisen talouden painoalaan.

Digitalian Kansalaisarkisto -projektin tavoitteena on luoda palvelu, jossa jokaisella on oikeus säilyttää itseään koskevia tietoja digitaalisessa muodossa turvallisesti, pitkäaikaisesti ja mahdollisimman helppokäyttöisesti. Tavoitteena on myös, että jokainen voi itse päättää tietojensa käytöstä ja säilytysajoista.

MAMK on tilannut Itä-Suomen yliopistolta selvityksen, jossa annetaan vastaukset tiedon omistajuuteen ja palvelun ylläpitovastuuihin liittyviin juridisiin kysymyksiin. Selvitystyön tuloksena on syntynyt tämä julkaisu. Selvityksessä Kansalaisarkiston ylläpitäjistä on käytetty nimitystä Palvelun Ylläpitäjä tai pelkästään Ylläpitäjä. Selvitystyössä on vastattu muun muassa seuraaviin kysymyksiin.

Ensimmäkin on selvitetty ylläpitäjän vastuun ja käyttäjän vastuun rajanvetoa. Missä tilanteessa käyttäjä vastaa itse omasta aineistostaan ja missä vaiheessa ylläpitäjällä on rekisterinpitäjän vastuu ja velvollisuus puuttua käyttäjän aineistoon. Muutenkin henkilötietolain ja EU:n tietosuojasetuksen takaamat oikeudet ja velvollisuudet on vahvasti huomioitu selvityksessä.

Toiseksi on luotu perusta käyttöoikeussopimukselle. Raportissa on selvitetty, mihin käyttäjä sitoutuu ja mihin hänellä on oikeus käyttäessään Kansalaisarkistoa?

Kolmanneksi sukututkijan asema Kansalaisarkiston käyttäjänä on arvioitu. Selvityksessä on vastattu muun muassa siihen, missä laajuudessa sukututkija voi laillisesti kerätä muiden tietoja omaan sukututkimukseen?

Neljänneksi on käsitelty tietojen siirtymistä sukupolvelta toiselle. Testamentissa harvoin määrätään digitaalisen aineiston siirtymisestä sukupolvelta toiselle. Yleisesti on katsottu, että digitaalinen aineisto siirtyy yleisseuraannon perusteella. Selvityksessä on lyhyesti käsitelty sukupolvenvaihdos kuolinpesän ja ylläpitäjän näkökulmasta.

Viidenneksi selvityksessä on kartoitettu, voivatko tutkijat käyttää sähköisiä arkistoja tutkimuskäyttöön ja jos voivat, niin miten.

Kuudenneksi on arvioitu sähköpostiaineistojen käsittelyä ja arkistointia. Digitalia halusi selvittää, voidaanko sähköpostiaineistoja käsitellä missä laajuudessa silloin, kun siihen on asiakkaan lupa.

3 KANSALAISARKISTO JA SEN KÄYTTÄJÄT

Kansalaisarkisto on tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) tarkoittama tietoyhteiskunnan palvelu. Tietoyhteiskuntapalvelulla tarkoitetaan sähköistä etäpalvelua (pilvipalvelua), josta maksetaan korvaus. Korvausta on tässä yhteydessä tulkittava laajasti, minkä vuoksi esimerkiksi mainosrahoitteinen palvelu lasketaan korvausta vastaan toimitettavaksi palveluksi. Koska Kansalaisarkisto on tietoyhteiskunnan palvelu, tulee siihen soveltaa tähän liittyviä säännöksiä. Tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamista on käsitelty selvityksen luvussa 5.

Kansalaisarkisto on suunniteltu monentyyppisiä sidosryhmiä (käyttäjryhmiä) ajatellen. Näitä ovat mm. suku, tutkijat, yhteisöt, yritykset, viranomaiset ja muut arkistot.

Selvityksessä on kattavasti huomioitu eri käyttäjryhmien erityisasemaa. Viranomaisaineistoja koskevat omat julkisuus säännökset, yhteisöjen ylläpitämään henkilörekisteriin sovelletaan aina henkilötietolakia ja tutkijoilla on hieman laajennettu mahdollisuus hyödyntää tietolähteitä.

Useassa tilanteessa on kuitenkin tärkeämpää tehdä rajanvetoa ylläpitäjän ja käyttäjän vastuiden välillä, kuin lokeroita käyttäjiä eri käyttäjryhmiin. Pääasiassa käyttäjä itse vastaa omien aineistojensa lainmukaisuudesta, mutta joissain tilanteissa myös ylläpitäjälle voi muodostua vastuuta siitä, mitä tietoa palvelun kautta on julkaistu.

4 TIEDOLLISTEN OIKEUKSIEN MÄÄRITTELY

4.1 Tiedollisiin oikeuksiin vaikuttava lainsäädäntö

Tiedollisiin oikeuksiin liittyvän teeman ympärillä vaikuttaa useita Suomen perustuslaissa (731/1999) säädettyjä perusoikeuksia. Perustuslain 10.1 §:n mukaan *henkilötietojen suojasta* säädetään lailla. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilötietojen käsittely on perustuttava aina lain nimenomaisesti säännöksiin. Tällä sääntelymallilla rajoitetaan mahdollisuuksia käsitellä henkilötietoja. Perustuslain 10.2 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun *luottamuksellisen viestin salaisuus* on loukkaamaton. Perustuslain 10.3 §:n mukaan *lailla voidaan säätää välttämättömistä* rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana. Perustuslain 12.1 §:ssä on säädetty siitä, että jokaisella on *sananvapaus*. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Perustuslain 12.2 §:ssä on puolestaan säädetty *viranomaisten asiakirjajulkisuudesta*. Säännöksen mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Perustuslain 15.1 §:n mukaan jokaisen *omaisuus on suojattu*. Omaisuuksien suoja tiedollisiin oikeuksiin konkretisoituu *tekijänoikeuksina*.

On melko tavanomaista esittää, että tiedon voisi omistaa. Tämä johtuu siitä, että jokin tieto mielletään helposti hyödykkeeksi tai irtaimeksi esineeksi. Tiedolla ei kuitenkaan ole samanlaista luonnetta kuin esineillä. Irtain esine on luonteeltaan sellainen, että vain yksi voi käyttää tai hyödyntää sitä kerrallaan. Sen sijaan tiedon luonne on sellainen, että usealla voi olla samanaikainen mahdollisuus hyödyntää jotain kyseistä tietoa.¹ Lisäksi tiedon luonteeseen kuuluu se, että on käytännössä mahdotonta rajoittaa henkilöä käyttämästä tietoa, jota hänellä on. Tästä on toki poikkeuksia, kuten esimerkiksi tekijänoikeuslain (404/1961) 49 §:n takaama yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä sille, joka on valmistanut luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta.

Henkilötietolaki (523/1999, HetiL) puolestaan asettaa rajoituksia henkilötietojen käsittelylle sekä säätää rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista henkilötietojen käsittelyssä. Henkilötietojen suojasta säädetään yleislainantasoisella säädöksellä uudessa EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa (EU/2016/679), jota aletaan soveltaa kaikissa EU:n jäsenmaissa 25.5.2018.² Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun

¹ Pitkänen 2014, s. 205–206.

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus).

lain (julkisuuslaki, 627/1999) 9 § taas takaa jokaiselle oikeuden saada tieto viranomaisen hallussa olevasta asiakirjasta, joka on julkinen. Tietoyhteiskuntakaaren 17 luvussa säädetään viestinnän luottamuksellisuudesta.

Omistusoikeus tarkoittaa siis sitä, että omistajalla on muut poissulkeva mahdollisuus määrätä omistuksensa käytöstä.³ Tiedon kohdalla on tarkoituksenmukaisempaa puhua tietoon kohdistuvasta hallintaoikeudesta ja tiedollisista oikeuksista laajemminkin. *Tässä luvussa käydään läpi tiedon hallintaan vaikuttava keskeinen lainsäädäntö kohta kohdalta.*

4.1.1 Henkilötietolain tarkoittama rekisterinpitäjä ja rekisteröity

Henkilötietolaki on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki. Henkilötietolakia on sovellettava aina, kun henkilötietoja käsitellään. Tästä voi poiketa ainoastaan silloin, kun henkilötietojen käsittelyä suorittaa luonnollinen henkilö yksinomaan henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa (Hetil 2.3 §).

Henkilötietolaissa henkilötietojen käsittelyn osapuolina ovat rekisterinpitäjä ja rekisteröity. Osapuolet on määritelty henkilötietolain 3 §:ssä, jonka mukaan *rekisterinpitäjällä* tarkoitetaan yhtä tai useampaa henkilöä, yhteisöä, laitosta tai säätiötä, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty. *Rekisteröidyllä* tarkoitetaan sitä, jota henkilötieto koskee. *Henkilötieto* puolestaan tarkoittaa kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä, hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Henkilötietona pidetään joko suoraan tai välillisesti henkilöön tunnistettavissa olevia tietoja. Siten pseudonymisoidut ja muut tiettyyn henkilöön palautettavissa olevat tiedot kuuluvat henkilötiedon käsitteeseen. Täysin anonymisoidut tiedot eivät ole henkilötietoja.

Tietojen hallinnan kannalta keskeisintä on rekisterinpitäjän oikeus määrätä henkilötietojen käsittelystä, mikä tarkoittaa rekisterinpitäjän oikeutta määrätä henkilötietojen käyttötarkoituksesta ja menetelmistä lain sallimissa rajoissa tietyssä henkilörekisterissä. Jos toimijalla ei ole määräämisoikeutta henkilötietojen käsittelystä, on häntä pidettävä sivullisena.⁴ Rekisterinpitäjän asema on vahvasti sidoksissa vastuuseen henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta,⁵ mikä käytännössä tarkoittaa henkilötietolain 5 §:n tarkoittaman huolellisuusvelvoitteen noudattamista.

Henkilötietolain 6 § velvoittaa rekisterinpitäjän suunnittelemaan henkilötietojen käsittelyn. Säännöksen mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Lisäksi käsittelyn tarkoitukset sekä se, mistä henkilötiedot säännönmukaisesti hankitaan ja mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan, on määriteltävä ennen henkilötietojen keräämistä tai muodostamista henkilörekisteriksi. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus tulee määritellä siten, että siitä ilmenee, minkälaisen rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään. Henkilötietolain 7 § puolestaan sitoo rekisterinpitäjän alkuperäiseen käsittelyn tarkoitukseen (*käyttötarkoitussidonnaisuus*). Poikkeuksena on henkilötietojen käyttö historiallista, tutkimuksellista ja tilastollista tarkoitusta varten. Historiallisesta ja tieteellisestä tutkimuksellisesta käytöstä on säädetty henkilötietolain 14 §:ssä ja tilastollisesta käytöstä 15 §:ssä.

Rekisterinpitäjistä on erotettava henkilötietojen käsittelijä tai rekisterinpitäjän lukuun toimiva. *Henkilötietojen käsittelijällä* tarkoitetaan sitä, joka todellisuudessa tekee henkilötietojen käsittelyä. EU:n tietosuojatyöryhmä on todennut, että tietojen käsittelijän määrittelyllä on kaksi perusedellytystä: 1) tietojen käsittelijällä tarkoitetaan rekisterinpitäjistä erillistä oikeushenkilöä ja 2) oikeushenkilö käsittelee henkilötietoja rekiste-

3 Pitkänen – Tiilikka – Warma 2013, s. 12.

4 Vanto 2011, s. 31.

5 Tietosuojatyöryhmä lausunto 1/2010.

rinpitäjän lukuun.⁶ Käytettäessä tietojen käsittelijää on huomioitava, että rekisterinpitäjä vastaa itse henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Tästä syystä henkilötietolain 32.2 § velvoittaa rekisterinpitäjän lukuun toimivaa antamaan ennen tietojen käsittelyyn ryhtymistä rekisterinpitäjälle asianmukaiset selvitykset ja sitoumukset sekä muutoin riittävät takeet henkilötietojen suojaamisesta.⁷

EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa rekisterinpitäjän lukuun toimivasta henkilötietojen käsittelijästä säädetään asetuksen 28 artiklassa. Säännös ei näyttäisi tuovan muutoksia käytännön tasolle, mutta on kuitenkin kirjoitusasultaan tarkka alihankintasuhteiden osalta. Säännöksessä muun muassa todetaan, että henkilötietojen käsittelijä ei saa käyttää toisen henkilötietojen käsittelijän palveluksia ilman rekisterinpitäjän erityistä tai yleistä kirjallista ennakkolupaa. Kun kyse on kirjallisesta ennakkoluvasta, henkilötietojen käsittelijän on tiedotettava rekisterinpitäjälle kaikista suunnitelluista muutoksista, jotka koskevat muiden henkilötietojen käsittelijöiden lisäämistä tai vaihtamista, ja annettava siten rekisterinpitäjälle mahdollisuus vastustaa tällaisia muutoksia. Artiklan 3 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijän suorittamaa käsittelyä on määritettävä sopimuksella, jolle on asetettu sisältövaatimuksia. Sisältövaatimuksia ovat muun muassa:

- dokumentoitujen ohjeiden käyttö,
- edellytykset henkilötietojen siirrosta kolmansiin maihin,
- rekisterinpitäjän tiedottamisesta ja
- käsittelijän henkilökunnasta.

Lisäksi on huomioitava, että artiklan 10. kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijän rikkoessa tietosuojasetusta määrittämällä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, kyseistä henkilötietojen käsittelijää on pidettävä tämän käsittelyn rekisterinpitäjänä.

Rekisterinpitäjän keskeinen informointivelvollisuuden toteuttamismuoto on tietosuojavaltuutetun mukaan tietosuojaselosteen esillä pitäminen. Tietosuojaseloste yhdistää henkilötietolain 10 §:n rekisteriselosteessa annettaviksi säädetyt tiedot ja henkilötietolain 24 §:ssä informoitaviksi säädetyt tiedot.⁸ Henkilötietolain 10 §:n mukaan rekisteriseloste on pidettävä jokaisen saatavilla. Käytännössä rekisteri- ja tietosuojaselosteen tulee olla saatavissa rekisterinpitäjän verkkosivustolla helposti löydettävässä paikassa. Myös tuleva tietosuojasetus kehottaa pitämään rekisteriselostetta verkossa.⁹

Silloin, kun tietosuojaselosteella täytetään henkilötietolain 24 §:n informoimisvelvoite, on rekisteriseloste esitettävä rekisteröidylle tietoja kerätessä. Tämä tarkoittaa sitä, että käyttäjän täyttämän lomakkeen yhteydessä on linkki tietosuojaselosteeseen. Järjestettäessä sähköpostikyselyä, on rekisteri- tai tietosuojaseloste toimitettava kyselyn yhteydessä.

Rekisteri- ja tietosuojaseloste ovat rekisterinpitäjää sitovia asiakirjoja. Näin ollen rekisterinpitäjä ei saa poiketa siitä, mitä on ilmoittanut selosteessa.

Tanskalainen halpalentoyhtiö Sterling Airways ajautui konkurssiin. Yhtiön tytäryhtiö halusi ostaa konkurssipesästä lentoyhtiön asiakasrekisterin ja pyysi tähän lupaa Tanskan tietosuojavaltuutetulta. Tietosuojavaltuutettu katsoi, ettei asiakasrekisterin siirto ollut mahdollinen, sillä asiakasrekisterissä olevia henkilöitä oli informoitu, ettei heidän tietojaan tulla luovuttamaan kolmansille markkinointitarkoituksiin. Asiakkailta olisi siis pitänyt hakea suostumus tietojen luovuttamiseksi kolmansille osana konkurssipesän varoja.¹⁰

Rekisterinpitäjä voi kuitenkin tehdä muutoksia rekisteri- ja tietosuojaselosteeseen. Ennen muutosten tekoa

6 Tietosuojatyöryhmä lausunto 1/2010.

7 Ks. aiheesta Voutilainen – Galkin 2013, s. 377–378.

8 Rekisterinpitäjän yleinen informointivelvollisuus -opas, s. 3.

9 Tietosuojasetuksen resitaalin kohta 58.

10 <https://www.datatilsynet.dk/afgoerelser/afgoerelsen/artikel/overdragelse-af-kundeoplysninger-fra-sterling-airlines-as-under-konkurs/> (tarkastettu 13.4.2016).

on arvioitava, onko muutos henkilötietojen käsittelyssä sellainen, että se vaatii rekisteröidyltä suostumuksen, vai riittääkö pelkkä etukäteinen informoiminen.

Rekisteriseloste ei silti ole sopimus, minkä vuoksi sitä ei voida yhdistää palvelun käyttöehtoihin. Sopimusta on ollut tapana pitää osapuolien välisenä tahdonilmaisuna, joka syntyy tarjous- ja vastausmekanismin kautta.¹¹ Rekisteriseloste puolestaan on esillä pidettävä seloste siitä, miten henkilötietoja käsitellään. Uuden tietosuoja-asetuksen 12 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet toimittaakseen rekisteröidylle informointivelvollisuuden mukaiset tiedot tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä varsinkin silloin, kun tiedot on tarkoitettu erityisesti lapselle. Tiedot on toimitettava kirjallisesti tai muulla tavoin ja tapauksen mukaan sähköisessä muodossa. Jos rekisteröity sitä pyytää, tiedot voidaan antaa suullisesti edellyttäen, että rekisteröidyn henkilöllisyys on vahvistettu muulla tavoin.

Rekisteröidyn asema perustuu vahvaan tiedolliseen itsemääräämisoikeuteen. Tiedollinen itsemääräämisoikeus tarkoittaa omiin henkilötietoihin liittyvää oikeuksien kokonaisuutta, johon sisältyy ainakin oikeus olla kertomatta omia tietojaan, oikeus saada itseään koskeva tieto ja oikeus vaikuttaa tietojensa käsittelyyn.¹² Rekisteröidyn oikeus saada tietoa on vastavuoroinen rekisterinpitäjän velvollisuudelle antaa tietoa rekisteröidylle.

Tiedollista itsemääräämisoikeutta on mahdollista jäsentää välittömästi yksilöä itseään koskevaksi tiedoksi, johon sisältyy:¹³

- oikeus pitää salassa itseään koskevaa tietoa,
- oikeus saada itseään koskevaa tietoa,
- oikeus tarkastaa itseään koskevat tiedot ja saada niitä koskevat virheet korjatuiksi,
- oikeus tulla arvioiduksi oikean ja virheettömän tiedon perusteella,
- oikeus vaikuttaa itseään koskevien tietojen keräämiseen ja luovuttamiseen, sekä
- oikeus julkistaa tai antaa itseään koskevaa tietoa.

Lisäksi oikeuksiin voidaan lukea myös:

- oikeus saada elinympäristöään ja yhteiskunnallista toimintaa koskevaa tietoa ja vaikuttaa niitä koskevaan päätöksentekoon tietojaan käyttämällä,
- oikeus saada muuta itselleen merkityksellistä tietoa esim. muista yksilöistä,
- oikeus kehittää itseään ja tiedollisia valmiuksiaan, sekä
- oikeus tuottaa ja välittää tietoa sekä muodostaa ja ilmaista mielipiteensä.

Henkilörekistereiden käsittelyssä on arvioitava käsiteltävien tietojen luonne. Henkilötietolain 11 § nimitäin kieltää arkaluontoisten tietojen käsittelyn. Säännöksen mukaan arkaluontoisia tietoja ovat tiedot, jotka kuvaavat:

- 1) rotua tai etnistä alkuperää;
- 2) henkilön yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta tai ammattiliittoon kuulumista;
- 3) rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;
- 4) henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia;
- 5) henkilön seksuaalista suuntautumista tai käyttäytymistä; taikka
- 6) henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia.

¹¹ Ks. sopimuksen luonteesta Hemmo 2003, s. 10–15 ja Hemmo 2009, s. 25–29.

¹² Antikainen 2012, s. 196.

¹³ Kultalahti 2005, s. 171–172.

Poikkeukset arkaluontoisten tietojen käsittelykiellosta on tyhjentävästi lueteltu henkilötietolain 12 §:ssä. Säännöksen mukaan arkaluontoisten tietojen käsittely on sallittu muun muassa henkilön nimenomaisella suostumuksella taikka, jos tietojen käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä tai tietoja käsitellään historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Lisäksi säännöksen 12.2 §:n mukaan arkaluonteiset tiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole perustetta. Perustetta ja käsittelyn tarvetta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein.

Arkaluontoisten tietojen suojaamisen tulee olla vahvempaa kuin muiden henkilötietojen suojaaminen, sillä henkilötietolain 32 § velvoittaa huomioimaan säilytettävien tietojen laadun tietosuojasta huolehtiessa.

Lainmukainen henkilötietojen käsittely koostuu rekisterinpitäjän velvollisuuksien noudattamisesta sekä rekisteröidyn oikeuksien kunnioittamisesta ja huomioimisesta. Tätä voidaan pitää hyvänä henkilötietojen käsittelytapana. Henkilötietolain 5 §:n mukaan rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaa huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimia muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suoja ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta.

Henkilötietolain rekisterin hallinnointia koskevien säännösten noudattamatta jättäminen voi johtaa henkilötietolain 48 §:n tarkoittaman henkilörekisteririkkomuksen tunnusmerkistön täyttymiseen. Henkilörekisteririkkomuksesta voidaan tuomita sakkoon sellainen, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta henkilötietolain vastaisesti vaarantaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänen oikeuksiaan:

- 1) laiminlyömällä noudattaa, mitä henkilötietojen käsittelyn tarkoitusten määrittelyä, rekisteriselosteen laatimisesta, tietojen käsittelystä informoimisesta, henkilörekisterissä olevan tiedon korjaamisesta, rekisteröidyn kielto-oikeudesta tai ilmoituksen tekemisestä tietosuojavaltuutetulle säädetään,
- 2) antamalla tietosuojaviranomaiselle henkilötietojen käsittelyä koskevassa asiassa väärän tai harhaanjohtavan tiedon,
- 3) rikkomalla henkilötietojen suojaamisesta ja henkilörekisterin hävittämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä taikka
- 4) rikkomalla tietosuojalautakunnan 43 §:n 3 momentin nojalla antamaa lainvoimaista määräystä.

Edellä mainitun lisäksi rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä on säädetty henkilörekisteririkoksesta. Henkilörekisteririkoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään vuodeksi vankeuteen. Tunnusmerkistön mukaan henkilörekisteririkokseen syyllistyy sellainen, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta:

- 1) käsittelee henkilötietoja vastoin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta, käsittelyn yleisiä edellytyksiä, henkilötietojen tarpeellisuutta tai virheettömyyttä, arkaluonteisia tietoja, henkilötunnusta tai henkilötietojen käsittelyä erityisiä tarkoituksia varten koskevia säännöksiä taikka rikkoo henkilötietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä,
- 2) antamalla rekisteröidylle väärän tai harhaanjohtavan tiedon estää tai yrittää estää rekisteröityä käyttämästä hänelle kuuluvaa tarkastusoikeutta tai
- 3) siirtää henkilötietoja Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolisiin valtioihin henkilötietolain 5 luvun vastaisesti.

4.1.2 Tietojen suojaamisvelvoite

Tietosuojan tarkoituksena on varmistaa henkilötietojen lainmukainen käsittely siten, että tietoja käsitellessä ei loukata rekisteröityjen yksityisyyden suojaa. Tietoturvoimenpiteillä pyritään turvaamaan tietosuojan toteutuminen niin teknisillä kuin organisatorisillakin toimenpiteillä siten, että henkilötietojen luottamuksellisuus, eheys ja käytettävyys on turvattu henkilötietojen käsittelyssä.

Rekisterinpitäjä on henkilötietolain 32.1 §:n nojalla velvollinen huolehtimaan henkilötietojen suojan kannalta tarpeellisista tietoturvatoinenpiteistä. Samanaikaisesti henkilötietojen suoja rajoittaa joiltakin osin tietoturvatoinenpiteitä esimerkiksi siten, että toimet on suhteutettava tarkoitettuun päämääräänsä. Rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä henkilötietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämiseltä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämiseltä tai muulta laittomalta käsittelyltä. Toimenpiteiden toteuttamisessa voidaan ottaa huomioon käytettävissä olevat tekniset mahdollisuudet, toimenpiteiden aiheuttamat kustannukset, käsiteltävien tietojen laatu, määrä ja ikä sekä käsittelyn merkitys yksityisyyden suojan kannalta.

Henkilötietojen suojaamisvelvollisuus sisältää rekisterinpitäjälle asetetun vaatimuksen valvoa henkilörekisteriin pääsyä. Tällöin kullekin henkilörekisterin käyttäjälle on määriteltävä käyttöoikeudet, joiden puitteissa käyttäjä voi suorittaa henkilörekisteriin kohdistettuja haku-, selaus- taikka päivitystoimenpiteitä. Pääsynvalvontaan sisältyy olennaisena osana kunkin käyttäjän tunnistaminen ennen tietojärjestelmään pääsyä. Rekisterinpitäjän on seurattava tietojen käsittelyä lokitiedostojen avulla. Seurattava on esimerkiksi sitä, kuka on käsitellyt tietoja, mitä toimenpiteitä hän on suorittanut tiedoille ja miten toimenpiteet ovat liittyneet jonkin tehtävän suorittamiseen. Henkilörekisterit on suojattava siten, että tietojärjestelmä pystyy antamaan järjestelmävalvojalle hälytyksen tilanteissa, joissa johonkin henkilörekisteriin kohdistuu epäilyttävä tietopyyntö. Järjestelmä on toteutettava siten, että se antaa mahdollisuuksien mukaan tietoa laittoman yrityksen alkuperästä.¹⁴

Siirrettäessä tietoja, on rekisterinpitäjän varmistettava erityisin toimenpitein, etteivät tiedot muutu tai häviä ja ettei kukaan ulkopuolinen pääse tietoihin käsiksi. Käytettävien tietoturvatoinenpiteiden laatuun ja menettelyihin vaikuttaa erityisesti se, ovatko henkilörekisterissä olevat tiedot arkaluonteisia tai salassa pidettäviä. Tällöin tietoturvatoinenpiteiden on oltava teknisesti ajantasaisia, eikä niistä saa tinkiä taloudellisin perustein, vaikka henkilötietolain mukaan toimenpiteiden laajuudessa voidaan ottaa huomioon myös suojaamiskustannukset. Lisäksi viranomaisissa on toteutettava myös muut henkilötietojen suojaamiselle asetetut hyvän tiedonhallintatavan vaatimukset, joista on säädetty julkisuuslain 18.1 §:ssä.¹⁵

Tietomurto-tilanteissa on myös rekisterinpitäjän vastuu selvitettävä, mikä tarkoittaa käytännössä arviota siitä, onko rekisterinpitäjä toiminut henkilötietolain 32 §:n mukaisesti ja onko rekistereiden suojauksen taso ollut riittävä. Mikäli rekisterinpitäjä ei ole huolehtinut henkilörekisteriin liittyvistä suojaamisvelvoitteistaan ja on esimerkiksi laiminlyönyt haittaohjelmien torjuntaohjelman päivitykset tai käyttöoikeuksien ajantasaisuuden hallinnan, voi kyse olla rikoslain 38 luvun 9 §:n tarkoittamasta henkilörekisteririkoksesta.

Tietosuoja-asetus ei käytännön tasolla tuo muutoksia henkilötietojen suojaamisvelvoitteisiin. Asetuksessa on toisiaan täydentäviä säännöksiä useassa eri artiklassa – osaksi säännökset ovat päällekkäisiä. Keskeisimpänä tietojen suojaamisvelvoitteeseen vaikuttavana säännöksenä voi pitää asetuksen 32 artiklaa, jonka mukaan käsittelyn tulee olla riittävän turvallista. Tämä tarkoittaa asianmukaisia teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, joissa hyödynnetään uusinta tekniikkaa kuitenkin muut seikat huomioon ottaen. Muita seikkoja ovat esimerkiksi kustannuksiin, käsittelyn luonteeseen, laajuuteen ja tarkoitukseen liittyvät asiat. Erityisinä toimenpiteitä on lueteltu muun muassa henkilötietojen pseudonymisointi tai anonymisointi ja salaus, luotamuksellisuuden, eheyden, käytettävyyden ja vikasietoisuuden varmistaminen sekä helppo korjattavuus ja velvollisuus testata järjestelmän luotettavuutta. Asetuksen 24 artikla lisäksi alleviivaa, että tietojen suojaamisen järjestäminen on nimenomaisesti rekisterinpitäjän vastuulla.

Rekisterinpitäjän on asetuksen 37 artiklan mukaan nimettävä tietosuojavastaava, jos

1. tietojenkäsittelyä suorittaa jokin muu viranomainen tai julkishallinnon elin kuin lainkäyttötehtäviään hoitava tuomioistuin;

¹⁴ HE 96/1998 vp, s. 66.

¹⁵ Voutilainen 2012, s. 197.

2. rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän ydintehtävät muodostuvat käsittelytoimista, jotka luonteensa, laajuutensa ja/tai tarkoitustensa vuoksi edellyttävät laajamittaista rekisteröityjen säännöllistä ja järjestelmällistä seuranta; tai
3. rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän ydintehtävät muodostuvat laajamittaisesta käsittelystä, joka kohdistuu erityisiin henkilötietoryhmiin ja rikostuomioita tai rikkomuksia koskeviin tietoihin.

Konserni voi nimittää yhden ainoan tietosuojavastaavan edellyttäen, että tietosuojavastaavaan voidaan ottaa helposti yhteyttä jokaisesta toimipaikasta. Rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän on julkistettava tietosuojavastaavan yhteystiedot ja ilmoitettava ne valvontaviranomaiselle.

Tietosuoja-asetuksen 38 artiklan mukaan rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on varmistettava, että tietosuojavastaava otetaan asianmukaisesti ja riittävän ajoissa mukaan kaikkien henkilötietojen suojaa koskevien kysymysten käsittelyyn. Tietosuojavastaavalle on taattavat riittävä pääsy ja työkalut, jotta tämä voisi hoitaa tehtävänsä. Tietosuojavastaava voi suorittaa myös muita tehtäviä ja velvollisuuksia. Rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän on varmistettava, että tällaiset tehtävät ja velvollisuudet eivät aiheuta eturistiriitoja.

Tietosuojavastaavan tehtävät on lueteltu asetuksen 39 artiklassa. Säännöksen mukaan tietosuojavastaavalla on oltava ainakin seuraavat tehtävät:

1. antaa rekisterinpitäjälle tai henkilötietojen käsittelijälle sekä henkilötietoja käsitteleville työntekijöille tietoja ja neuvoja, jotka koskevat niiden tämän asetuksen ja muiden unionin tai jäsenvaltioiden tietosuojasäännösten mukaisia velvollisuuksia;
2. seurata, että noudatetaan tätä asetusta, muita unionin tai jäsenvaltion tietosuojalainsäädännöksiä ja rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän toimintamenettelyjä, jotka liittyvät henkilötietojen suojaan, mukaan lukien vastuunjako, tiedon lisääminen ja käsittelyyn osallistuvan henkilöstön koulutus ja tähän liittyvät tarkastukset;
3. antaa pyydettyinä neuvoja tietosuoja koskevasta vaikutustenarvioinnista ja valvoa sen toteutusta 35 artiklan mukaisesti;
4. tehdä yhteistyötä valvontaviranomaisen kanssa;
5. toimia valvontaviranomaisen yhteyspisteenä käsittelyyn liittyvissä kysymyksissä, mukaan lukien 36 artiklan mukainen ennakkokuuleminen ja tarvittaessa kuuleminen muista mahdollisista kysymyksistä.

Asetuksen 32 artiklan 2 kohdan mukaan turvallisuustason arvioimiseksi on kiinnitettävä huomiota erityisesti käsittelyn sisältämiin riskeihin, joihin sisältyy vahingossa ja laittomasti tapahtuvan tietojen tuhoaminen, häviäminen tai luovuttaminen. Kohta on yhdenmukainen asetuksen 5 artiklan 1F kohdan kanssa. Säännöksen 4 kohdan mukaan, rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että jokainen henkilötietoja käsittelevä henkilö käsittelee tietoja vain rekisterinpitäjän ohjeiden mukaan.

Asetuksen luonteen mukaan tietosuojan tulee olla sisäänrakennettua ja oletusarvoista, mistä on säädetty 25 artiklassa. Säännöksen mukaan tietosuojan tulee lähteä siitä, että käsittely on mahdollisimman suppeaa, käsiteltävät tiedot on mahdollisuuksien mukaan pseudonymisoitu ja tietosuojatoimenpiteet ovat oleellinen osa henkilötietojen käsittelyä. Vain tällöin käsittely on artiklan mukaan asetuksen mukaista. Rekisterinpitäjä ei voi välttyä vastuultaan sillä, että käyttää toista henkilötietojen käsittelijää, vaan rekisterinpitäjä saa käyttää ainoastaan sellaista henkilötietojen käsittelijää, joka toteuttaa riittävät tietosuojatoimenpiteet.

Samaisen säännöksen 2 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelijä ei saa käyttää toisen henkilötietojen käsittelijän palveluksia ilman rekisterinpitäjän erityistä tai yleistä kirjallista ennakkolupaa. Kun kyse on kirjallisesta ennakkoluvasta, henkilötietojen käsittelijän on tiedotettava rekisterinpitäjälle kaikista suunnitelluista muutoksista, jotka koskevat muiden henkilötietojen käsittelijöiden lisäämistä tai vaihtamista, ja annettava siten rekisterinpitäjälle mahdollisuus vastustaa tällaisia muutoksia. Artiklan 3 kohdan mukaan puolestaan käsittelijä on sidottava rekisterinpitäjän vastuuseen sopimuksella, jossa vahvistetaan käsittelyn kohde ja kes-

to, käsittelyn luonne ja tarkoitus, henkilötietojen tyyppi ja rekisteröityjen ryhmät, rekisterinpitäjän velvollisuudet ja oikeudet.

4.1.3 Tietojen hallinta tekijänoikeuksilla

Tekijänoikeudessa on perinteisesti katsottu olevan kyse taiteilijan, kirjailijan tai säveltäjän oikeudesta teokseensa. Lain 2.1 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, tietyin laissa säädettyin rajoituksin, tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta. Teoksesta määrääminen tarkoittaa kappaleiden valmistamista ja saattamista ne yleisön saataville, muuttamattomina tai muutettuina, käännöksinä tai muunnelmina, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Tekijänoikeuksien kohteena ovat kirjalliset ja taiteelliset teokset, jotka on tarkemmin määritelty tekijänoikeuslain 1 §:ssä. Tekijänoikeudet ovat yksi muoto perusoikeuksissa säädetyn omaisuuden suojan toteuttamiseksi.

Informaatio-oikeuden näkökulmasta tekijänoikeudet kulminoituvat tiedollisiin tekijänoikeuksiin ja tiedon omistajuuteen kirjallisissa teoksissa. Teoksen ylittäessä teoskynnyksen, tekijällä on oikeus määrätä tuottamastaan tiedollisesta tuotoksesta. Teoskynnys ylittyy silloin, kun tuotos on omaperäinen ja itsenäinen. Tällöin tuotos saa tekijänoikeuden suojan.¹⁶ Itsenäisellä teoksella tarkoitetaan sellaista, jota ei ole tuotettu kopioidulla. Lisäksi itsenäisen teoksen tulee olla tekijän yksilöllisyyttä ilmentävä luovan ilmaisun lopputulos. Omaperäisyyden arvioinnissa on keskeisintä se, ettei kenenkään voida olettaa päätyvän täysin samanlaiseen lopputulokseen kuin tekijä on päätenyt. Tekijänoikeus suojaa muotoa, muttei sisältöä, ideaa tai yleisiä periaatteita sinällään.¹⁷

Tekijänoikeus syntyy aina luonnolliselle henkilölle, mutta oikeudet voidaan luovuttaa oikeushenkilölle. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa teokseensa joko kokonaan tai osittain. Kun kaikki taloudelliset oikeudet luovutetaan yksinoikeudella, menettää tekijä oikeuden määrätä teoksen käytöstä. Tekijälle jää kuitenkin oikeus tulla esitetyksi teoksen tekijänä. Oikeuksia voi luovuttaa myös rajoitettuina käyttöluvin, jolloin luvan saajalla on oikeus käyttää teosta käyttöluvan sallimiin tarkoituksiin. Palvelussuhteessa tai tilauksesta tehtyjen teosten tekijänoikeudet ovat henkilökohtaisesti tekijällä itsellään, josta työnantajan tai tilaajan oikeus johdetaan teokseen sopimusperusteisesti. Tosin myös konkludenttinen sopimus on voitu katsoa sopimusperusteeksi.¹⁸ Poikkeuksen tästä muodostavat palvelussuhteessa luodut tietokoneohjelmat ja tietokannat, joiden tekijänoikeudet siirtyvät tekijänoikeuslain 40 b §:n mukaan työnantajalle lain nojalla. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan tai tietokantaan, näissä tapauksissa tekijänoikeudet pysyvät tekijällä itsellään.

Lisäksi on huomioitava, että korkeakoulussa tehtävistä keksinnöistä on säädetty erikseen laissa oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin (369/2006). Säädöksen 3 §:ssä jaetaan tutkimus avoimeen tutkimukseen, sopimustutkimukseen ja muuhun tutkimukseen. Ensimmäisellä viitataan tutkimukseen, joka on sovittu avoimeksi tutkimukseksi tai tutkimusta, johon ei liity ulkopuolista rahaa. Sopimustutkimuksella tarkoitetaan ulkopuolisesti rahoitettua tutkimusta ja muulla tutkimuksella tutkimusta, jota ei voida katsoa avoimeksi eikä sopimustutkimukseksi.¹⁹ Lain tarkoituksena on ollut selkeyttää korkeakouluissa tehtävien keksintöjen oikeudellista asemaa ja siten edistää keksintöjen tunnistamista ja kaupallista hyödyntämistä.²⁰

Teoksen julkistamisesta ja julkaisemisesta säädetään tekijänoikeuslain 8 §:ssä. Lain 8.1 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin. Puolestaan lain 8.2 §:n mukaan teos on julkaistu, kun teoksen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. Tekijällä on oikeus päättää julkaisufoorumi, jolla teos saatetaan yleisön keskuuteen. Julkaisufoo-

16 Tekijänoikeustoimikunnan lausunto 1990:5.

17 Voutilainen 2012, s. 341–343.

18 Haarmann 2005, s. 322.

19 Tekijänoikeudesta korkeakoulukeksintöihin ks. Haarmann – Mansala 2007, s. 130–132.

20 HE 259/2004 vp, s. 13.

rumilla ei ole merkitystä tekijänoikeuslain säännöksiä sovellettaessa. Internetissä julkaistua aineistoa määrittävät samat säännöt kuin painettuakin aineistoa. Internetissä julkaistua aineistoa voi kuitenkin hyödyntää helposti ja laajasti, jolloin tekijänoikeuksien valvominen on vaikeaa.

Tekijänoikeuslain 49 § on erillissäännös tekijänoikeudesta luetteloon tai tietokantaan. Tekijänoikeuslaissa ei ole tietokannan määritelmää, mutta tietokantadirektiivin²¹ 1 artiklan 2 kohdassa tietokanta on määritelty teosten, tietojen tai muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaksi, jotka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy.²² Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

On huomioitava, että tietokanta voi olla samaan aikaan henkilötietolain 3 §:ssä tarkoitettu henkilörekisteri. Tällöin tietokantaan sovelletaan myös henkilötietolakia. Myös tällaisissa tilanteissa tietokannan tekijällä on tekijänoikeus tietokantaan. Oikeus on tosin rajoittunut ja se koskee vain tietokannan rakennetta, muttei välttämättä sen sisältöä. Tällaisia tietokantoja voivat olla erinäiset asiakasrekisterit ja henkilöhakemistot.²³

Tekijänoikeusrajoitukset ja poikkeukset on lueteltu tyhjentävästi tekijänoikeuslain 11–26 §:ssä. Säännökset sisältävät muun muassa sitaattioikeuden (22 §), jonka mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijänoikeus ei myöskään rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta (25 b §). Viranomaisten asiakirjoissa julkisuusperiaate on muutenkin etusijalla tekijänoikeuksiin nähden. Julkisuusperiaate ei kuitenkaan saa johtaa aiheettomaan tekijänoikeuksiin puuttumiseen. Viranomaisen ei voi käyttää tekijänoikeuksia perusteena olla antamatta viranomaisen hallussa olevaa julkista viranomaisen asiakirjaa.

Lisäksi viranomaisen asiakirja-aineistot ovat osaksi tekijänoikeuksista vapaata materiaalia tekijänoikeuslain 9 §:n nojalla. Tekijänoikeuden alaista viranomaismateriaalia ovat erinäiset vastaanotetut asiakirjat, mutta lisäksi myös viranomaisten laatimat muistiot, selvitykset, tieteelliset tutkimukset tai muut vastaavat asiakirjat, joita ei voida pitää viranomaisen lausumina tai päätöksinä. Sen sijaan lait, asetukset, hallituksen esitykset, hallintopäätökset, lausunnot ja kunnallisten toimielimien pöytäkirjat eivät ole tekijänoikeuden alaista materiaalia. Tosin näidenkin asiakirjojen liitteenä voi olla tekijänoikeuksilla suojattua aineistoa. Viranomaisaineistoa koskevin tekijänoikeuslain rajoituksin on tarkoitus tukea viranomaistoiminnan julkisuusperiaatetta.²⁴

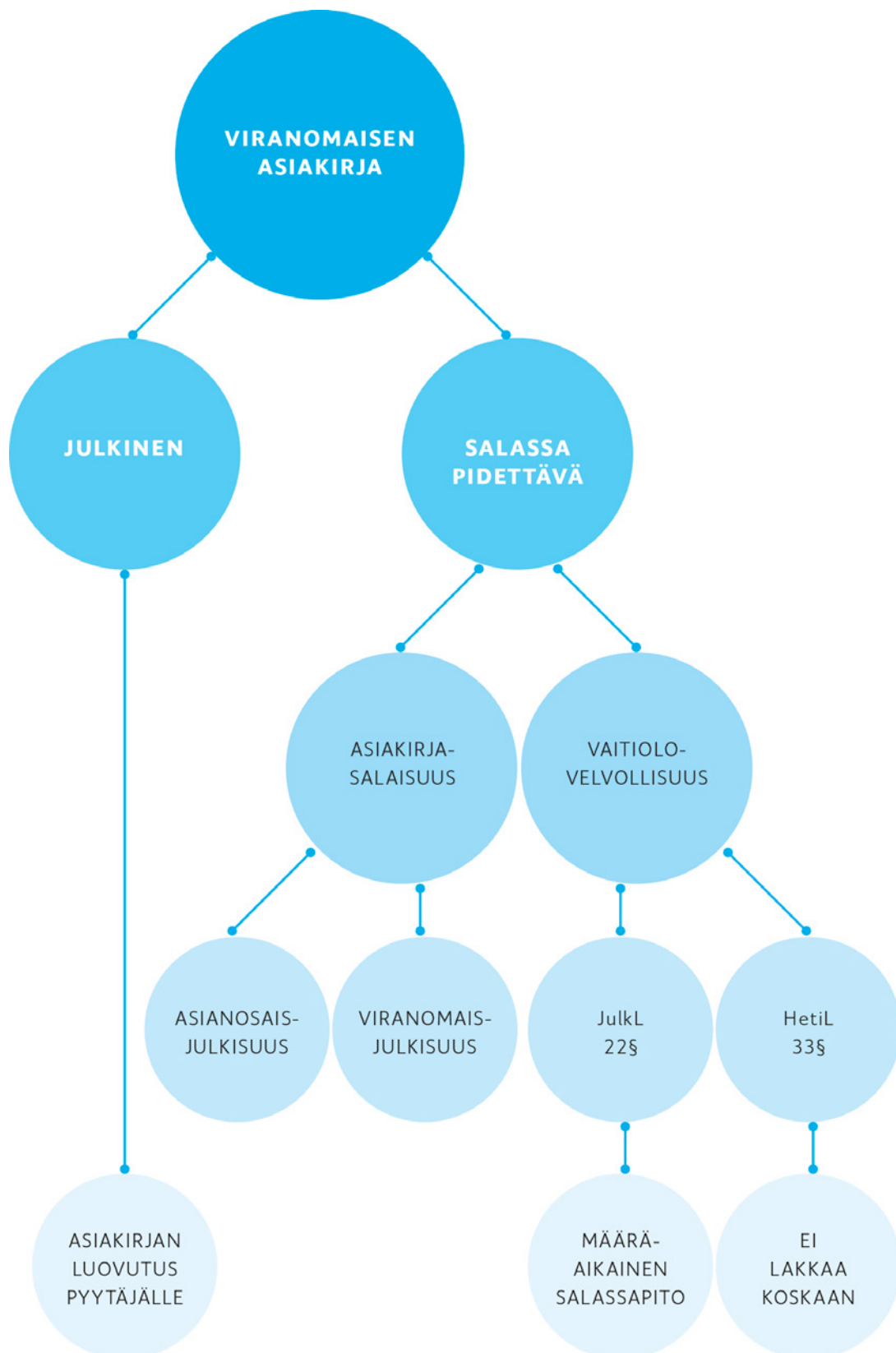
21 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/9/EY, annettu 11 päivänä maaliskuuta 1996, tietokantojen oikeudellisesta suojasta.

22 Tietokannan määrittelystä ks. Haarmann 2014, s. 133–134.

23 Voutilainen 2012, s. 347–378.

24 Voutilainen 2012, s. 345.

4.1.4 Viranomaisaineistot

Kuva 1. Viranomaisaineistojen julkisuus.

Perustuslain 12.2 §:n mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki, 621/1999) puolestaan tarkentaa perustuslaissa säädetyn julkisuusperiaatteen sisältöä erityisesti asiakirjajulkisuuden osalta. Julkisuuslain 1.1 § toistaa perustuslain säännöksen, jonka mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, ellei lainsäädännössä erikseen toisin säädetä. Julkisuuslain 2 §:ssä määritellään lain soveltamisala. Säännöksen mukaan julkisuuslaissa säädetään oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista samoin kuin viranomaisten velvollisuuksista julkisuuslain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Julkisuuslain 7 §:ssä on säädetty asiakirjan julkiseksi tulosta. Säännöksen mukaan viranomaiselle asiankäsitelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa toimitettu asiakirja tulee julkiseksi, kun viranomainen on sen saanut, jollei asiakirja kuulu jonkin laissa säädetyn poikkeuksen piiriin. Asian-tuntijalausunnat ja muut vastaavat asiakirjat, jotka on päätetty avata tiettyä ajankohtana tai tietyn määräjälkeen, tulevat mahdollisin rajoituksin julkisiksi, kun ne avataan. Viranomaiselle toimitetut hankinta-, urakka- ja muut tarjouskilpailun perusteella ratkaistavaa oikeustointa koskevat tarjoukset tulevat vastaavin mahdollisin rajoituksin julkisiksi vasta, kun sopimus on tehty. Asiakirja, jonka sisältö on saatavissa selville vain apuvälinein, tulee julkiseksi, jollei salassapitosäännöksistä tai muista rajoituksista johdu, aikaisintaan silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä.

Asiakirjajulkisuudesta ja sen tuomasta julkisuusolettamasta saa siis poiketa vain lain nimenomaisen säännöksen perusteella. Keskeisimmät salassa pidettävät asiakirjat on säädetty julkisuuslain 24 §:ssä, mutta säännöksiä on myös muissa laeissa. Näitä ovat muun muassa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki 785/1992) 13 §, jossa säädetään potilasasiakirjan sisältämät tiedot salassa pidettäväksi, ja lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 14 §, jossa säädetään salaisiksi sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä. Asiakirjasalaisuussäännöksiä täydentävät lukuisat vaitiolovelvollisuutta koskevat säännökset eri laeissa.

Julkisuuslain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Nämä asiakirjat ovat niin kutsutun *yleisöjulkisuuden* piirissä olevia asiakirjoja. Puolestaan lain 10 §:n mukaan salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon vain, jos siitä erikseen on säädetty lailla. Nämä asiakirjat ovat tavanomaisesti *asianosaisjulkisuuden* piiriin kuuluvia. Julkisuuslain 11 §:ssä on asianosaiselle annettu erityisiä oikeuksia saada tietoa häntä itseään koskevan asian käsittelystä. Julkisuuslaissa asianosaisella tarkoitetaan hakijaa, valittajaa sekä muuta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Asianosaisen tiedonsaantioikeus koskee vain sellaisia vireillä olevia tai olleita asioita, joissa päätetään tai on päätetty jonkun oikeudesta, edusta tai velvollisuudesta. Tällaisten etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien tulee koskea välittömästi asianosaista, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei toisella osapuolella ole oikeutta saada tietoonsa.

Julkisuuslain 10 §:n mukaisesti tilanteissa, joissa vain osa asiakirjasta on salassa pidettävä, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule tietoon. On huomattava, että pelkästään vaivalloisuus salaisen ja julkisen tiedon erottelussa ei ole peruste pitää koko asiakirjaa salaisena.²⁵ Viranomaisen salassa pidettävä asiakirja ei muutu julkiseksi, vaikka henkilö itse julkistaa asiakirjan.²⁶ Sen sijaan julkisuuslain 26.1 §:n mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuudesta on säädetty, antaa siihen nimenomaisen suostumuksen.

Salassapitovelvoitetta täydentää vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuudesta on säädetty useissa laeissa, mutta säännökset ovat osittain rinnakkaisia.²⁷ Julkisuuslain 23.1 §:n mukaan viranomaisen palveluksessa oleva

25 KHO 22.1.2001 T 87.

26 KHO 4.8.2009 T 1861.

27 Voutilainen 2012, s. 151.

tai luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Henkilötietolain 33 § puolestaan säättää vaitiolovelvollisuuden sille, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta. Vaitiolovelvollisuuteen pätee sama sääntö kuin salassapitoon: vaitiolovelvollisuuteen ei vaikuta se seikka, onko henkilö itse julkistanut salassa pidettävän tiedon.²⁸ Vaitiolovelvollisuuden piirissä olevat tiedot ovat myös hyväksikäyttökiellon alaisia. Julkisuuslain 23.3 §:n mukaan henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi.

Hyvästä tiedonhallintatavasta säädetään julkisuuslain 18 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan viranomaisen tulee hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muista tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä. Säännöstä on tarkennettu asetuksella viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (julkisuusasetus, 1030/1999) sekä valtioneuvoston asetuksella tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (tietoturvallisuusasetus, 681/2010).

Säädökset eivät sisällä tarkkoja ohjeita siitä, miten viranomaisten kuuluisi järjestää tietoturvallisuus, vaan tietoturva vaatimukset ovat johdettavissa käsitteistä *asianmukainen saatavuus, käytettävyys, suojaus ja eheys*.

Keskeisintä tiedonhallintaa järjestettäessä on huolehdittava siitä, että viranomaisen asiakirjat on järjestetty siten, että ne ovat vaivattomasti löydettävissä ja luovutettavissa julkisen tiedon osalta. Salainen ja julkinen tieto tulisi olla jaoteltu siten, että sen erottelu tiedon luovutustilanteessa ei ole kohtuuttoman vaikeaa. Suojaus tulee olla järjestetty siten, että pääsy asiakirjoihin on vain niillä, jotka tarvitsevat salassa pidettäviä tietoja tai henkilörekisteriin talletettuja henkilötietoja työtehtäviensä hoitamiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että luottamustehtävää hoitava ei voi viedä salaisia asiakirjoja kotiin, jossa perheen jäsenet voivat nähdä asiakirjat, tai lähettää salaisia tietoja suojaamatonta sähköpostia käyttäen.²⁹ Eheys viittaa informaation oikeellisuuteen, ajantasaisuuteen ja aitouteen sekä näiden ominaisuuksien säilyttämiseen. Hyvän tiedonhallintatavan toteuttaminen on viranomaisen julkinen hallintotehtävä.³⁰ Koska Mikkelin ammattikorkeakoulu rinnastetaan ammattikorkeakoululain 21.2 §:n mukaan viranomaiseen, on Kansalaisarkiston järjestämisessä ja tuottamisessa noudatettava julkisuuslain 18 §:n säännöksiä.

4.1.5 Viestinnän luottamuksellisuus

Perustuslain 10.2 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin säättää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana. Rikoslain 38 luvun 3 §:ssä viestintäsalaisuuden loukkaaminen säädetään rangaistavaksi teoksi – myös yritykseksi jääneen teon osalta.

Viestinnän osapuoli itse voi melko vapaasti edelleen lähettää ja julkaista saamiaan viestejä. Tätä oikeutta rajoittaa lähinnä tekijänoikeus niiltä osin, kun viestiä voidaan pitää teoskynnyksen ylittävänä teoksena (ks. tekijänoikeuksista luku 4.1.3) tai viestin julkaisu voidaan katsoa rikoslain 24 luvun 8 §:n tarkoittamaksi yksityiselämää loukkaavaksi tiedon levittämiseksi tai 9 §:n tarkoittamaksi törkeäksi yksityiselämää loukkaavaksi tiedon levittämiseksi.

Vuonna 2014 keskeisimmät sähköiseen viestintään liittyvät lait yhdistettiin tietoyhteiskuntakaareksi. Näin

²⁸ AOK 481/1/03.

²⁹ OKV/1131/1/2013.

³⁰ Voutilainen – Kurvinen 2015, s. 8–9.

ollen viestinnän luottamuksellisuutta koskevat säännökset, jotka ennen olivat sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004), ovat nyt tietoyhteiskuntakaaren VI-osassa ”Viestin luottamuksellisuus ja yksityisyyden suoja”. Luottamuksellisen viestin suojasta säädetään lisäksi laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (työelämän tietosuojalaki, 759/2004). Työelämän tietosuojalain 2.2 §:n mukaan lakia sovelletaan sekä työ- että virkasuhteessa oleviin.

Tietoyhteiskuntakaaren 136 § rinnastaa viestin ja viestin välitystiedot. Välitystiedoilla on korvattu aikaisemmin käytetty käsite tunnistamistieto.³¹ Välitystiedoilla tarkoitetaan tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjollapitämiseksi. Välitystiedosta käytetään myös nimitystä lokitiedot, tosin lokitietoina voidaan käyttää myös lokeihin merkittyjä tietoja, joita ei voi yhdistää tilaajaan tai käyttäjään. Välitystiedot ovat siis lokitietojen alaryhmä. Perustuslain takaama luottamuksellisen viestin suoja ei siis rajoitu viestin sisältöön. Viestinnän välittäjälle on kuitenkin annettu melko laajat valtuudet käsitellä sähköisen viestinnän välitystietoja. Viestinnän välittäjä voi käsitellä välitystietoja muuta kuin itse viestin välitystä varten, muun muassa laskutusta, markkinointia, tilastointia ja teknistä kehittämistä varten. On kuitenkin huomioitava, että nämä oikeudet kohdistuvat nimenomaan välitystietoihin, ei viestin sisältöön. Sähköisten viestien ja välitystietojen käsittely on kuitenkin sallittua ainoastaan käsittelyn tarkoituksen vaatimassa laajuudessa, eikä sillä saa rajoittaa luottamuksellisen viestin ja yksityisyyden suojaa enempää kuin on välttämätöntä.

Eräissä poikkeustilanteissa työnantajalla on mahdollisuus päästä lukemaan työntekijän sähköpostiviestejä työelämän tietosuojalain 18 §:n nojalla. Säännöksen mukaan työnantajalla on oikeus hakea työntekijän sähköpostiviestejä esille otsikkotietojen perusteella ja toissijaisesti avata työnantajan työntekijän käyttöön osoittamaan sähköpostiosoitteeseen lähetettyjä tai työntekijän tällaisesta sähköpostiosoitteesta lähettämiä sähköpostiviestejä, jotka kuuluvat työnantajalle. Tämän säännöksen nojalla työnantaja ei saa lukea kaikkia työntekijän työsähköpostiin tulleita sähköposteja. Edellytyksenä viestien läpikäymiseen on se, että työnantaja on suunnitellut ja järjestänyt työntekijälle tämän nimellä lähetettyjen ja tämän lähettämien sähköpostiviestien suojan toteuttamiseksi tarpeelliset toimenpiteet. Muutoin työnantajalla ei ole missään tilanteessa oikeutta työntekijän sähköpostiviesteihin. Työnantajan pitää erityisesti huolehtia siitä, että sähköpostiohjelmistossa on laissa määritellyt toiminnallisuudet, jotta sille syntyisi oikeus käsitellä tiettyssä tilanteessa työntekijän sähköisiä viestejä. Sähköpostiohjelmassa on oltava seuraavat toiminnallisuudet:

- työntekijällä täytyy olla käytettävissä sähköpostijärjestelmän automaattinen vastaustoiminto, jonka avulla voidaan lähettää viestin lähettäjälle ilmoitus henkilön poissaolosta ja sen kestosta sekä tiedot henkilöstä, joka hoitaa poissaolevalle työntekijälle kuuluvia tehtäviä ja
- työntekijän pitää voida ohjata viestit toiselle työnantajan tähän tehtävään hyväksymälle henkilölle tai toiseen omassa käytössään olevaan työnantajan hyväksymään osoitteeseen.

Lain 19 §:n mukaan työnantajan käsittelyoikeus on kaksivaiheinen: ensimmäisessä vaiheessa työnantaja voi hakea tietyn sähköisen viestin otsikkotiedot esille sähköpostipalvelimelta ja toisessa vaiheessa perustellusta syytä vielä avata kyseisen sähköisen viestin. Työnantajalla on oikeus tietojärjestelmän pääkäyttäjän valtuuksia käyttävän henkilön avulla ja läsnä ollessa tarkastaa viestin lähettäjää, vastaanottajaa tai viestin otsikkoa koskevat tiedot. Näiden tietojen perusteella työnantaja voi selvittää, onko työntekijälle lähetetty tämän poissa ollessa työnantajalle kuuluvia viestejä tai onko työntekijä välittömästi ennen poissaoloaan lähettänyt tai vastaanottanut työnantajalle kuuluvia viestejä. Toisessa vaiheessa, jos työntekijä on kuollut tai jos hän on pysyväisluonteisesti estynyt suorittamasta työtehtäviään eikä hänen suostumustaan voida saada, työnantajalla on oikeus ottaa viestin lähettäjää tai vastaanottajaa taikka viestin otsikkoa koskevien tietojen perusteella selville työnantajalle kuuluvat viestit, jollei työntekijän hoitamien asioiden selville saaminen ja työnantajan toiminnan turvaaminen ole muilla keinoilla mahdollista.

Työsuhteen päättymistilanteessa työnantajan on tarjottava 18 §:ssä tarkoitettuja vaihtoehtoja myös tällaiselle henkilölle ennen viestien esille hakemisen aloittamista. Näin työntekijä, jonka työsuhte on purettu tai irti-

31 HE 221/2013 vp, s. 152–153.

sanottu, voi itse omilla toimenpiteillään vaikuttaa siihen, että hänen luottamuksellisen sähköpostiviestinsä suoja toteutuu esimerkiksi poistamalla tällaiset viestit.³²

4.1.6 Yritys-, liike, ammatti- ja elinkeinosalaisuudet

Salassapidosta on säädetty eri puolilla lainsäädäntöä. Salassapitovelvollisuuden rikkominen on sanktioitu rikoslaissa, jonka 30 luvussa on säännöksiä elinkeinorikoksista, 38 luvussa tieto- ja viestintärikoksista sekä 40 luvussa virkarikoksista.

Yrityssalaisuus on määritelty rikoslain 30 luvun 11 §:ssä, jonka mukaan yrityssalaisuudella tarkoitetaan liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on uskonut tiedon hänelle. Määritelmä ei ole tarkkarajainen, ja ajoittain linjanveto yrityssalaisuuden ja yleisen tiedon välillä voi olla vaikeaa.

Yrityssalaisuutena voidaan pitää ainakin sellaista tietoa tai osaamista, joka on jollakin tavalla harvinaista ja yrityksen toiminnan kannalta tärkeää. Lisäksi on punnittava käytetty taloudellinen panostus kehitysohjon, tulosten ainutlaatuisuus sekä tiedon arvo/hyöty sivullisille. Pelkästään se, että jotakin tietoa pidetään salassa sivullisilta, ei vielä tee tästä tiedosta yrityssalaisuutta.³³

Yrityssalaisuuden käsitettä on tulkittava erikseen kutakin tilannetta silmälläpitäen.³⁴ *Wallin* ja *Konstari* ovat kirjassaan edellyttäneet liike- ja ammattisalaisuudelta muun muassa seuraavia tunnusmerkkejä: 1) tieto osaamisesta tai teknisestä ratkaisusta sisältää jotakin uutta, 2) uuden teknisen ratkaisun löytäminen on edellyttänyt sekä työpanosta että taloudellisia kustannuksia, 3) tiedon omaavalla yrityksellä on tahto pitää tieto salassa, sekä 4) tiedolla on tietty laatu ja se on relevantti tietyn yrityksen toiminnan kannalta.³⁵

Rikoslain 38 luvun 1 § (salassapitorikos) kieltää paljastamasta tai käyttämästä omaksi tai toisen hyväksi laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden vastaisesti sellaista seikkaa, josta on tullut tietoiseksi asemaansa, toimea tai tehtävänsä suorittaessa. Vähäisenä teko voidaan katsoa samaisen luvun 2 §:n mukaiseksi salassapitorikkomukseksi.

Liike- ja ammattisalaisuudet on määritelty salassa pidettäväksi julkisuuslain 24.1 §:n 20 kohdassa. Lisäksi yksityisen elinkeinotoimintaa (elinkeinosalaisuus) koskevasta seikasta on säädetty salassa pidettäväksi, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa. Elinkeinosalaisuutena ei voida pitää sellaista tietoa, jossa kysymys on kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista. On huomioitava, että säännöksessä erotellaan liike- ja ammattisalaisuus yksityisestä elinkeinosalaisuudesta.

Liike- ja ammattisalaisuuksia voivat olla lähinnä tiedot jostakin erityisosaamisesta, teknisestä uudesta ratkaisusta, tarkasta organisaatiomallista, yritysten välisistä suhteista, sopimuksista, kaavoista, malleista, prototyypeistä ja kokeista. Liike- ja ammattisalaisuuden tunnusmerkkeinä ovat yrityksen konkreettiset pyrkimykset ja tahto pitää tieto salassa. Pelkästään yrityksen pyrkimys tiedon salailuun ei kuitenkaan riitä perusteeksi tiedon salassapidolle ja julkisuusperiaatteesta poikkeamiselle. Viranomaisen on ratkaistava salassapitoon liittyvät kysymykset itsenäisesti ja objektiiviseen arvioon perustuen.³⁶ Tiedon tulee olla relevanttia yrityksen toiminnan kannalta ja tiedon tuottamiseen on pitänyt käyttää vähäistä merkittävämpää taloudellista- ja hen-

32 HE 162/2003 vp, s. 59.

33 Lappi-Seppälä ym. 2009, s. 830–831.

34 Castrén 1973, s. 11.

35 Wallin & Konstari 2000, s. 159.

36 Voutilainen 2012, s. 191.

kilötyöpanosta. Liikesalaisuudet ovat tyypillisesti teknologisia ratkaisuja koskevia ja taloudellisiin suhteisiin liittyviä tietoja. Ammattisalaisuudet puolestaan ovat taidollisia salaisuuksia tuottaa jokin toiminnallinen tai tekninen ratkaisu tietyllä menetelmällä.³⁷ Liike- ja ammattisalaisuus on yrityssalaisuuden alalaji, sillä yrityssalaisuuteen kuuluvat sen määritelmän mukaan myös muut elinkeinotoimintaa koskevat tiedot.

Muunlaiset yrityksen elinkeinotoimintaa koskevat tiedot kuin liike- ja ammattisalaisuudet tai julkiset tiedot ovat yksityisiä elinkeinosalaisuuksia. Jotta kysymys olisi yksityisestä elinkeinosalaisuudesta, tulisi sen paljastamisen aiheuttaa elinkeinonharjoittajalle objektiivisesti arvioiden taloudellista vahinkoa, mutta salaisuutena ei voida pitää taloudellista vahinkoa aiheuttavaa tietoa, joka voi olla yksilöille tai ympäristölle vaaraksi tai haitaksi. Myös yrityksen taloutta koskevat negatiiviset tiedot eivät voi olla elinkeinosalaisuuksia, vaikka ne olisivat yrityksen kannalta kiusallisia ja aiheuttaisivat taloudellista vahinkoa. Elinkeinosalaisuutta koskeva säännös voi tulla harvoin kysymykseen salassa pidettävänä tietona viranomaisen asiakirjoissa jo pelkästään käsitteen tulkinnanvaraisuuden vuoksi ja siksi, että suhde liike- ja ammattisalaisuuteen on epäselvä. Lähinnä kysymykseen tulee julkisissa hankinnoissa tarjouksien yksityiskohtainen sisältö sekä erilaisiin avustushakemuksiin liittyvät suunnitelmat tuotekehityksestä tai muusta innovaatiotoiminnasta.

Yrityssalaisuuden rikkominen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 30 luvun 5 §:ssä. Säännöksen mukaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen oikeudettomasti ilmaisee toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden tai oikeudettomasti käyttää tällaista yrityssalaisuutta, jonka hän on saanut tietoonsa ollessaan toisen palveluksessa, toimiessaan yhteisön tai säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, tilintarkastajana tai selvitysmiehenä taikka niihin rinnastettavassa tehtävässä, suorittaessaan tehtävää toisen puolesta tai muuten luottamuksellisessa liikesuhteessa tai yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, yrityssalaisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yrityssalaisuuden rikkomiseen voi syyllistyä vain sellainen, joka on toiminut tahallisesti ja vahingoittamistarkoituksessa. Tekijän on myös pitänyt tietää, että hänen paljastamansa tieto on salaista.³⁸ Tahaton yrityssalaisuuden paljastaminen ei täytä yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistöä, mutta voi kuitenkin johtaa vahingonkorvausvastuuseen vahingonkorvauslain (412/1972) 2 luvun 1 §:n perusteella. Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 § 1 momentin mukaan työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönnillään työssä aiheuttaa. Työnantajana pidetään myös sitä, joka antaa tehtävän sellaiselle itsenäiselle yrittäjälle, joka huomioon ottaen toimeksiantosuhteen pysyvyys, työn laatu ja muut olosuhteet on rinnastettava työntekijään. Samaisen säännöksen 2 momentin mukaan säännös koskee myös valtiota, kuntaa ja muuta julkista yhteisöä tai laitosta, kun vahinko on aiheutunut sellaisen julkisyhteisön työntekijän taikka yhteisöön virka- tai siihen verrattavassa palvelussuhteessa olevan henkilön virheestä tai laiminlyönnistä toiminnassa, jota ei ole pidettävä julkisen vallan käyttämisenä.

Virkamiehen tahallaan paljastaessa salassa pidettävän asiakirjan, kyse on rikoslain 40 luvun 5 §:n tarkoittamasta virkasalaisuuden rikkomisesta. Puolestaan huolimattomuuden johdosta tapahtunut paljastus täyttää samaisen säännöksen tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön. On huomioitava, että salassapitovelvollisuus ei lakkaa virkasuhteen päädyttyä. Tästä on erillinen maininta julkisuuslain 23.1 §:ssä.

4.2 Tiedolliset oikeudet Kansalaisarkistossa

Kansalaisarkiston käyttäjät säilyttävät sähköisessä arkistossa hallussaan tai hallinnassaan olevia tietoaineistoja. Tämän johdosta Kansalaisarkiston tulee omassa toiminnassaan, käyttäjien kanssa solmituissa sopimuk-

³⁷ Wallin & Konstari 2000, s. 159–161.

³⁸ Lappi-Seppälä ym., s. 834.

sisä sekä käyttäjille suuntaamassaan ohjeistuksessa huomioida useita tiedonhallintaan liittyviä säännöksiä.

Lisäksi oikeuksiin ja velvollisuuksiin vaikuttaa Kansalaisarkiston asema kussakin tilanteessa. Ollessaan rekisterinpitäjä Kansalaisarkisto vastaa henkilötietojen käsittelystä eri tavalla verrattuna tilanteeseen, jossa Kansalaisarkisto on pelkästään henkilötietojen käsittelijän (toisin sanoen säilytyspalvelun tuottajan) roolissa.

Edellä luvussa 4.1 selostettiin aiheeseen liittyvä relevantti lainsäädäntö ja tässä luvussa kuvataan lainsäädännön nivoutuminen Kansalaisarkiston toimintaan.

4.2.1 Henkilötietojen suoja

Henkilötietojen suojaamisvelvoite on käsitelty luvussa 4.1.2. Rekisterinpitäjä on lain velvoittamana vastuussa henkilötietojen suojasta, eikä tästä velvoitteesta voi poiketa sopimalla erilaisesta vastuunjaosta.

Palvelun Ylläpitäjä on rekisterinpitäjän asemassa silloin, kun rekisteri on perustettu Palvelun Ylläpitäjän toimintaa varten ja sillä on oikeus määrätä rekisterin käytöstä. Käytännössä rekisterinpidosta vastaa se oikeushenkilö, jonka osana Palvelun Ylläpitäjän toiminta on organisoitu.

Ensinnäkin rekisterinpitäjän asema Palvelun Ylläpitäjälle tulee käyttäjärekisterin kautta. Luonnollisten henkilöiden rekisteröityessä palvelun käyttäjiksi, luovat käyttäjätunnukset oheistietoineen henkilörekisterin, jonka rekisterinpitäjänä on Palvelun Ylläpitäjä. Käyttäjät puolestaan ovat lain tarkoittamia rekisteröityjä, sillä henkilötiedot koskevat heitä (Hetil 3.1 § 5 kohta).

Tilanteissa, joissa Kansalaisarkiston käyttäjä pitää järjestelmässä tietokokonaisuutta, joka täyttää henkilörekisterin määritelmän, on Palvelun Ylläpitäjä tämän käyttäjän henkilörekisterin osalta rekisterinpitäjän lukuun toimiva henkilötietojen käsittelijä. Rekisterinpitäjän lukuun toimivan on ennen henkilötietojen käsittelyn aloittamista toimitettava rekisterinpitäjälle, tässä tapauksessa Kansalaisarkiston asiakkaalle, asianmukaiset selvitykset ja sitoumukset sekä muutoin riittävät takeet henkilötietojen riittävästä suojaamisesta (Hetil 32.2 §). Käytännössä tämä tarkoittaa tietosuojakäytäntöjen kuvaamista käyttäjähdoissa ja niihin sitoutumista. Palveluntarjoajan ja käyttäjän välisessä sopimuksessa tulee myös viitata tietosuojakäytäntöihin.

Tietosuojakäytäntöjen kuvaaminen on tehtävä siten, että kuvauksesta käy selvästi ilmi tietosuojan taso. Käytännökuvauksessa voi olla tietoa muun muassa siitä, mihin tietoja jaetaan, kuka niitä käsittelee, ovatko tiedot suojatussa muodossa ja kuinka käyttäjällä on mahdollisuus saada tiedot poistetuksi.

Kaiken kaikkiaan henkilötietojen käsittelyn kannalta on vähäinen merkitys sillä, onko Palvelun Ylläpitäjä rekisterinpitäjä vai rekisterinpitäjän lukuun toimiva. Henkilötietojen suoja tulee aina olla riittävä siihen nähdessä, mitä tietoja käsitellään. On kuitenkin muistettava, että vahingonkorvausvelvollisuus ja rekisteröidyn oikeuksista huolehtiminen on rekisterinpitäjän vastuulla, ja tähän vastuuseen rekisterinpitäjä voi sitoa henkilötietojen käsittelijän (rekisterinpitäjän lukuun toimivan) vain sopimuksella. Henkilötietolain 5 §:n huolellisuusvelvollisuuden mukaan rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaa huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimia muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suoja ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta. Sama velvollisuus on sillä, joka itsenäisenä elinkeinon- tai toiminnanharjoittajana toimii rekisterinpitäjän lukuun.

Kansalaisarkiston on kuvattava käyttäjille selkeästi, minkälaista tietoa arkistoon voidaan tallentaa ottaen huomioon arkiston tekninen tietoturvallisuuden taso. Viime kädessä tiedon tallentava käyttäjä vastaa, että hänen tallentamansa tiedot eivät vaadi korkeampaa tietoturvallisuuden tasoa kuin Kansalaisarkisto tarjoaa. Tietoturvasoaa koskevat tiedot tulee sisällyttää osaksi palvelun käyttöehtoja.

Kansalaisarkiston käyttäjien osalta henkilötietolaki tulee sovellettavaksi, jos tietojen keräämisen, tallentamisen, säilyttämisen ja julkaisemisen tai muun henkilötietoihin kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksena on

muu kuin käyttäjän henkilökohtainen tavanomainen yksityinen käyttötarkoitus. Tietosuojavaltuutettu on myös eräissä kannanotossaan todennut, että passiivivaiheeseen siirtynyt tieto tai asiakirja ei enää ole henkilötietolain mukainen henkilörekisteri tai sen osa, jos sen käsittely ei enää ole henkilötietolain 6 §:n mukaisesti asiallisesti perusteltua.³⁹ Tietosuojavaltuutetun kannanotto näyttäisi kuitenkin koskevan arkistolaissa (831/1994) tarkoitettuja arkistoja, joten ainakaan toistaiseksi tällä kannanotolla ei ole suoraa vaikutusta Kansalaisarkiston käyttäjien tietoaineistojen käsittelyyn sekä henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten soveltamiseen palvelun käyttäjien tietoaineistoihin. Arkistolaissa on säädetty yksityisistä arkistoista, mutta säännökset tulevat sovellettavaksi vain silloin, kun aineistoa siirretään Kansallisarkistoon, maakunta-arkistoon tai muuhun arkistolaissa tarkoitettuun arkistoon. Kansalaisarkisto ei lähtökohtaisesti ole arkistolaissa tarkoitettu arkisto, vaan yksityishenkilöiden tiedon säilytyspaikka.

4.2.2 Salassapitovelvollisuus

Salassapitovelvollisuus kohdistuu tietoon, jota henkilö ei saa antaa sivulliselle. Kansalaisarkiston tulee olla rakennettu siten, ettei salaiseksi tai yksityiseksi määriteltyä tietoa voi vahingossa päätyä sivullisille esimerkiksi julkistettuna tietona yleisessä tietoverkossa. Lisäksi ohjeistus on laadittava siten, että käyttäjä ei voi vahingossa määrittellä salaiseksi tarkoitettua tietoa julkiseksi, jolloin myös muut pääsivät näkemään tämän käyttäjän tietoja.

Salassapitovelvollisuus on relevantti Kansalaisarkiston osalta ennen kaikkea yritysasiakkaiden kohdalla, jolloin on todennäköistä, että yritykset säilyttävät palvelussa tietoja, joita voi pitää yrityssalaisuuksina. Palvelun Ylläpitäjän virheestä johtuva asiakkaan yrityssalaisuuden vuotaminen Kansalaisarkistosta ei johda Ylläpitäjän rikosvastuuseen, mutta voi synnyttää vahingonkorvausvelvollisuuden asiakasta kohtaan. Niin ikään viestintäsalaisuuden piiriin kuuluvien tietojen osalta salassapitovelvollisuus on tärkeä ottaa huomioon niin teknisen tietoturvallisuuden toteuttamisessa kuin niissä käsittelytoimissa, joissa viestintätietoja käsitellään. Palvelun Ylläpitäjän vastuuta rajoittaakseen vahingonkorvauksien osalta onkin tarpeellista sopia palvelun käyttöehdoissa.

Henkilötietoja käsiteltäessä käsittelijä on salassapitovelvollinen henkilötietolain 33 §:n nojalla. Säännöksen mukaan se, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta, ei saa tämän lain vastaisesti sivulliselle ilmaista näin saamiaan tietoja.

Jos Kansalaisarkistossa säilytetään viranomaisen tietoaineistoja viranomaisen lukuun, on säilyttämisessä otettava huomioon myös julkisuuslain salassapitosääntely. Niin ikään asianosaisen säilyttäessä viranomaiselta saamaansa salassa pidettävää aineistoa, on huomioitava julkisuuslaista johtuvat salassapitovelvoitteet. Viranomaisaineistojen osalta on Kansalaisarkistossa huomioitava julkisuuslain 6 luvun salassapitosäännökset. Salassa pidettäviä asiakirjoja ei saa antaa sivullisille. Julkisuuslain soveltaminen tältä osin ei liene erityisen merkityksellinen Kansalaisarkistossa.

Salassapitotarve arvioidaan jokaisen asiakirjan osalta erikseen, sillä asiakirjan sisältö määrää asiakirjan salassapidon – ei asiakirjan luonne. Tämän johdosta Kansalaisarkistossa ei voida kerralla julkaista suuria tietokonekokoisuuksia ilman, että niiden asiakirjat on käyty läpi.

4.2.3 Luottamuksellisen viestin suoja

Sähköpostiaineistoja käsitellessä on huomioitava luottamuksellisen viestin suoja. Pääsääntöisesti luottamuksellisen viestin suojan tehtävänä on suojata viestinnän osapuolia kolmansilta. Poikkeuksellisesti luottamuksellisen viestinnän suojan voidaan katsoa rajoittavan myös viestinnän osapuolten toimintavapautta. Tällaiset

³⁹ Tietosuojavaltuutetun kannanotto 1487/05/2013, 1.8.2014.

rajoitukset koskevat ainakin julkaisemattoman teoksen toimittamista viestin muodossa tai viestin liitteenä taikka arkaluontoisen tiedon julkaisemisesta, joka voi realisoida rikoslaissa sanktioidun yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen. Niin ikään salassapitovelvollisuuteen liittyvät syyt rajoittavat viestien julkaisemista.

Arvio viestin luonteesta tehdään aina viestikohtaisesti, eikä esimerkiksi sähköpostitili määrittele viestien käsittelyperiaatteita. Tämä tulee erityisesti esille työsähköpostin kohdalla, jossa voi olla sekaisin sekä työntekijälle yksityisesti tarkoitettuja että työnantajalle kuuluvia viestejä. Työntekijä ei saa julkaista työnantajalle kuuluvia viestejä samalla tavalla, kuin mitä henkilö voi julkaista omia viestikeskustelujaan. Työnantajalle kuuluvien viestien julkaiseminen voi synnyttää vahingonkorvausvelvollisuuden ja tahallisesti toimiessa täyttää yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön.

Kansalaisarkiston käyttäjän säilyttäessä sähköpostiviestiaineistojaan palvelussa, on Kansalaisarkiston ylläpitäjä sivullinen viestinnän osapuolten näkökulmasta. Tämän seurauksena Ylläpitäjä ei saa käsitellä viestejä laajemmin kuin rekisterinpito vaatii. Tietoyhteiskuntakaaren 17 luvun 138 §:ssä säädetään viestin välittäjän tai lisäarvopalvelun⁴⁰ tarjoajan oikeudesta käsitellä viestejä ja viestien välitystietoja sovitun palvelun toteuttamiseksi. Koska säännös koskee ainoastaan viestin välittäjiä,⁴¹ ei Kansalaisarkisto voi käsitellä viestejä laajemmin kuin henkilörekisterin rekisterinpito vaatii. Käsittelymahdollisuuksia rajaavat merkittävästi salassapitovelvollisuuteen liittyvät syyt, jotka voivat koskea Kansalaisarkiston käyttäjiä. Palvelun Ylläpitäjä on sivullisen asemassa ja mahdollisuus käsitellä salassapidon piiriin kuuluvia aineistoja voi perustua laissa säädettyyn säännökseen tai siihen, että sen, jonka etujen suojaamiseksi salassapidosta on säädetty, antaa siihen suostumuksen.

4.2.4 Tietojen suojaamisvelvollisuus

Rekisterinpitäjän suoraan laista tuleva velvollisuus on suojata tiedot riittävällä tavalla. Velvollisuus on tällä hetkellä kirjattuna henkilötietolain 32 §:än. Vuonna 2018 voimaan tulevassa tietosuojasetuksessa velvollisuudesta on maininta useassa eri artiklassa. Pääsääntö, jonka mukaan suojauksen tulee olla riittävä riippuen suojattavien tietojen luonteesta, säilyy ennallaan.

Koska Kansalaisarkistossa tulee olemaan samanlainen suojauksen taso koko palvelussa, ei Palvelun Ylläpitäjän rekisterinpitäjänä tai rekisterinpitäjän lukuun toimivana tarvitse tehdä jokaisen asiakkaan kohdalla erillistä arviota tietojen suojan tarpeesta, vaan tietojen suojaaminen on asetettava korkeimman suojan tarpeen mukaan, mikä osaltaan asettaa rajoituksia sille, minkälaisia tietoja voidaan säilyttää Kansalaisarkistossa. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimukseen tai käyttäjäehtoihin on lisättävä kuvaus siitä, minkälaisen tiedon säilytykseen palvelu on tarkoitettu ja minkälainen suojaus palvelussa on.

Palvelun Ylläpitäjän nimittämä tietosuojavastaava on otettava mukaan tietosuojaa suunniteltaessa (tietosuojasetuksen 38 artiklan 1 kohta). Tietosuojavastaavan on perehdyttävä EU:n tietosuojaa koskeviin säännöksiin, ja neuvottava Ylläpitäjää siinä, kuinka toteuttaa tietosuojan riittävä taso (tietosuojasetuksen 39 artiklan 1 kohta).

Jos Palvelun Ylläpitäjällä on yhteistyökumppaneita, jotka ovat mukana tuottamassa Kansalaisarkistoa, on nämä yhteistyökumppanit sidottava sopimuksin samoihin tietosuojakäytäntöihin kuin mitä Palvelun Ylläpitäjällä on omassa toiminnassaan (henkilötietolain 32.2 §). Tietosuojasetuksen 28 artiklassa on myös asetettu vähimmäisvaatimuksia sille, mistä asioista tällaisessa sopimuksessa on sovittava. Artiklan mukaisesti palvelusopimuksessa on varmistettava, että rekisterinpitäjälle palveluja tuottava:

- a) käsittelee henkilötietoja ainoastaan rekisterinpitäjän antamien dokumentoitujen ohjeiden mukaisesti,

⁴⁰ Lisäarvopalvelulla tarkoitetaan palvelua, joka perustuu välitystietojen tai sijaintitietojen käsittelyyn muuta tarkoitusta kuin viestin välittämistä varten.

⁴¹ HE 221/2013 vp, s. 153.

mikä koskee myös henkilötietojen siirtoja kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle, paitsi jos henkilötietojen käsittelijään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä toisin vaaditaan, missä tapauksessa henkilötietojen käsittelijä tiedottaa rekisterinpitäjälle tästä oikeudellisesta vaatimuksesta ennen käsittelyä, paitsi jos tällainen tiedottaminen kielletään kyseisessä laissa yleistä etua koskevien tärkeiden syiden vuoksi;

- b) varmistaa, että henkilöt, joilla on oikeus käsitellä henkilötietoja, ovat sitoutuneet noudattamaan salassapitovelvollisuutta tai heitä koskee asianmukainen lakisääteinen salassapitovelvollisuus;
- c) toteuttaa kaikki 32 artiklassa vaaditut toimenpiteet;
- d) noudattaa alihankinnassaan ennakkolupaan tai sopimukseen perustuvia menettelyjä sekä vaatii riittäviä sitoumuksia ja takeita alihankkijaltaan oikeudellisten velvoitteiden toteuttamisen varmistamiseksi;
- e) ottaen huomioon käsittelytoimen luonteen auttaa rekisterinpitäjää asianmukaisilla teknisillä ja organisatorisilla toimenpiteillä mahdollisuuksien mukaan täyttämään rekisterinpitäjän velvollisuuden vastata pyyntöihin, jotka koskevat III luvussa säädettyjen rekisteröidyn oikeuksien käyttämistä;
- f) auttaa rekisterinpitäjää varmistamaan, että 32–36 artiklassa säädettyjä velvollisuuksia noudatetaan ottaen huomioon käsittelyn luonteen ja henkilötietojen käsittelijän saatavilla olevat tiedot;
- g) rekisterinpitäjän valinnan mukaan poistaa tai palauttaa käsittelyyn liittyvien palveluiden tarjoamisen päätyttyä kaikki henkilötiedot rekisterinpitäjälle ja poistaa olemassa olevat jäljennökset, paitsi jos unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä vaaditaan säilyttämään henkilötiedot;
- h) saattaa rekisterinpitäjän saataville kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen tässä artiklassa säädettyjen velvollisuuksien noudattamisen osoittamista varten, ja sallii rekisterinpitäjän tai muun rekisterinpitäjän valtuuttaman auditoijan suorittamat auditoinnit, kuten tarkastukset, sekä osallistuu niihin.

Puolestaan Euroopan unionin tietosuojatyöryhmä on suositellut, että pilvipalvelusopimukseen sisällytettäisiin seuraavat asiat tietosuojan riittävän tason varmistamiseksi:⁴²

1. Yksityiskohtaiset tiedot pilvipalvelun tarjoajalle annettavista rekisterinpitäjän ohjeista, etenkin asiaan sovellettavista palvelutasosopimuksista ja taloudellisista, oikeudellisista sekä muista seuraamuksista sopimusrikkomustilanteissa.
2. Tiedot turvatoimenpiteistä, joita pilvipalvelujen tarjoajan on noudatettava henkilötietojen käsittelystä aiheutuvien riskien ja suojeltavien tietojen luonteen mukaisesti. Sopimuksessa on tärkeää määrittää konkreettiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi. Käytännössä pilvipalvelun tarjoaja sitoutuu noudattamaan rekisterinpitäjän tietoturvaohjeita.
3. Pilvipalvelujen tarjoajan tarjoaman pilvipalvelun kohde ja ajankohta, pilvipalvelujen tarjoajan toteuttaman henkilötietojen käsittelyn laajuus, tapa ja tarkoitus sekä käsiteltävien henkilötietojen tyypit.
4. Tiedot ehdoista, joita sovelletaan henkilötietojen palauttamiseen tai tietojen tuhoamiseen palvelun päättyessä. Lisäksi on varmistettava, että henkilötiedot poistetaan varmalla tavalla rekisterinpitäjän pyynnöstä.
5. Sopimukseen sisällytettävä luottamuksellisuutta koskeva lauseke, jota sovelletaan sitovasti sekä pilvipalvelujen tarjoajaan että kaikkiin sen työntekijöihin, joilla on pääsy tietoihin. Sopimuksessa tulee erityisesti mainita, että vain luvansaaneilla henkilöillä on oikeus tarkastella tietoja.
6. Palveluntarjoajan velvollisuus edesauttaa rekisterinpitäjää tämän toteuttaessa rekisteröidyn oikeuksia, jotka koskevat omien tietojen tarkastusta, korjaamista tai poistamista.
7. Sopimuksessa on selvästi määrättävä, että pilvipalvelujen tarjoaja ei saa välittää tietoja kolmansille osapuolille edes säilyttämistä varten, ellei sopimuksessa ole mahdollistettu, että palveluun voi liittyä alihankkijoita. Sopimuksessa on määritettävä, että tehtäviä voidaan teettää alihankkijoina toimivilla käsittelijöillä rekisterinpitäjän yleisesti antamalla suostumuksella. Henkilötietojen käsittelijän yksiselitteisenä velvollisuutena on kuitenkin ilmoittaa rekisterinpitäjälle kaikista tähän liittyvistä

42 Tietosuojatyöryhmän lausunto 5/2012, s. 12 – 14.

suunnitelluista muutoksista, ja rekisterinpitäjällä on oltava kaikissa olosuhteissa mahdollisuus vastustaa tällaisia muutoksia tai päättää sopimus. Pilvipalvelujen tarjoaja on selvästi veloitettava nimeämään kaikki alihankkijat, joita käytetään tehtävien suorittamiseksi (esimerkiksi julkisessa sähköisessä rekisterissä). Lisäksi on varmistettava, että pilvipalvelujen tarjoajan ja alihankkijan välisten sopimusten ehdot vastaavat rekisterinpitäjän ja pilvipalvelujen tarjoajan välisten sopimusten ehtoja. Sopimuksissa on selvästi määritettävä vastuuvollisuusketju. Siinä on myös määrättävä henkilötietojen käsittelijöiden velvollisuudesta suorittaa kansainväliset siirrot esimerkiksi tekemällä alihankkijoina toimivien käsittelijöiden kanssa sopimus, joka perustuu komission päätöksessä 2010/87/EU annettuihin mallisopimuslausekkeisiin.

8. Pilvipalvelujen tarjoajaan sovelletaan velvollisuutta ilmoittaa rekisterinpitäjälle kaikista tietosuojaloukkauksista, jotka vaikuttavat pilvipalvelussa käsiteltäviin tietoihin.
9. Pilvipalvelujen tarjoajan velvollisuus antaa luettelo paikoista, joissa tietoja saatetaan käsitellä.
10. Rekisterinpitäjällä tulee olla valvontaoikeus ja pilvipalvelujen tarjoajan vastaava yhteistyövelvollisuus valvonnan toteuttamiseksi.
11. Sopimuksessa on määrättävä, että pilvipalvelujen tarjoajan on ilmoitettava asiakkaalle kyseiseen pilvipalveluun liittyvistä olennaisista muutoksista, kuten täydentävien toimintojen käyttöönotosta.
12. Sopimuksessa on määrättävä sellaisten henkilötietojen olennaisten käsittelytoimien rekisteröinnistä ja tarkastamisesta, joita pilvipalvelujen tarjoaja tai alihankkijat suorittavat.
13. Rekisterinpitäjälle tiedottaminen kaikista lainvalvontaviranomaisten esittämistä oikeudellisesti sitovista pyynnöistä, jotka koskevat henkilötietojen paljastamista, ellei sitä kielletä muussa yhteydessä, esimerkiksi rikoslainsäädännössä asetetulla kiellolla lainvalvontaviranomaisten tutkimusten luottamuksellisuuden säilyttämiseksi.
14. Tarjoajaan sovellettava yleinen velvollisuus antaa takeet siitä, että sisäiset organisaatio- ja tietojenkäsittelyjärjestelyt vastaavat asiaan sovellettavia kansallisia ja kansainvälisiä oikeudellisia vaatimuksia ja normeja.

4.2.5 Tekijänoikeudet

Tekijänoikeudellinen arvio on tärkeää tehdä Kansalaisarkiston yhteydessä erityisesti silloin, kun palvelun asiakas (käyttäjä) julkistaa tai julkaisee oman tekijänoikeuden alaisen materiaalinsa Kansalaisarkistossa. *Ensinnäkin* Palvelun Ylläpitäjän on otettava sopimusehdoissaan kantaa siihen, missä määrin oikeudet aineistoon siirtyvät palvelun ylläpitäjälle. *Toiseksi* mistä oikeuksista käyttäjä ei voi luopua edes sopimusperustaisesti.

Ensimmäisen kysymyksen osalta on tarkoituksellisempaa puhua aineiston lisensoinnista kuin tekijänoikeuksien siirtämisestä. Jos Ylläpitäjä haluaa saada itselleen joitain oikeuksia Kansalaisarkistoon tallennettuun aineistoon, on näiden oikeuksien synnystä sovittava asiakkaan kanssa sopimuksella. Ilman erillistä sopimusta Ylläpitäjä ei saa mitään oikeutta palveluun tallennettuun aineistoon. YouTubeassa asia on ratkaistu seuraavasti.

YouTubeen käyttäjäehdoissa on muun muassa todettu seuraavaa:

”Ladatessasi tai toimittaessasi Sisältöä YouTubeen, myönnät:

- a) YouTubeelle maailmanlaajuisen, ei-yksinomaisen, maksuttoman, siirrettävän oikeuden (sisältäen oikeuden alilisensointiin) käyttää, jäljentää, jakaa, valmistaa johdannaisia teoksia, näyttää ja esittää tätä Sisältöä Palvelun tarjoamisen yhteydessä ja muuten Palvelun tarjoamisen ja YouTubeen liiketoiminnan yhteydessä, mukaan lukien rajoituksetta koko Palvelun tai sen osan (ja sen johdannaisten) mainostaminen ja edelleen jakeleminen missä tahansa mediamuodoissa [ja minkä tahansa medianavien välityksellä].
- b) jokaiselle Palvelun käyttäjälle maailmanlaajuisen, ei-yksinomaisen, maksuttoman oikeuden käyttää Sisältöäsi Palvelun kautta ja käyttää, jäljentää, jakaa, valmistaa johdannaisia teoksia, näyttää ja esittää tätä Sisältöä siinä määrin kuin Palvelun toiminnallisuus ja nämä Ehdot sallivat.

Yllä mainitut myöntämäsi lisenssit Sisältöön päättyvät, kun siirrät tai poistat Sisältösi Verkkosivustolta. Yllä mainitut myöntämäsi lisenssit Sisältönä toimittamiisi tekstikommentteihin ovat ikuisia ja peruuttamattomia kuitenkin niin, että säilytät niihin omistusoikeudet edellä kohdan 7.2 mukaisesti.”

YouTuben yhteydessä ensimmäinen kysymys on siis ratkaistu siten, että lataamalla materiaalia palveluun, käyttäjä lisensoi omaa tekijänoikeuden alaista materiaaliaan palvelun ylläpitäjälle, joka käytännössä alilisensoi materiaalia muille käyttäjille. Tässä järjestelyssä materiaalin tekijänoikeudet omistava ei luovu tekijänoikeuksista.

On tärkeä huomioida, että tekijänoikeuksiin liittyvistä asioista sopiminen on tarpeellista vain siinä tilanteessa, että palvelun Ylläpitäjä haluaa itse joko julkistaa tai hyväksikäyttää käyttäjän palveluun lataamaa aineistoa. Esimerkkinä voidaan mainita asiakkaiden aineiston käyttö tiedon louhintaan tai palvelun markkinointimateriaalina. Sen sijaan, jos Ylläpitäjä ei aio hyödyntää asiakkaiden aineistoa millään tavalla, ei tekijänoikeuksien siirtymisestä tai lisensoinnista ole tarvetta sopia. Tällöinkin on kuitenkin hyvä huomauttaa, että palvelun kautta julkaistu aineisto voi olla tekijänoikeuksilla suojattua. Esimerkiksi Googlen kuvaahan yhteydessä ilmoitetaan, että ”Tekijänoikeudet saattavat rajoittaa kuvan käyttöä.”

Toisen kysymyksen osalta voi todeta, että tekijänoikeuksien omistaja voi luopua lähes kaikista hänellä olevista oikeuksista. Ainoa luovuttamaton oikeus on tekijänoikeuslain 3 §:n tarkoittama moraalinen oikeus tulla mainituksi teoksen tekijänä. Tästäkin oikeudesta voi kuitenkin luopua rajoitetun teoksen käytön yhteydessä, mistä esimerkkinä voidaan mainita jonkin kirjan kuvittaminen.

Jos Kansalaisarkistoon ladataan sähköisiä viestikeskusteluja, on otettava huomioon se seikka, että yksittäinen sähköpostikin voi olla tekijänoikeuden alainen teos, mikäli se ylittää teoskynnyksen. Esimerkkinä tästä voidaan mainita sähköpostitse lähetetty runo. Niin ikään erilaiset valokuvat ja videot voivat olla tekijänoikeuden alaista aineistoa.

Tekijänoikeuslain vastainen toiminta ansiotarkoituksessa voi johtaa rikosseuraamuksiin, sillä rikoslain 49 luvun 1 §:ssä on säädetty tekijänoikeusrikoksesta. Säännöksen mukaan teon on oltava omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle ja loukattava toisen oikeutta teokseen. Tekijänoikeusrikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Vaatimusta ansiotarkoitukselle ei ole silloin, kun loukkaus on tapahtunut tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla.

Korkein oikeus on esimerkiksi ratkaisussaan KKO:1999:115 katsonut, että henkilö, joka ylläpiti palvelinta, jolle käyttäjät vain ylläpitäjältä pääsyn saatuaan saivat ladata tekijänoikeuksia rikkovaa materiaalia ja vastineeksi saivat ladata palvelimelta omalle koneelle siellä olevaa materiaalia, syyllistyi tekijänoikeusrikokseen ja oli velvollinen maksamaan tekijänoikeuden omistajille vahingonkorvausta näiden kärsimästä vahingosta. Ylläpitäjän toiminta katsottiin tekijänoikeuden alaisen materiaalin levittämiseksi. Kansalaisarkiston käyttöä tulee valvoa siten, etteivät käyttäjät voi käyttää arkistoa edellä selostettuihin tarkoituksiin.

Lopuksi on tärkeä huomata, että tekijänoikeuksilla ei voida sivuuttaa luottamuksellisen viestin tai henkilötietojen suoja. Tämä tarkoittaa sitä, että luottamuksellisen viestin suoja perusoikeutena ei väisty silloin, kun esimerkiksi runo on lähetetty sähköpostilla. Samoin henkilörekisteri voi olla taulukkona tekijänoikeuslain tarkoittama teos, mutta rekisterin sisältö ei ole osa tätä teosta, eikä sisältöä siksi voida hallinnoida tekijänoikeuksilla.

5 TIEDONHALLINTA KANSALAISARKISTOSSA

5.1 Tiedonhallinnasta sopiminen ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen

YLLÄPITÄJÄ	KÄYTTÄJÄ
Rekisterinpitäjän asema ja velvollisuudet	Mahdollinen rekisterinpitäjän asema ja velvollisuudet
	Rekisteröidyn asema palvelun käyttäjänä
Rekisterinpitäjän lukuun toimivan asema	Mahdollinen rekisterinpitäjän lukuun toimivan asema
Tietosuojakäytäntöjen laatiminen ja niiden noudattaminen	Velvollisuus tutustua tietosuojakäytäntöihin ja huomioida ne palvelua käytettäessä
Tietoturvatyökalujen toteuttaminen	Velvollisuus tutustua palvelun tietoturvan tasoon ja huomioida se palvelua käytettäessä
Varmistuttava omista alihankkijoistaan	
Velvollisuus kunnioittaa tekijänoikeuksia	Tekijänoikeus omaan aineistoon
	Salassapitovelvoitteissaan pysyminen
Kansalaisarkisto saa tarjota työkaluja sähköpostiaineistojen käsittelyyn	Saa ITSE käsitellä omia sähköposti-aineistojaan

Taulukko 1. Kansalaisarkiston ylläpitäjän ja käyttäjän velvollisuudet ja oikeudet.

Ylläpitäjän ja palveluntarjoajan tärkein vastuu on lainmukaisesti toimiminen. Tarjottaessa palvelua, on palvelu toteutettava siten, että palveluntarjoajan lain vaatimat vastuut voidaan toteuttaa. Tämä ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan palveluntarjoajan on myös pysyttävä sovituisissa sopimuksissa - *pacta sunt servanda* (sopimukset on pidettävä). Sopimuksissa ei saa olla ehtoja, jotka ovat lainvastaisia. Mikäli tällaisia ehtoja on sopimukseen päätyttyä, ei kummankaan osapuolen tule näitä noudattaa. On kuitenkin huomioitava, että sopimus ei kokonaisuudessaan muutu tällöin pätemättömäksi, vaan ainoastaan lainvastainen sopimusehto katsotaan tehottomaksi.⁴³

Kansalaisarkiston ylläpitäjä on automaattisesti rekisterinpitäjä siltä osin, kun esimerkiksi ylläpidetään Kansalaisarkiston käyttäjistä rekisteriä. Tämän seurauksena ylläpitäjän on toiminnassaan noudatettava niitä periaatteita, joita rekisterinpitäjälle on säädetty. Ylläpitäjän on muun muassa muistettava informoida käyttäjää henkilötietojen käsittelystä, käyttäjän tarkastusoikeudesta, tarkastusoikeuden toteuttamisesta, oikeudesta korjata ja poistaa tietoja sekä pidettävä rekisteriselostetta esillä. Silloin, kun Kansalaisarkiston käyttäjä ylläpitää omaa henkilörekisteriä palvelussa, on ylläpitäjä tällöin henkilötietojen käsittelijän asemassa ja velvollinen antamaan rekisterinpitäjälle asianmukaiset selvitykset ja sitoumukset sekä muutoin riittävät takeet henkilötietojen suojaamisesta.

Ylläpitäjän on laadittava tietosuojakäytännöt, kuvattava ne käyttäjälle ja pidettävä niistä kiinni. Tietosuojakäytäntöjen esittäminen on osa rekisterinpitäjän lukuun toimivan velvollisuutta antaa asianmukaiset selvitykset ja sitoumukset rekisterinpitäjälle sekä tässä tapauksessa palvelun käyttäjälle. Sopimusperusteisesti palvelun tietoturva huolehtiminen kuuluu Ylläpitäjän vastuulle. Ylläpitäjän käyttäessä alihankkijoita, on tämän vaadittava näiltä riittävät takeet riittävästä tietosuojan ja tietoturvan tasosta. Puolestaan käyttäjän ollessa rekisterinpitäjä, on Kansalaisarkiston ylläpitäjän tarjottava käyttäjälle samaiset riittävät takeet. Rekisterinpitäjä on aina se, joka viime kädessä kantaa vastuun rekisterinpidon asianmukaisuudesta.

Tekijänoikeudet on huomioitava käyttäjän kanssa solmittavassa sopimuksessa. Tässä ohjeistuksessa on ehdotettu, ettei tekijänoikeuksia siirretä käyttäjän ja Kansalaisarkiston välillä, vaan pidättäydytään ainoastaan lisensoinnissa tekijänoikeuden alaisen aineiston osalta. Kansalaisarkisto saa hyödyntää käyttäjien tekijänoikeuden alaista aineistoa ainoastaan lisenssin puitteissa.

Koska tietoyhteiskuntakaari tarjoaa ainoastaan viestin välittäjälle ja lisäarvopalvelun tarjoajalle oikeuden käsitellä sähköpostiaineistoja tilatun palvelun toteuttamiseksi, ei Kansalaisarkisto voi tällaista palvelua tarjota. Kansalaisarkisto voi kuitenkin tarjota työkalut käyttäjälle itse käsitellä sähköpostiaineistojaan muun muassa tiedonlouhintaohjelmistoilla.

Palvelun käyttäjän keskeinen vastuu, sopimuksessa pysymisen lisäksi, on omien tietoaaineiston asianmukainen hallinta. Palveluntarjoaja voi ainoastaan tarjota käyttäjälle asianmukaiset työkalut ja pitäytyä sovituisissa tietosuojakäytännöissä. Sen sijaan käyttäjän vastuulla on määritellä tietoaaineistojen julkisuusasetukset ja mahdolliset käyttöoikeudet sivullisille.

Käyttäjä on rekisterinpitäjä silloin, kun ylläpitää henkilörekisteriä, joka on tallennettu Kansalaisarkistoon. Tällöin käyttäjän on noudatettava kaikkia rekisterinpitäjälle määrättyjä velvollisuuksia, ellei henkilörekisterin katsota olevan ainoastaan luonnollisen henkilön suorittamaa yksinomaan henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiin. Käyttäjä voi myös olla rekisterinpitäjän lukuun toimiva, jolloin Kansalaisarkisto on käytännössä alihankkija, jolta käyttäjän on saatava riittävät takeet tietosuojan riittävästä tasosta.

Olemalla palvelun käyttäjä on samaan aikaan vääjäämättä myös rekisteröidyn asemassa. Tällöin käyttäjällä on kaikki rekisteröidyn oikeudet, kuten muun muassa tarkastusoikeus omiin tietoihin, oikeus poistaa ja korjata henkilötietoja sekä oikeus kääntyä tietosuojaviranomaisten puoleen, jos rekisterinpitäjä ei huolehdi rekisteröidyn oikeuksien toteutumisesta.

43 Hemmo 2009, s. 239.

Käyttäjän on tutustuttava Kansalaisarkiston tietosuojan ja tietoturvan tasoon sekä huomioitava niistä tulevat rajoitteet. Kansalaisarkiston sitoutuessa noudattamaan omia tietosuojakäytäntöjään, ei käyttäjä voi puolestaan vaatia korkeampaa suojan tasoa, kuin mihin palveluntarjoaja on lupautunut.

Vaikka käyttäjällä on tekijänoikeudet omaan aineistoon, on käyttäjän huomioitava, että hän lisensoi aineistoa ladatakseen sitä palveluun. Asettaessaan aineiston julkiseksi, tulee käyttäjän ymmärtää, että aineisto voi vuotaa muualle, eikä palveluntarjoaja ole tässä tapauksessa korvausvastuussa käyttäjälle. Vaikka lähtökohtaisesti käyttäjä saa julkaista viestejä, joissa se on osapuolena, voi tätä oikeutta rajoittaa esimerkiksi salassapitovelvollisuus. Käyttäjää onkin muistutettava vastuustaan määriteltäessä aineistoa julkiseksi.

Lopuksi sähköpostiaineistojen käsittely on sallittua viestinnän osapuolelle tietoyhteiskuntakaaren 17 luvun 136 §:n 1 momentin mukaan. Tämän vuoksi käyttäjän halutessa julkaista sähköpostiaineistoja, tulee hänen itse käydä aineisto läpi, anonymisoida sitä tarvittaessa ja julkaista siltä osin, kuin laillisesti on mahdollista.

KÄYTTÄJÄEHDOT	SOPIMUSEHDOT	TIETOSUOJASELOSTE
Tietosuojakäytäntöjen kuvaaminen	Tietosuojakäytäntöjen kuvaaminen	Tietosuojakäytäntöjen kuvaaminen
Tekijänoikeusmateriaalin käsittely	Vastuukysymykset	Informointivelvoitteen käyttö
Käyttäjän velvollisuudet*	Palvelun luonteen kuvaus	
	Digitalian oikeudet aineistoon	
	Käyttäjän velvollisuudet*	
	Ohjelmiston pysyvyys	
	Sopimussuhteen voimassaolo	
	Ulkoiset tietopyynnöt	

*Käyttäjän velvollisuutena huomioida tarjottava tietosuojan taso, ja säätää lisäämänsä aineiston julkisuusasetukset vastaamaan säilytettävää aineistoa.

*Käyttäjän velvollisuus esimerkiksi noudattaa tekijänoikeuksia, maksaa palvelusta palvelun ollessa maksullinen ja noudattaa sopimusta.

Taulukko 2. Käyttäjähdot, sopimusehdot ja tietosuojaseloste Kansalaisarkistossa.

Palveluntarjoajan ja käyttäjän välillä vallitsee sopimussuhde. Sopimussuhde koostuu tavanomaisesti useasta osasta. Tietosuojaseloste ei ole osa sopimusta, mutta se sitoo silti rekisterinpitäjää. Siksi sen voi nähdä osana sopimuskokonaisuutta. Käyttäjähdot ja sopimusehdot on usein vaikea erottaa. Käyttäjähdoilla usein viitataan jonkin tuotteen lisensointiin eli käyttöoikeuden luovutukseen. Sopimus puolestaan on osapuolten *tahdonilmaisuu*. Yllä olevassa kaaviossa on hahmoteltu sitä, kuinka asiat tulisi jakaa asiakirjojen välillä.

Tietosuojakäytäntöjen kuvaaminen tarkoittaa hieman eri asiaa eri yhteyksissä. Käyttäjähdoissa kyse on henkilötietolain 32 §:n 2 momentin tarkoittamasta rekisterinpitäjän informoisesta. Sopimusehdoissa puolestaan ylläpitäjä sitoutuu tietyn tasoiseen tietosuojaan ja tietoturvaan. Tietosuojaselosteessa puolestaan pitää henkilötietolain 10 §:n mukaisesti kuvata rekisterin suojaus.

Tekijänoikeudet ja lisensointiperiaatteet on käytävä läpi niin käyttäjähdoissa kuin sopimusehdoissakin. Ensinnäkin Kansalaisarkistoon liittyvät tekijänoikeudet on pidettävä Palvelun Ylläpitäjällä ja käyttäjällä on vain käyttäjähdojen mukainen lisenssi käyttää palvelua. Toiseksi käyttäjä sitoutuu lisensoimaan aineistoa tiettyjen ehtojen mukaisesti lataamalla sitä palveluun.

Käyttäjän velvollisuudet kuvataan pääasiassa sopimusehdoissa. Selkeyden vuoksi asiat on hyvä ilmaista myös käyttäjähdoissa. Käyttäjähdoissa voidaan esimerkiksi painottaa, ettei palvelu ole tarkoitettu tietynlaiselle materiaalille, tai että aineiston julkisuusasetuksista huolehtiminen on yksinomaan käyttäjän vastuulla.

Sopimusehtojen laadintaan tulee suhtautua vakavasti, sillä riitatilanteissa sopimusehdot ovat keskiössä. Sopimusehdoista tulee löytyä vähintäänkin kuvaus sovitusta palvelusta, ylläpitäjän oikeudet palveluun ja mahdollisesti aineistoon, luvattun palvelun pysyvyys, sopimussuhteen voimassaolo sekä ylläpitäjän tapa reagoida ulkoisiin tietopyyntöihin.

5.2 Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen

Kansalaisarkisto tarjoaa tiedon tallennuspalvelua, jolloin se katsotaan tietoyhteiskunnan palveluksi. Tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoamisesta säädetään tietoyhteiskuntakaaren 22 luvussa. Tarjottaessa tietoyhteiskunnan palveluja kuluttajalle sovelletaan myös kuluttajansuojalakea (KSL, 38/1978).

Kuluttajille suunnatussa kaupassa on erityisesti huomioitava KSL 6 luku, joka koskee etämyyntiä. Etämyynnillä tarkoitetaan KSL 6 luvun 7 §:n mukaan kulutushyödykesopimusta, joka tehdään ilman, että osapuolet ovat yhtä aikaa läsnä ja jonka tekemiseen käytetään vain yhtä tai useampaa etäviestintä. Tietoverkkoa pidetään etäviestimenä siinä, missä puhelinta, televisiota tai postia. Ennen etämyyntisopimuksen tekemistä, on kuluttajalle annettava KSL 6 luvun 9 §:ssä luetellut tiedot, joita ovat muun muassa tuotteen ominaisuudet, elinkeinonharjoittajan nimi ja elinkeinonharjoittajan yhteystiedot.

Kuluttajalle annettavat tiedot ovat osaksi päällekkäisiä tietoyhteiskuntakaaren 176 §:n annettaviksi säädettyjen tietojen kanssa. Säännöksessä elinkeinonharjoittaja veloitetaan kertomaan:

- 1) palvelun tarjoajan nimi, maantieteellinen osoite sijoittautumisvaltiossa, sähköpostiosoite sekä sellaiset muut yhteystiedot, joiden avulla palvelun tarjoajaan voidaan saada yhteys nopeasti, suoraan ja tehokkaasti;
- 2) mihin kaupparekisteriin tai muuhun vastaavaan julkiseen rekisteriin palvelun tarjoaja mahdollisesti on merkitty sekä palvelun tarjoajan yritys- ja yhteisötunnus tai muu vastaava tunniste kyseisessä rekisterissä;
- 3) asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot, jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä;
- 4) arvonlisäverotunniste, jos palvelun tarjoaja harjoittaa arvonlisäveron alaista toimintaa.

Lisäksi nimenomaisesti sopimuksentekovaiheessa on tietoyhteiskuntakaaren 177 §:n mukaan asiakkaalle esitettävä seuraavat tiedot:

- 1) sopimuksen teon tekniset vaiheet;
- 2) tallentaako palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko se toisen osapuolen saatavilla;

- 3) tekniset keinot, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä;
- 4) kielet, joilla sopimus voidaan tehdä;
- 5) palvelun tarjoajan noudattamat asiaa koskevat käytäntösäännöt sekä missä ja miten ne ovat sähköisesti saatavilla.

Solmitun sopimuksen sopimusehdot on tietoyhteiskuntakaaren 178 §:n mukaan toimitettava palvelun vastaanottajan saataville siten, että vastaanottaja voi tallentaa ja toisintaa ne. Tietoyhteiskuntakaaren 190 §:ssä veloitetaan erikseen palveluntarjoaja ilmoittamaan yhteyspiste, jonne on mahdollista helposti ja jatkuvasti tehdä ilmoitus tekijänoikeutta tai lähioikeutta loukkaavasta aineistosta. Käytännössä Kansalaisarkiston yhteystiedot pitää olla sivustorakenteessa helposti saatavilla ja lisäksi on huolehdittava siitä, että yhteydenottoihin vastataan ja reagoidaan aktiivisesti.

Tietoyhteiskuntakaaren 179 §:n mukaan, jos tilaus tehdään teknisiä keinoja käyttäen, tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan on viivytyksettä sähköisesti ilmoitettava tilauksen vastaanottamisesta. Vastaanottoilmoituksesta voidaan poiketa, jos tilattu hyödyke toimitetaan viivytyksettä sähköisesti. Palvelun tarjoajan on myös tarjottava palvelun vastaanottajan käyttöön asianmukaiset, tehokkaat ja helppokäyttöiset tekniset keinot, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Säännöksen velvoitteista voidaan poiketa, jos kyse on elinkeinonharjoittajan välisestä sopimuksen teosta, tai sopimus solmitaan yksinomaan sähköpostia tai muuta vastaavaa henkilökohtaista viestintävälinettä käyttäen.

Kansalaisarkistoon sovelletaan tietoyhteiskuntakaaren 184 §:ssä säädettyä säännöstä tietojen tallennuspalvelusta.⁴⁴ Säännöksen mukaan tietoyhteiskunnan palvelun käsittäessä asiakkaan toimittaman aineiston tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä. Palvelun tarjoajan on kuitenkin toimittava viipymättä

- saadessaan tietoonsa tuomioistuimen aineiston poistamista koskevan määräyksen tai jäljempänä kuvatun ilmoituksen tekijänoikeutta rikkovasta aineistosta;
- jos tallennettu aineisto täyttää tunnusmerkistön kiihottamiselle ja törkeälle kiihottamiselle kansanryhmää vastaan (RL 11 luvun 10 § ja 10 a §);
- sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä (RL 17 luvun 18 §) tai
- sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä (RL 17 luvun 18 a §).

Tallennuspalvelujen tarjoajalla on siis vastuunvapaus, jos tämä valvoo palvelunsa sisältöä riittävästi. Lisäksi on huomioitava, että tietoyhteiskuntakaaren 188 §:n mukaan vastuunvapautus ei vaikuta palvelun tarjoajan velvollisuuteen muun lain nojalla ryhtyä tarvittaviin toimiin tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksen tai päätöksen toteuttamiseksi.

5.3 Henkilötietojen käsittely

Kansalaisarkistossa rekisterinpitoon liittyvät vastuut riippuvat kulloinkin käsiteltävästä tietokokonaisuudesta. Palvelun Ylläpitäjä on rekisterinpitäjänä vastuussa Kansalaisarkiston käyttäjärekisteristä. Käyttäjät ovat puolestaan vastuussa käyttäjätilillään omassa arkistossaan säilytettävistä tiedoista. Tällöin Mikkelin ammatikorkeakoulu toimii Kansalaisarkiston käyttäjän lukuun teknisenä tiedonsäilytyspalvelun tarjoajana, jolta käyttäjä käytännössä hankkii tallennuspalvelun. Rekisterinpitäjän vastuulla on

- määritellä ennalta henkilörekisterin käyttötarkoitus ja varmistua siitä, että henkilötietojen käsittelylle

⁴⁴ Koska Kansalaisarkiston käyttöä koskevaa sopimusta eivät koske mitkään lain velvoittamat muotovaatimukset, ei tietoyhteiskuntakaaren 181 § ole relevantti. Samoin säännöksestä 182 § ja 183 § voidaan jättää huomiotta. Ensimmäinen koskee vastuunvapautusta tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalveluissa ja jälkimmäinen vastuunvapautusta tallennettaessa tietoja välimuistiin.

- on olemassa lainmukainen edellytys;
- toteuttaa tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla estetään asiaton pääsy henkilörekisterissä oleviin tietoihin sekä laiton tai vahingossa tapahtuva tietojen muuttaminen, tuhoaminen tai muu vastaava käsittely;
 - huolehtia rekisteröityjen informoinnista sekä rekisteriselosteen saatavilla pidosta;
 - varmistaa, että henkilörekisterissä olevia tietoja käsitellään ennalta määriteltyyn käyttötarkoitukseen ja vain siinä määrin kuin se on tarpeellista kunkin tietojenkäsittelytehtävän kannalta katsottuna;
 - huolehtia, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita tietoja käsitellä siten, että rekisteröidyn edut, oikeudet tai velvollisuudet vaarantuvat;
 - huolehtia tietojen tuhoamisesta tietosuoja huomioiden, jos tiedon säilyttämiselle ei ole perusteita;
 - huolehtia siitä, että rekisteröidyn oikeudet toteutuvat.

Rekisterinpitäjyyden ja siihen liittyvien velvollisuuksien arviointi ja yleensäkin henkilötietolain soveltaminen jää Kansalaisarkiston käyttäjän oman arvion varaan. Tästä huolimatta Kansalaisarkiston palveluntarjoajan on asianmukaista informoida niistä velvoitteista, joita voi muodostua, jos Kansalaisarkistoon tallennetaan tietoa rekisterinpitötarkoituksessa tai muuten siten, että henkilötietolaki tulee sovellettavaksi.

Kansalaisarkistoon voidaan tallentaa tietoja erilaisia käyttötarkoituksia varten. Tällaisia käyttötarkoituksia ovat muun muassa sukututkimus, tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tiedotusvälineen toimittajan toimituksellinen arkisto, käyttäjän oma sähköposti ja muu viestintämateriaali. Seuraavassa on käsitelty pääpiirteissään ne edellytykset, joiden puitteissa tietoja voidaan säilyttää ja käsitellä Kansalaisarkistossa edellä mainituissa käyttötarkoituksissa.

5.3.1 Käyttötarkoituksena sukututkimus

Henkilötietolain 18.1 §:ssä on säädetty niistä edellytyksistä, joiden puitteissa henkilötietoja saa käsitellä sukututkimusta varten, jos muuten henkilötietolain 8.1 §:ssä säädetyt edellytykset eivät täyty.

Sikututkimusta varten tietoja saa kerätä ja tallettaa sukuun kuuluvasta henkilöstä ja tämän aviopuolisosta rekisterin tarkoituksen kannalta tarpeelliset yksilöintitiedot. Sukututkimusrekisteriä varten henkilörekistereistä saa luovuttaa ne tiedot, jotka sukututkimusrekisterin rekisterinpitäjällä on oikeus kerätä ja tallettaa tällaiseen rekisteriin (HetiL 18.2 §). Rekisteröidyllä on oikeus kieltää henkilötietojensa käsittely sukututkimusta varten sekä tietojen luovuttaminen sukututkimukseen (HetiL 30 §). Kielto-oikeus on henkilökohtainen eikä sitä voida tehdä toisen puolesta kuin valtakirjalla. Kielto-oikeus ulottuu lähtökohtaisesti vain rekisteröidyn omien tietojen käyttöön, joten kielto-oikeus ei ulotu esimerkiksi perheenjäsenten tietoihin.

Olennaista on myös huomata, että sukututkimusta varten käsiteltävien henkilötietojen käyttötarkoitusta on rajattu laissa. Sukututkimusta saa tehdä samaan sukuun kuuluva henkilö taikka yhteisö, kuten sukuseura, jonka tietojenkäsittelyoikeus rajautuu vain sukututkimuksen tarkoituksen toteuttamiseen eli lähinnä sukulaissuhteiden selvittämiseen, syntymä- ja kuolinpäiviin sekä paikkakuntiin, siviilisäätöön ja ammattiin. Sukututkimusrekisteriin liittyvä käsittelyoikeuden poikkeus ei voi ulottua toiseen sukuun siten, että esimerkiksi aviopuolison sukuun liittyviä tietoja kerättäisiin samaan sukututkimusrekisteriin. Käsittelyoikeus ei koske myöskään avopuolisoiden henkilötietoja. Sen sijaan rekisteröityjen parisuhteiden tietoja voidaan käsitellä, koska ne ovat rinnastettavissa avioliittoon, vaikka kysymys olisikin arkaluonteisen tiedon käsitteystä. Samaan perheeseen kuuluvien henkilöiden tietoja ei ole oikeus käsitellä sukututkimusrekisterissä, jos henkilöllä ei ole suoraa sukulaissuhdetta sukututkimuksen kohteena olevaan sukuun. Tämä koskee niin kutsuttuja uusioperheitä, joissa voi olla lapsia, joiden huoltajana ja vanhempana toimii esimerkiksi vain toinen aviopuolisoista.⁴⁵

Tiedonsaantioikeus sukututkimusta varten on huomattavasti rajoitetumpaa kuin tieteellistä ja historiallista

⁴⁵ Voutilainen 2012, s. 285–286.

tutkimusta varten. Tästä syystä pitääkin olla selvillä, minkälaisesta tutkimuksesta kulloinkin on kysymys. Historiallinen tutkimus ja sukututkimus voivat muistuttaa toisiaan hyvin läheisesti, koska historiallisessa tutkimuksessa voidaan esimerkiksi tehdä henkilöhistorian tutkimusta. Sukututkimuksen ja historiallisen tutkimuksen erottavat toisistaan historiallisen tutkimuksen pyrkimys tuottaa ja julkaista tietoa henkilökeskeisesti ja syväluotaavasti, kun taas sukututkimus on enemmän henkilömatrikelimaisempaa tietojen keräämistä. Tieteellisen tutkimuksen ja sukututkimuksen erottavat toisistaan tieteellisen tutkimuksen suunnitelmallisuus sekä sidos tiedeyhteisöön. Viime kädessä tutkimuksen luonteen määrää tutkimussuunnitelma sekä henkilötietojen käsittelyn tarkoitus.⁴⁶

Sukututkimusta varten kerättävään henkilörekisteriin voidaan tallentaa myös muita kuin henkilötietolain 18 §:ssä säädettyjä tietoja, jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksen. Tällöin sukututkimusrekisterissä voi olla myös muuhun sukuun liittyviä tietoja. Koska sukututkimuksesta on säädetty erikseen henkilötietolaissa, ei sukututkimuksen tekemistä voida pitää henkilötietolain 2.3 §:ssä tarkoitettuna luonnollisen henkilön suorittamana yksinomaan henkilökohtaisiin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa tarkoitettuna henkilötietojen käsittelynä, johon ei sovellettaisi henkilötietolakia. Vaikka henkilö tekisi sukututkimusta yksityisessä käyttötarkoituksessa harrastuspohjalta, tulee henkilötietojen käsittelyssä noudattaa henkilötietolain säännöksiä muun muassa rekisterinpitoon liittyen.

Kansalaisarkiston kannalta katsottuna sukututkimuksen tekijöitä on lähinnä tarve opastaa niistä vaatimuksista, joita sukututkimukseen liittyy.

5.3.2 Käyttötarkoituksena historiallinen ja tieteellinen tutkimus

Historiallisen ja tieteellisen tutkimuksen tekemiseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä on säädetty henkilötietolain 14 §:ssä. Lähtökohtaisesti historiallista ja tieteellistä tutkimusta varten henkilötietoja saa käsitellä rekisteröidyn antaman suostumuksen perusteella. Lisäksi tutkimusta saa tehdä muilla henkilötietolain 8.1 §:ssä säädettyjen yleisten edellytysten perusteella.

Kuitenkin, jos yleisiä edellytyksiä ei tutkimuksen tekemiselle ole ja tutkimusta ei voi suorittaa ilman henkilön yksilöintiä koskevia tietoja ja, jos rekisteröityjen suostumusta ei tietojen suuren määrän, tietojen iän tai muun sellaisen synn vuoksi ole mahdollista hankkia, voidaan henkilötietoja käsitellä, kunhan tutkimuksessa tapahtuva henkilötietojen käsittely täyttää seuraavat edellytykset:

- henkilörekisterin käyttö perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä;
- henkilörekisteriä käytetään ja siitä luovutetaan henkilötietoja vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille. Tätä edellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos tutkimuksessa tarkoitettu menettely henkilörekisteriin talletettujen tietojen ikä ja laatu huomioon ottaen on rekisteröityjen yksityisyyden suojan vuoksi ilmeisen tarpeeton;
- henkilörekisteri hävitetään tai siirretään arkistoitavaksi tai sen tiedot muutetaan sellaiseen muotoon, ettei tiedon kohde ole niistä tunnistettavissa, kun henkilötiedot eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi.

Edellä mainittuja edellytyksiä sovelletaan myös silloin, kun historiallinen tai tieteellinen tutkimus toteutetaan henkilötietolain 8.1 §:ssä säädettyjen yleisten edellytysten perusteella. Jos tieteellisessä tutkimuksessa käsitellään henkilötietolain mukaisia arkaluonteisia tietoja, tulee tutkimuksesta tehdä ilmoitus tietosuojavaltuutetulle (HetIL 36.1 §).

Oikeuskäytännössä on määritelty tieteellisen tutkimuksen tunnusmerkkejä. Tieteellisen tutkimuksen kritee-

⁴⁶ Voutilainen 2012, s. 286–287.

reinä ovat asianmukainen tutkimussuunnitelma, tutkijoiden tieteellinen pätevyys, tutkimuksen autonomi-
nen asema rahoittajista sekä tutkimustulosten julkisuus sekä niiden julkistaminen (KHO 2013:181).

Edellä esitetyt seikat on syytä ottaa huomioon laadittaessa ohjeita Kansalaisarkiston käyttäjille.

5.3.3 Toimittajan toimituksellinen arkisto

Henkilötietolain 2.5 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyä toimituksellisia tarkoituksia varten koskevat so-
veltuvien osin ainoastaan 1–4 ja 32 §, 39 §:n 3 momentti, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §, 44 §:n 2 kohta,
45–47 §, 48 §:n 2 momentti sekä 50 ja 51 §, jollei 17 §:stä muuta johdu. Käytännössä säännös tarkoittaa,
että toimituksellisiin henkilörekistereihin ei sovelleta henkilötietojen käsittelyn edellytyksiä koskevia sään-
nöksiä eikä muita henkilötietojen käsittelyä koskevia rajoitussäännöksiä. Toimituksellisia rekistereitä syntyy
toimittajan työssä ja ovat sidoksissa toimittajan tekemään työhön ja käytännössä toimittajan työnantajaan,
ellei toimittajan ja työnantajan välillä ole muuta sovittu. Henkilötietolain 2.5 § koskee myös freelancer -toi-
mittajia. Henkilötietojen keräämisen tulee tapahtua jotain toimituksellista käyttötarkoitusta varten, joten
mihin tahansa tarkoitukseen toimittaja ei saa kerätä henkilötietoja. Toimituksellisia tarkoituksia ovat toimit-
tajan työhön liittyvä tiedon hakeminen ja käsittely.

Toimittajan työssä syntyvien arkistojen hyödyntämistä rajoittaa kuitenkin henkilötietolaki. Toimituksellisiin
rekistereihin sovelletaan henkilötietolain 32 §:ssä säädettyä tietojen suojaamisvelvollisuutta. Tällöin toimi-
tukselliset rekisterit pitää suojata teknisesti ja organisatorisesti siten, että asiaton pääsy henkilörekisteriin
sekä laitton tai vahingossa tapahtuva tietojen hävittäminen, muuttaminen, luovuttaminen, siirtäminen taikka
muu laitton käsittely estetään. Toimituksellisissa henkilörekistereissä olevia tietoja ei voida lähtökohtaisesti
luovuttaa muuhun käyttötarkoitukseen. Tähän voi vaikuttaa myös lähdesuojaan liittyvät syyt.

Toimittajan tietoa-aineistojen käsittelyä muihin kuin toimituksellisiin tarkoituksiin rajoittavat lähdesuoja sekä
työsuhteisella toimittajalla mahdollisesti myös yrityssalaisuudet. Myös journalistin ohjeiden 14. kohta vel-
voittaa toimittajan pitämään tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyden salassa siten, kuin lähteen
kanssa on sovittu.⁴⁷ Lisäksi toimittajalla ei välttämättä ole oikeuksia käsitellä toimitukselliseen käyttötarkoi-
tukseen muodostettua henkilörekisteriä kuin työtehtävien hoitamiseksi. Toimituksellisten henkilörekisterien
hallinnasta voidaan sopia toimittajan ja työnantajan välillä esimerkiksi työsopimuksessa.

Kansalaisarkiston käyttö toimituksellisten henkilörekisterien pitoon voi olla ongelmallinen. Lähinnä freelan-
cer -toimittajat voivat tulla kysymykseen Kansalaisarkiston palvelujen käyttäjinä. Tällöin tiedon säilyttämi-
nen voi tapahtua toimittajan oman toimituksellisen työn käyttötarkoitusta varten. Työsuhteinen toimittaja
ei voi välttämättä tallentaa toimituksellisessa työssä kertyneitä aineistoja Kansalaisarkistoon. Tämä johtuu
siitä, että aineisto voi olla työnantajan aineistoa, jolloin toimittajan tulisi saada työnantajan lupa aineiston
tallentamiseen Kansalaisarkistoon.

5.3.4 Yksityishenkilön viestit ja aineistot

Henkilötietolakia ei sovelleta luonnollisen henkilön suorittamaan, yksinomaan henkilökohtaisiin ja mui-
hin vastaaviin tavanomaisiin yksityisiin käyttötarkoituksiin tapahtuvaan, henkilötietojen käsittelyyn. Tavan-
omaisia yksityisiä henkilökohtaisia käyttötarkoituksia ovat muun muassa henkilökohtainen viestiliikenne,
kirjeenvaihto sekä yhteystietojen käsittely. Henkilö voi myös kerätä omasta elämästään dokumentoitua ai-
neistoa ilman, että sitä katsottaisiin henkilötietolain piiriin kuuluvaksi käsittelyksi, vaikka tähän aineistoon
sisältyi myös muita henkilöitä koskevia tietoja. Niin ikään erilaista tiedotusvälineissä julkaistua aineistoa
voi kerätä henkilökohtaisiin käyttötarkoituksiin, vaikka aineisto sisältäisi muita henkilöitä koskevia tietoja.
Henkilökohtaisena tarkoituksena ei voida pitää esimerkiksi tutkimuksen tekemistä varten tapahtuvaa henki-

⁴⁷ Journalistin ohjeet.

lötietojen keräämistä ja muuta käsittelyä, koska siitä on säädetty erikseen henkilötietolaissa.

Henkilön mahdollisuuksia kerätä ja käsitellä aineistojaan voivat rajoittaa henkilötietojen suojan lisäksi toisen tekijänoikeudet, luottamuksellisen viestin suoja, kirjesalaisuus taikka yritys-, liike- tai muu salaisuus sekä arkaluonteisten tietojen käsittelykielto.

5.4 Käyttöoikeuksien määrittely

Henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely perustuu ajatukseen, että henkilörekisterissä olevia tietoja saa käsitellä vain siihen ennalta määriteltyyn käyttötarkoitukseen, johon henkilötiedot on kerätty ja vain siinä määrin kuin ne ovat tarpeellisia kussakin tietojenkäsittelytehtävässä. Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen tarkoittaa henkilötietojen luovuttamista toista käyttötarkoitusta varten.

Käyttöoikeudet onkin määriteltävä siten, ettei tietoja käsittele sivullinen tai, ettei tietoja käsitellä käyttötarkoituksen vastaisesti muuten, kuin mitä henkilötietolain 7 §:ssä säädetään. Käyttöoikeus henkilötietojen käsittelyyn tulee olla vain sellaisella, jonka nimenomaisesti työtehtäviin kuuluu henkilötietojen käsittely. Virheellinen käyttöoikeuksien määrittely voi myös johtaa rikoslain 38 luvun 9 §:n tarkoittaman henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistön täyttymiseen.

Käyttäjän ladatessa palveluun henkilötietoja, on käyttäjä tällöin rekisterinpitäjä. Koska henkilötietolain 3 §:n 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjä määrää henkilörekisterin käytöstä, on rekisterinpitäjälle, ja tässä tapauksessa Kansalaisarkiston käyttäjälle, tarjottava riittävät käyttöoikeudet ja työkalut tehtävänsä toteuttamiseksi. Rekisterinpitäjän tehtävänä on myös toteuttaa henkilötietolain 6 luvussa listatut rekisteröidyn oikeudet. Myös tähän käyttäjällä on oltava tarvittavat työkalut.

Käyttäjälle voidaan antaa mahdollisuus antaa käyttöoikeuksia tallentamiinsa tietoihin myös muille käyttäjille. Tällöin on kuitenkin hyvä huomauttaa käyttäjälle tämän toimivan omalla vastuullaan.

Kansalaisarkiston käyttöoikeuksien määrittelyssä on otettava huomioon erikseen alaikäisen asema. EU:n yleisen tietosuojasetuksen 8 artikla edellyttää, että kun kyseessä on tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen suoraan lapselle, lapsen henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos lapsi on vähintään 16-vuotias. Jos lapsi on alle 16 vuotta, tällainen käsittely on lainmukaista vain siinä tapauksessa ja siltä osin kuin lapsen vanhempainvastuunkantaja on antanut siihen suostumuksen tai valtuutuksen. Rekisterinpitäjän on toteutettava kohtuulliset toimenpiteet tarkistaakseen tällaisissa tapauksissa, että lapsen vanhempainvastuunkantaja on antanut suostumuksen tai valtuutuksen, käytettävissä oleva teknologia huomioon ottaen. Käytännössä Kansalaisarkistoon voidaan asettaa käyttäjille ikäraja, jolloin tietosuojasetuksen 8 artikla ei tule sovellettavaksi. Rekisteröitymisen yhteydessä on kuitenkin pyrittävä selvittämään rekisteröityvän käyttäjän ikä esimerkiksi syntymäajan perusteella.

5.5 Ulkoiset tietopyynnöt

5.5.1 Kuolinpesät

Verkkopalveluissa olevan tiedon ja sähköpostipalveluissa olevien viestien periminen ei ole yksiselitteistä. Sähköisen aineiston perimisestä ei laissa ole lainkaan säännöksiä. Vakiintuneen käytännön mukaan sähköinen

aineisto siirtyy vainajan perillisille yleisseuraannon nojalla.⁴⁸ Tämä tarkoittaa sitä, että sähköistä aineistoa käsitellään perinnönjaossa samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta aineistoa kuten kirjeitä, muistikirjoja, valokuvia ja videotallenteita. Palveluntarjoajan näkökulmasta keskeinen kysymys kuitenkin on se, kenellä ja millä ehdoin palveluntarjoajan tulee tarjota pääsyä menehtyneen käyttäjäprofiiliin ja sen yhteydessä tallennettuihin tietoihin. Yksiselitteinen vastaus vaatisi lainsäädännöllistä uudistusta, minkä vuoksi tässä on tyydyttävä ainoastaan analogiseen argumentaatioon.

Perintöä sääntelevä säädös on perintökaari (40/1965), joka on kieleltään ja asultaan vanhentunut. Vainajan omaisuus ja perilliset muodostavat kuolinpesän. Koska sähköinen aineisto katsotaan periytyvän yleisseuraannon perusteella, on sähköinen aineisto myös osa kuolinpesää. Kuolinpesän omaisuus ja osakkaat kartoitetaan laatimalla perukirja. Perukirjaan merkitään kaikki vainajan tunnettu omaisuus ja nimetään kaikki vainajan tunnetut perilliset ja usein tähän liitetään myös sukuselvitys.

Kaksi yleisintä tapaa hallita kuolinpesää on pesänselvittäjän johtama *virallisselvitys* tai osakkaiden itse johtama *yhteishallintoon* perustuva pesänselvitys.⁴⁹ Virallisselvityksessä tuomioistuim määrää osakkaiden hake-
muksesta kuolinpesälle pesänselvittäjän (perintökaaren 19 luku). Tällöin pesänselvittäjä yksin edustaa kuolinpesää kaikissa asioissa. Hänellä on lähinnä velvollisuus tiedustella kuolinpesän osakkaiden mielipidettä kuolinpesän varallisuuden hallinnoinnista.⁵⁰ Jos kuolinpesä ei ole riittävä, voivat osakkaat hallinnoida pesää yhteishallinnolla, jolloin kaikkiin kuolinpesää koskeviin päätöksiin on oltava osakkeiden yksimielisyys (perintökaaren 18 luku). Kuolinpesän puhevaltaa käyttää siis joko pesänselvittäjä yksin tai kaikki osakkaat yhdessä.

Palveluntarjoajan saadessa tiedon käyttäjänsä menehtymisestä, on palveluntarjoajan selvitettävä kuka käyttää kuolinpesän puhevaltaa. Jos kuolinpesää hallinnoi pesänselvittäjä, on pyydettävä tuomioistuimen määräys, josta pesänselvittäjä selviää. Puolestaan tilanteissa, joissa kuolinpesää hallinnoidaan yhteishallinnolla, olisi palveluntarjoajan pyydettävä perukirja ja valtakirjat kaikilta niiltä henkilöiltä, jotka on perukirjassa merkitty kuolinpesän osakkaiksi. Tämä toimintatapa on analoginen, joskin hieman kevennetty, sille kuinka pankit toimivat.⁵¹ Muissa tapauksissa palveluntarjoajana toimiva Ylläpitäjä ei voi luovuttaa käyttöoikeuksia menehtyneen käyttäjän säilyttämiin tietoihin.

Kansalaisarkistoon olisikin syytä luoda menettelyt, joilla käyttäjä voisi ilmaista tahtonsa kuolemansa jälkeen tapahtuvalle käyttäjätilitietojen käsittelylle. Ongelmana on kuitenkin se, että tällainen tahdonilmaisu pitäisi tehdä perintökaaren testamentin tekemistä koskevien ankarien muotomääräysten mukaisesti, jotta testamentti olisi pätevä. Kysymys ei ole sopimuksesta, vaan testamentti on yksipuolinen ja todisteellinen tahdonilmaus. Sähköisessä muodossa tehtävää testamenttia ei voida yleensä pitää päteväenä.

Kansalaisarkiston on syytä määritellä käyttöehtoihin, miten pitkään arkistossa säilytetään aineistoja, joiden käyttäjätiliä ei käytetä. Toisaalta käyttäjälle voidaan myös tarjota mahdollisuus itse määritellä, miten pitkään aineistoa säilytetään, jos käyttäjätili on passiivinen. Tällöin henkilön kuoleman jälkeen aineisto tuhoetaan, jos käyttäjätiliä ei käytetä tai kuolinpesä ei vaadi arkistossa olevia aineistoja hallintaansa. Kansalaisarkiston osalta lienee yleisintä se, että kuolinpesällä ei ole tietoa siitä, että Kansalaisarkistossa on vainajan käyttäjätiliä. Kansalaisarkistoon voitaisiin kuitenkin luoda selkeä prosessi, jolla kuolinpesä voisi tiedustella, onko vainajalla käyttäjätiliä Kansalaisarkistossa. Tämä edellyttää kuitenkin sen selvittämistä, onko käyttäjä kuollut ja onko tiedustelija kuolinpesän edustaja. Tämä siitä syystä, että Kansalaisarkiston käyttäjätili saattaa olla luottamuksellinen tieto, jota ei voida antaa sivulliselle kuin perustellusta syystä joko lain nojalla tai sopimusperusteisesti.

48 HE 221/2013 vp, s. 153.

49 Aarnio – Kangas 2009, s. 220–221.

50 Kangas 2006, s. 341.

51 Aarnio – Kangas 2009, s. 248–250.

5.5.2 Viranomaiset

Keskeiset mahdollisia tietopyyntöjä esittävät viranomaiset ovat tietosuojavaltuutettu ja poliisi. Poliisin tiedonsaantioikeuksista säädetään poliisilaissa (872/2011) ja pakkokeinolaissa (806/2011). Puolestaan tietosuojavaltuutetun tiedonsaantioikeudesta henkilörekisteristä on säädetty henkilötietolain 39 §:ssä.

Poliisin tiedonsaantioikeuksista on säädetty poliisilain 4 luvussa. Luvun 3 §:ssä on oma säännös tiedonsaantiin yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. Säännöksen mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäätöön estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Lisäksi säännöksen 2 momentissa on säädetty poliisin oikeudesta yksittäistapauksissa pyynnöstä saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tiedot ovat tarpeen poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Poliisilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja. Poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentti voisi tulla sovellettavaksi ainoastaan tilanteissa, joissa poliisilla olisi tarvetta selvittää tietyn käyttäjätilin haltijan yhteystiedot.

Säännöksen 2 momentti voi koskea Kansalaisarkistoa joissain tilanteissa.

Pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä lakiin lisättiin niin kutsuttu laite-etsintä. Laite-etsintä on määritelty pakkokeinolain 8 luvun 20 §:ssä ja sen edellytyksistä samaisen luvun 21 §:ssä. Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää. Säännöstä on myös sovellettu pilvipalveluihin. Laite-etsintä voidaan toimittaa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai selvittävänä ovat yhteisönsakon tuomitsemiseen liittyvät seikat. Lisäksi etsinnästä on voitava olettaa löytyvän tutkittavaan rikokseen liittyvää aineistoa.

Pakkokeinolain 8 luvun 23 § velvoittaa tietojärjestelmän haltijaa, ylläpitäjää ja muuta henkilöä antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Ylläpitäjällä on oikeus pyytää poliisilta kirjallinen todistus pyynnön esittämisestä. Mikäli ylläpitäjä kieltäytyy antamasta poliisin pyytämiä salasanoja tai muita vastaavia tietoja, voidaan ylläpitäjä kutsua esitutkintalain (805/2011) 7 luvun 9 §:n tarkoittamaan todistajakuulusteluun tuomioistuimeen.

Tietosuojavaltuutetulla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tiedot käsiteltävistä henkilötiedoista sekä kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden valvonnassa (henkilötietolain 39.1 §). Tietosuojavaltuutetulla on laaja oikeus tarkastaa henkilötietojen käsittelyä. Säännöksen mukaan tietosuojavaltuutetulla on oikeus tarkastaa henkilörekistereitä ja käyttää tarkastuksessa asiantuntijoita. Tarkastuksen toimittamista varten tietosuojavaltuutetulla ja asiantuntijalla on oikeus päästä sellaisiin rekisterinpitäjän ja hänen toimeksiannostaan toimivan hallussa oleviin tiloihin, joissa henkilötietoja käsitellään tai henkilörekistereitä pidetään, sekä saada käyttöönsä tarkastuksen toimittamisessa tarvittavat tiedot ja laitteet.

Kotirauhan piiriin kuuluvassa tilassa tietosuojavaltuutettu saa toimittaa tarkastuksen vain, jos esillä olevassa tapauksessa on olemassa yksilöity syy epäillä, että henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä on rikottu tai rikotaan. Tarkastus on toimitettava siten, ettei siitä aiheudu rekisterinpitäjälle tarpeettomasti haittaa ja kustannuksia. Lisäksi tietosuojavaltuutettu valvoo toimituksellista sekä taiteellista tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksessa tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä suojaamisvelvollisuuden osalta (HetiL 39.3 §).⁵²

52 Voutilainen 2012, s. 351–352.

5.5.3 Alaikäiset, huoltajat, edunvalvojat ja asiamiehet

Alaikäisellä on samanlainen tarkastusoikeus omiin tietoihinsa kuin täysi-ikäisilläkin. Tietosuojavaltuutetun tulkinnan mukaan tarkastusoikeus – tietyin rajoituksin – on myös alaikäisen lapsen huoltajilla.⁵³ Tulkinta on johdettu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983, huoltajalaki) 4 §:stä, jonka 3 momentin mukaan huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa ole toisin säädetty. Tarkastusoikeutta huoltaja voi kuitenkin käyttää vain huoltajalain 1 §:n tarkoittaman lapsen huollon toteuttamiseksi. *Voutilainen* (2012) on katsonut, että henkilötietojen tarkastusoikeus on vain ja ainoastaan henkilöllä itsellään.⁵⁴

Huoltajalain 1 §:n mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito.

Alaikäiset käyttävät laajasti verkossa olevia palveluita, joista useat käsittelevät henkilötietoja. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat sosiaaliset mediat. Huoltajalla saattaa syntyä halu tarkastaa mitä tietoja palvelulla on alaikäisestä. Huoltajan oikeus tarkastaa alaikäisen lapsen henkilörekisteritiedot ei kuitenkaan ole rajaton. Huoltajalain 4.2 § rajoittaa huoltajan oikeutta tehdä päätöksiä alaikäisen asioissa. Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin.

Käytännössä alaikäisen huoltajalla on oikeus tarkastaa vain Kansalaisarkiston käyttäjärekisterissä olevat tiedot, muttei käyttäjätiliin tallennettuja tietoja. Siten Palvelun Ylläpitäjä ei saa antaa alaikäisen huoltajalle käyttöoikeutta alaikäisen käyttäjätiliin millään perusteella.

Tietosuojasetuksen myötä tuleva ikäraja tietoyhteiskunnan palveluiden käytölle voi osaltaan vaikuttaa huoltajien tarkastusoikeuteen. Asetuksen 8 artikla asettaa ikärajan tietoyhteiskunnan palveluille, joita tarjotaan suoraan lapselle. Ikäraja on lähtökohtaisesti 16 vuotta, mutta jäsenvaltiot voivat säätää sitä alemmasta ikärajasta, kuitenkin vähintään 13 vuotta. Säännöksen mukaan säädettyä ikärajaa nuoremmat saavat käyttää tietoyhteiskunnan palveluita vain näiden huoltajien suostumuksella ja siinä laajuudessa kuin suostumus on annettu. Tietosuojasetuksen 4 artiklan 25 kohdassa säädetään, että tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan samaa, kuin tietoyhteiskuntadirektiivissä⁵⁵. Tietoyhteiskuntadirektiivin 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan määritelmän mukaan tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan ”kaikkia tietoyhteiskunnan palveluja, toisin sanoen kaikkia etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavia palveluja, joista tavallisesti maksetaan korvaus”. Kansalaisarkisto on tietoyhteiskunnan palvelu.

Alaikäisten käyttämät palvelut rahoitetaan tavanomaisesti mainoksilla. Riippuu tulkinnasta, katsotaanko yleisesti käytettävät sosiaalisen median palvelut sellaisiksi, että niille EU:n alueella asetetaan ikäraja. Muilta osin tietosuojasetus ei tuo merkittäviä muutoksia rekisteröidyn tarkastusoikeuteen. Huomion arvioinen asia on rekisteröidyn oikeus saada tietää tietojen säilytysaika tai säilytysajan määräytymisperuste tarkastusoikeuden käytön yhteydessä. Tältä osin kehitys on sama kuin informoiduksi tuleminen oikeuden kohdalla.

Puolestaan edunvalvojan oikeus tarkastaa päämiehensä tietoja on huomattavasti suppeampi kuin lapsen huoltajalla. Pääsäännön mukaan edunvalvojalla ei ole tarkastusoikeutta päämiehensä henkilötietoihin.⁵⁶ Tietosuojavaltuutetun tulkinnan mukaan tarkastusoikeus syntyy silloin, kun tarkastus tehdään siltä alalta, mistä

53 Tietosuojavaltuutetun ohje: Henkilörekisteriin tallennettujen tietojen tarkastaminen, s. 11.

54 *Voutilainen* 2012, s. 258–260.

55 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/1535, annettu 9 päivänä syyskuuta 2015, teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisesta noudatettavasta menettelystä.

56 *Voutilainen* 2012, s. 259.

edunvalvoja on saanut määräyksen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että edunvalvojan valvoessa päämiehensä taloudellisia asioita, on tällä oikeus tarkastaa päämiehen pankkitiedot. Tarkastusoikeus ei kuitenkaan tällaisessa tilanteessa ulotu päämiehen potilastietoihin.⁵⁷

Asiamies, kuten asianajaja, ei puolestaan voi lainkaan tehdä tarkastusoikeuspyyntöä päämiehensä puolesta, vaan päämiehen on tehtävä tarkastusoikeuspyyntö itse ja omakätisesti allekirjoitettava se.⁵⁸ Sen sijaan rekisteröidyn valtuuttamana asiamies tai muu vastaava voivat tarkastaa pyynnön jälkeen rekisteröidyn tiedot.

5.5.4 Määräykset viestien poistamiseksi

Kansalaisarkiston ylläpitäjällä on oltava valmiudet puuttua palvelun käyttäjän julkistamiin aineistoihin paitsi sopimusrikkomusten vuoksi myös tuomioistuimen määräyksestä.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 3.2 §:n mukaan kyseistä lakia sovelletaan eräiltä osin myös yksityisen henkilön pitäessä yllä sähköisen viestintäverkon kotisivua. Sovellettavaksi tulee muun muassa 18 §:n verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräystä koskeva säännös, jonka mukaan tuomioistuin voi syyttäjän, tutkinnanjohtajan tai asianomistajan hakemuksesta määrätä julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän keskeyttämään julkaistun verkkoviestin jakelun, jos viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi. Tuomioistuimen määräys on annettava tiedoksi myös siinä tarkoitettu verkkoviestin lähettäjälle. Jos lähettäjä on tuntematon, tuomioistuin voi määrätä lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjän huolehtimaan tiedoksiannosta. Säännös vaikuttaa Kansalaisarkiston toimintaan, jos palvelun käyttäjä on julkaissut viestejä, joiden julkaisu voi johtaa rangaistusseuraamukseen. Kansalaisarkiston ylläpitäjän on voitava poistaa tällaiset viestit, joiden jakamisen tuomioistuin on määrännyt keskeytettäväksi. Ylläpitäjälle voi tulla myös tehtäväksi tuomioistuimen päätöksen tiedoksianto.

Lisäksi käräjäoikeus voi tietoyhteiskuntakaaren 185.1 §:n mukaan syyttäjän tai tutkinnanjohtajan hakemuksesta taikka sen hakemuksesta, jonka oikeutta asia koskee, määrätä tallennuspalvelua tarjoavan sakon uhalla estämään tallentamansa tiedon saannin, jos tieto on ilmeisesti sellainen, että sen sisällön pitäminen yleisön saatavilla tai sen välittäminen on säädetty rangaistavaksi tai korvausvastuun perusteeksi. Käräjäoikeuden on varattava palvelun tarjoajalle ja sisällön tuottajalle tilaisuus tulla kuulluiksi, paitsi jos kuulemista ei voida toimittaa niin nopeasti kuin asian kiireellisyys välttämättä vaatii. Säännöksen 2 momentin mukaan käräjäoikeuden määräys on annettava tiedoksi myös sisällön tuottajalle. Jos sisällöntuottaja on tuntematon, käräjäoikeus voi määrätä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan huolehtimaan tiedoksiannosta. Toimivaltainen tuomioistuin on tietoyhteiskuntakaaren 186 §:n mukaan palveluntarjoajan kotipaikkakunnan käräjäoikeus. Hakemus voidaan myös aina tutkia Helsingin käräjäoikeudessa.

Tietoyhteiskuntakaaren 187 §:n mukaan asiakasta tai tässä tapauksessa sisällön tuottajaa on informoitava toimenpiteistä, joihin ylläpitäjä on ryhtynyt. Ilmoituksessa on mainittava eston syy sekä tieto sisällön tuottajan oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ilmoitus on tehtävä sisällön tuottajan äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Ilmoitus voidaan tehdä myös sisällön tuottajan kanssa sovitulla muulla kielellä. Sisällön tuottajalla on säädöksen 184.4 §:n mukaan oikeus 14 päivän sisällä siitä, kun on saanut tiedon määräyksestä, hakea määräyksen kumoamista. Aineistoa ei saa saattaa uudelleen saataville kumoamista koskevan asian käsittelyn ollessa vireillä, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.

5.5.5 Aineiston julkaisemisen rajoittaminen

Kansalaisarkiston ylläpitäjä voi sopimusrikkomuksen perusteella rajoittaa käyttäjän aineiston julkaisemista.

⁵⁷ Tietosuojavaltuutetun ohje: Henkilörekisteriin tallennettujen tietojen tarkastaminen, s. 4.

⁵⁸ Tietosuojavaltuutetun ohje: Henkilörekisteriin tallennettujen tietojen tarkastaminen, s. 5.

Lisäksi aineiston julkaisemista voidaan rajoittaa sivullisen esittämästä vaatimuksesta tietoyhteiskuntakaaren mukaisesti. Tallennuspalvelun tarjoajan on tietoyhteiskuntakaaren 189 §:n mukaisesti mahdollistettava tekijän- tai lähioikeuden haltijalle tai tämän edustajalle mahdollisuus estää tekijänoikeuden loukkaavan materiaalin saanti. Säännöksen 2 momentin mukaan tekijän- tai lähioikeuden haltijan on ensin tehtävä poistamispyyntö sisällön tuottajalle itselleen. Tämän kieltäytyessä aineiston poistamisesta, on säädöksen 191 §:n ja 192 §:n muotovaatimuksia noudattaen tehtävä ilmoitus tallennuspalvelun ylläpitäjälle. Tietoyhteiskuntakaaren 191 §:n mukaan vaatimuksen sisältävä ilmoitus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja siten, että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on oltava muun muassa ilmoituksen tekijän nimi ja yhteystiedot, yksilöityinä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan sekä ilmoituksen tekijän allekirjoitus. Ilmoitus, joka ei täytä muotovaatimuksia, on tehoton.

Säädöksen 192 §:n mukaan tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty. Jos sisällön tuottaja katsoo eston olevan perusteeton, hän voi saada aineiston palautetuksi toimittamalla ilmoituksen tekijälle vastineen kirjallisesti 14 päivän kuluessa ilmoituksesta tiedon saatuaan. Jäljennös vastineesta on toimitettava palvelun tarjoajalle. Vastineessa on oltava sisällön tuottajan nimi ja yhteystiedot, ne tosiseikat ja muut syyt, joiden nojalla esto katsotaan perusteettomaksi, yksilöityinä se aineisto, jonka esto katsotaan perusteettomaksi sekä sisällön tuottajan allekirjoitus.

Jos vaatimukset täyttävä vastine on määräajassa toimitettu, tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja ei tietoyhteiskuntakaaren 193 §:n mukaan saa estää vastineessa yksilöidyn aineiston palauttamista ja sen pitämistä saatavilla, ellei palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välisestä sopimuksesta taikka tuomioistuimen tai muun viranomaisen määräyksestä tai päätöksestä johdu muuta.

Joka antaa väärän tiedon koskien tekijän- tai lähioikeutta rikkovaa aineistoa ilmoituksessa tai vastineessa, on tietoyhteiskuntakaaren 193 §:n mukaan velvollinen korvaamaan siitä aiheutuvan vahingon. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole tai sitä voidaan sovitella, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta olettaa tietoa oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen.

6 SÄÄNTELYN PUUTTEELLISUUS JA SIIHEN VARAUTUMINEN

Informaatio-oikeuden alaan kuuluvan toimintaympäristön nopean kehittymisen vuoksi alalla on jonkin verran aukkoja sääntelyssä, mikä voi ajoittain johtaa epävarmuuteen siitä, kuinka eri tilanteissa tulisi toimia. Erityisesti tämä johtuu siitä, että informaatio-oikeudessa vaikuttaa vahvasti perusoikeuksiin sidoksissa olevat lakisääteisyysvaatimukset. Usein eri aloilla on kuitenkin vakiintuneita käytäntöjä, joiden noudattaminen on turvallista, vaikka oikeudellisesti asia olisi vielä epäselvä. Lisäksi sopimuksia laadittaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota niihin asioihin, joista on puutteellisesti säädetty. Sääntelemättömillä alueilla henkilön suostumukseen pohjautuen voidaan tehdä tietojenkäsittelyä. Toisaalta henkilötietolaki kannustaa eri toimialoja laatimaan käytännesääntöjä, jotta mahdollisilta epäselviltä alan tulkinnoilta vältyttäisiin.

6.1 Sähköisen aineiston periminen

Verkkopalveluissa olevan aineiston ja sähköpostipalveluissa olevien viestien sukupolvelta toiselle siirtyminen ei ole yksiselitteistä. Sähköisen aineiston perimisestä ei laissa ole lainkaan säännöksiä. Vakiintuneen käytännön mukaan sähköinen aineisto siirtyy vainajan perillisille yleisseuraannon nojalla. Tämä tarkoittaa sitä, että sähköistä aineistoa käsitellään perinnönjaossa samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta aineistoa kuten kirjeitä, muistikirjoja, valokuvia ja videotallenteita.

Kuoleman varalta tehty oikeudellinen järjestely on testamentti. Kahden välisillä sopimuksilla ei voida sopia asioita sopimuskumppanin kuoleman varalta lukuun ottamatta tilanteita, joissa sopimussuhde katsotaan päättyneeksi sopimusosapuolen kuollessa. Käytännössä kirjaukset sopimuskumppanin kuoleman varalta ovat toiveita, joita perikunta voi halutessaan noudattaa. Testamentti on puolestaan tiukasti määrämuotoinen, eikä sitä käytännössä voi tehdä sähköisesti siten, että sitä ei voitaisi kiistää.

Verkkopalveluiden osalta ongelmana on palveluntarjoajan mahdollinen velvollisuus antaa kuolinpesälle käyttöoikeus vainajan sähköiseen aineistoon. Tällä hetkellä käyttöoikeuden luovutus on oikeuskäytännön varassa. Ongelmaksi verkkopalveluissa muodostuu helposti myös se, että verkkopalvelut toimivat usein ulkomailta ja noudattavat toisen maan lakeja.

Sähköpostiaineistoja voidaan verrata tavallisiin kirjeisiin. Sähköpostiaineistoihin kuitenkin kuuluu myös lähetetyt sähköpostit. Tätä voidaan pitää yksityisyyden suojan kannalta ongelmallisena, sillä sähköpostin vastaanottaja on mahdollisesti pitänyt viestiä erittäin luottamuksellisena. Vaikka kuolinpesä tuleekin yleisen tulkinnan mukaan kuolleen henkilön sijaan viestinnän osapuoleksi, ei tällä hetkellä oleva oikeudellinen tilanne ole selkeä. Erityisesti, kun tulkinta perustuu lähtökohtaisesti varallisuusoikeudellisiin perusteisiin kuolinpesän asemasta suhteessa luottamuksellisen viestinnän suojaan.

6.2 Alaikäinen sähköisen palvelun käyttäjänä

Yleisessä tietosuojasetuksessa on säädetty rajoituksia alaikäisen henkilötietojen käsittelylle. Tietosuojasetuksen 8 artiklan mukaan palveluntarjoaja saa käsitellä vain yli 16-vuotiaiden henkilötietoja. Tätä nuorempien henkilötietoja saa käsitellä vain alaikäisen vanhempien suostumuksella. Jäsenvaltiot saavat säätää alemmasta ikärajusta, joka ei saa olla alle 13 vuotta.

Tällaisen säännöksen kohdalla ongelmaksi muodostuu ennen kaikkea se, kuinka se teknisesti toteutetaan. Tietoverkossa on hyvin vaikea varmistua käyttäjän henkilöllisyydestä käyttämättä vahvaa tunnistamista. Palveluntarjoaja ei todennäköisesti pysty luotettavasti varmistumaan vanhempien antaman luvan aitoudesta. Onkin toistaiseksi epäselvää, miten säännöstä käytännössä tullaan soveltamaan.

6.3 Rekisterinpitäjän ja tämän lukuun toimivan keskinäinen suhde

Yleisen tietosuojasetuksen 32 artiklan 4 kohdassa on todettu, että rekisterinpitäjän lukuun toimivan on käsiteltävä henkilötietoja rekisterinpitäjän *ohjeiden* mukaisesti. Säännöksessä on lähdetty ajatuksesta, jossa rekisterinpitäjänä toimiva yritys ulkoistaa henkilötietojen käsittelyn toiselle yritykselle. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina ole.

Rekisterinpitäjänä voi toimia yksi tai useampi luonnollinen henkilö, yritys, yhteisö, laitos tai säätiö, joka säilyttää henkilörekisteriä sähköisessä verkkopalvelussa. Palvelussa, jossa tarjotaan esimerkiksi tiedon säilytyspalveluita tietoverkossa, ei voida lähteä siitä, että rekisterinpitäjä ohjeistaisi tällaisen valmiin palvelun tarjoajaa tietojenkäsittelystä. Tällaisessa tilanteessa palveluntarjoaja kuvaa omat käytännöt käyttö- tai sopimusehdoissa, jotka rekisterinpitäjä hyväksyy ottaessaan palvelun käyttöönsä.

7 SUOSITUKSET TOIMINTAMALLIKSI KANSALAISARKISTOSSA

Kaikkia ongelmia ei tarvitse ratkaista etukäteen. Sopimuksin on usein mahdollista siirtää ongelman ratkaiseminen ylläpitäjältä käyttäjälle. Tässä luvussa esitetään suosituksia toimintamalleiksi Kansalaisarkiston perustamiseen.

7.1 Tietosuojavaatimukset ja rekisterinpitäjän asema

Tietosuojan toteuttamista suunniteltaessa on päätettävä, mihin käyttöön Kansalaisarkisto on tarkoitettu. Tietosuojan taso on asetettava niin korkealle, että se on riittävä palvelussa säilytettävälle aineistolle. Tämä ei tarkoita sitä, että käyttäjien pitää voida säilyttää palvelussa mitä tahansa aineistoa, vaan Kansalaisarkistolle on määriteltävä käyttötarkoitus, johon nähden tietosuojan taso on riittävä. Tietosuojan ja tietoturvan tasolla ei siis viitata valtion tietoturvaluokituksiin.

Kohderyhmän ollessa yksityiset ihmiset ja yhteisöt, ei tietosuojan tason tarvitse ole erityisen korkea, vaan tavanomaiset tekniset suojauskeinot ovat riittäviä. Järjestämällä kulunvalvonnan palvelinsaliin, käyttämällä riittävän monimutkaisia salasanoja, rajoittamalla henkilöstön pääsyä järjestelmään ja sitouttamalla yhteistyökumppanit tietosuojakäytäntöihin, täyttää ylläpitäjä tavanomaisia tietoja säilyttävien palveluiden tietoturvasuojavaatimukset.

Ylläpitäjällä pitää olla myös nimetty tietosuojavastaava. Tietosuojavastaava voi olla joko koko organisaation tietosuojavastaava, projektin oma tietosuojavastaava tai ostopalveluna ostettu tietosuojavastaava. Tietosuojavastaavan tehtävänä on asetuksen mukaan ennen kaikkea rekisterinpitäjän neuvominen ja opastaminen tietosuojavelvoitteiden täyttämässä, minkä vuoksi tietosuojavastaava on otettava mukaan henkilötietojen käsittelyn suunnitteluun.

Arkaluonteisten tietojen säilyttäminen Kansalaisarkistossa tulee todennäköisesti olemaan hyvin poikkeuksellista. Jos henkilö säilyttää arkaluonteisia tietoja itsestään, ei henkilötietolaki tule sovellettavaksi. Palveluntarjoajan on kuitenkin joka tapauksessa järjestettävä tietojen suojaus riittävälle tasolle ja varmistettava suojausten toimivuus. Kysymys on tällöin palveluntarjoajalla olevasta henkilötietolain suojaamisvelvollisuuden toteuttamisesta suhteessa käyttäjien tietoihin. Jos palvelu on kuitenkin tarkoitettu sellaiseksi, että esimerkiksi tutkija voisi käyttää palvelua arkaluonteisten tietojen säilyttämiseen, on tämä silloin huomioitava tietosuojaa suunniteltaessa, ja sitouduttava riittävään tietosuojaan käyttäjän kanssa solmittavassa sopimuksessa. Kansalaisarkiston käyttäjiltä arkaluonteisia tietoja ei kerätä, koska sille ei ole perustetta.

Ylläpitäjällä on rekisterinpitäjän asema silloin, kun tietojenkäsittely koskee käyttäjärekisteriä.

Kun asia koskee Kansalaisarkiston oman rekisterinpidon suunnittelua (lähinnä käyttäjärekisteriä) on huomioitava, että kerättävien tietojen on oltava rekisterinpidon tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Eli asiakassuhteessa tämä tarkoittaisi tietoja, joita tarvitaan palvelun tarjoamiseksi ja laskutuksen toteuttamiseksi (nimi, yhteystiedot ja henkilötunnus) sekä käyttöoikeuksien määrittämiseksi.

Tietosuojataso on myös kuvattava palvelun käyttäjille, sillä käyttäjien ollessa itse rekisterinpitäjiä, on Palvelun Ylläpitäjä tällöin rekisterinpitäjän lukuun toimiva. Rekisterinpitäjän lukuun toimivan on tarjottava rekisterinpitäjälle riittävät takeet tietosuojan tasosta, mikä käytännössä tarkoittaa omien tietosuojakäytäntöjen kuvaamista.

7.2 Ylläpitäjän vastuu säilytettävästä aineistosta ja tekijänoikeuden alainen aineisto

Ylläpitäjä ei periaatteessa ole vastuussa asiakkaiden palvelussa säilyttämästä aineistosta. Tekijänoikeuksien osalta on myös muistettava, että merkityksellistä on tekijänoikeuden alaisen materiaalin luvaton julkaiseminen, jakaminen ja hyödyntäminen. Pelkkä asiakkaan passiivisesti säilyttämä materiaali ei tuota Ylläpitäjälle minkäänlaisia velvoitteita. Sen sijaan, jos Ylläpitäjä haluaa itse joko julkaista tai hyväksikäyttää asiakkaan aineistoa, on tämän tapahduttava sopimusperusteisesti.

Lisäksi on suositeltavaa, että Kansalaisarkiston verkkosivuille laitetaan yleisluontoinen huomautus siitä, että Palvelun Ylläpitäjä ei ole vastuussa palvelussa julkaistavan aineiston tekijänoikeuksista.

Ylläpitäjällä on myös eräitä toimintavelvollisuuksia liittyen aineistoon.

Ensimmäkin tuomioistuimen antaessa määräyksen jonkin aineiston poistamisesta, on määräystä noudatettava. *Toiseksi* ylläpitäjän on valvottava julkaistua aineistoa siinä laajuudessa, että aineisto, jonka katsotaan rikkovan käyttäjän ja Palvelun Ylläpitäjän välistä sopimusta tai lakia, voidaan poistaa julkisesta jakelusta. *Kolmanneksi* ylläpitäjän on tarjottava helppo tapa valvoa tekijänoikeuksia. Ylläpitäjällä tulee olla yhteyspiste, jonne tekijänoikeuden haltija voi ilmoittaa palvelussa olevasta tekijänoikeuden loukkauksesta. Myös tällainen tekijänoikeutta loukkaava materiaali tulee poistaa palvelusta.

Äärimmilleen yksinkertaistettuna: Ylläpitäjän on huomioitava tekijänoikeudet asiakkaiden palveluun lataamaan aineistoon vain, jos 1) Ylläpitäjä itse aikoo jotenkin hyväksikäyttää aineistoa, tai 2) viranomainen, laki tai tekijänoikeuden haltija vaatii Ylläpitäjää poistamaan aineiston.

Ylläpitäjän velvoitteita aineiston valvontaan on kuvattu erityisesti selvityksen luvuissa 5.2, 5.5.4 ja 5.5.5.

7.3 Miten varautua käyttäjän kuolemaan

Käyttäjän kuolemaan ei tarvitse mitenkään erityisellä tavalla varautua. Jos palvelu on maksullinen, eli siitä peritään maksu sopimuskaudelta, niin tieto palvelusta tulee perikunnan tietoon laskutuksen yhteydessä.

Koska digitaalinen aineisto nykykäytännön mukaan siirtyy yleisseuraannon mukaan vainajan perillisille, ei tätä yleistä periaatetta kannata lähteä kyseenalaistamaan. Käyttäjä voi toki esittää toiveita siitä, kuinka haluaisi palvelussa oleville tiedoille käyvän hänen kuoltuaan. Nämä toiveet eivät kuitenkaan ole juridisesti sitovia. Käyttäjän on sitovien määräysten tekemiseksi määrättävä digitaalisesta perinnöstään testamentilla, mihin Kansalaisarkiston Ylläpitäjä voi toki palvelun käyttäjän ohjata.

Käyttäjän kuoleman varalta kannattaa kuitenkin olla valmiina suunnitelma. Ensimmäiseksi Kansalaisarkiston ylläpidon on varmistuttava, että kuolinpesän yhteyshenkilöllä on edustusosoikeus. Tämä vaatii joko tuomioistuimen määräystä pesänselvittäjästä, tai perukirjan ja valtakirjat kaikilta niiltä henkilöiltä, jotka on perukirjassa merkitty kuolinpesän osakkaiksi. Aihetta on käsitelty selvityksen luvussa 5.5.1.

7.4 Sopimusehdoissa huomioitavaa

Sopimusehdoissa on huomioitava erityisesti tietoyhteiskuntakaaren ja kuluttajansuojalain säännökset. Koska sopimus on osapuolten välinen sitoumus, on siinä esitettävä asiat, joihin palveluntarjoaja sitoutuu. Tämän vuoksi sopimuksessa tulisi kertoa ainakin sopimuksen voimassaoloaika, kuvattava palvelu (sopimuksen kohde) ja määriteltävä sopimisosapuoli. Sopimuksen teon yhteydessä asiakkaalle on myös kerrottava ainakin tietoyhteiskuntakaaren 176 § ja 177 §:ssä listatut asiat sekä noudatettava tietoyhteiskuntakaaren säännöksiä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisesta. Nämä asiat löytyvät selvityksen luvusta 5.2.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston sivuilta löytyy kattavat ohjeet asianmukaisesti toteutettavaan kuluttajakauppaan. Kuluttajansuojan keskeiset osa-alueet Kansalaisarkiston yhteydessä ovat mainonnan järjestäminen, sopimusehdot ja etämyyntiä koskevien sääntöjen noudattaminen.

Mainonta ei saa olla hyvän tavan vastaista. Tästä ei ole olemassa selkeitä sääntöjä. Markkinointia pidetään kuitenkin hyvän tavan vastaisena, jos se on selvästi ristiriidassa yleisesti hyväksytyjen yhteiskunnallisten arvojen kanssa.

Sopimusehtojen tulee olla selkeitä, eikä niissä saa olla kohtuuttomia ehtoja ja sopimustekstin on oltava selkeä. Epäselviä sopimusehtoja tulkitaan kuluttajan eduksi. Muutenkin, koska Kansalaisarkisto on tarkoitettu laajasti myös kuluttajille, tulee sopimusehtoja laatiessa huomioida, ettei kuluttajilta voida odottaa samanlaisia juridista osaamista kuin palveluntarjoajan edustajilta.

Lopuksi Kansalaisarkiston myynti tapahtuu verkon kautta ja on näin ollen digitaalisen palvelun etämyyntiä. Etämyynnissä kuluttajalla on pääasiassa 14 päivän peruutusoikeus. Selkeyden vuoksi on suositeltavaa, että kuluttajille tarjotaan aina 14 päivän oikeus perua Kansalaisarkiston tilaus.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo: Suomen jäämistöoikeus I, Helsinki 2009.

Antikainen, Antti: Verkkokaupan oikeus myydä asiakastietoja, Helsinki Law Review 2012/2, s. 187–221.

Castrén, Martti: Liikesalaisuuksien oikeussuojasta liiketoimintasuhteissa ja niiden jälkeen. Helsinki 1973.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I, Helsinki 2003.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden oppikirja, Helsinki 2009.

Innanen, Antti – Saarimäki, Jarkko: Internet-oikeus, Helsinki 2009.

Kangas, Urpo: Perhe- ja perintöoikeuden alkeet, Helsinki 2006.

Kultalahti, Jukka: Informaatio-oikeudellinen näkökulma julkisoikeudessa. Teoksessa Juhlakirja Teuvo Pohjolainen 1945- 14/10 – 2005. Joensuun yliopisto, Joensuu 2005, s. 159–179.

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Helsinki 2009.

Pitkänen, Olli – Tiilikka, Päivi – Warma, Eija: Henkilötietojen suoja. Talentum 2013.

Pitkänen, Olli: Sinun tietosi eivät ole sinun: rekisteröidyn oikeus hyödyntää omia henkilötietojaan. Oikeus 2/2014, s. 202–214.

Salminen, Markus: Tietosuoja sähköisessä liiketoiminnassa. Helsinki 2009.

Vanto, Jarno: Henkilötietolaki käytännössä. Helsinki 2011.

Voutilainen, Tomi: Oikeus tietoon. Porvoo 2012.

Voutilainen, Tomi – Galkin, Denis: Tietosuoja pilvipalveluiden hankintasopimuksissa julkisessa hallinnossa, Defensor Legis 3/2013, s. 371–386.

Voutilainen, Tomi – Kurvinen, Evgeniya: Kuntien tietohallinnon järjestäminen, Edilex 2015/19.

Wallin, Anna-Riitta – Konstari, Timo: Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö: laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyvät lait. Helsinki 2000.

Viranomaislähteet

HE 96/1998 vp. Hallituksen esitys henkilötietolaiksi.

HE 162/2003 vp. Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä.

HE 221/2013 vp. Hallituksen esitys tietoyhteiskuntakaareksi.

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 481/1/03, 10.1.2005.

Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 1131/1/2013, 11.11.2014.

Tietosuojavaltuutetun kannanotto 1487/05/2013, 1.8.2014.

VAHTI 8/2008 Valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) tietoturvasanastosta 11.12.2012.

Oikeustapaukset

KHO 22.1.2001 T 87

KHO 4.8.2009 T 1861

KKO:1999:115

Muut lähteet

Journalistin ohjeet

http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ (tarkastettu 26.8.2016).

Tietosuojatyöryhmän lausunto 1/2010 http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp169_en.pdf (tarkastettu 12.5.2016).

Tietosuojatyöryhmän lausunto 5/2012

http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp196_en.pdf (tarkastettu 20.6.2016).

Rekisterinpitäjän yleinen informointivelvollisuus -opas

http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/oppaat/6JfqAxJct/Rekisterinpitajan_yleinen_informointivelvollisuus.pdf (tarkastettu 1.4.2016).

Tanskan tietosuojavaltuutetun lausunto rekisteriselosteen sitovuudesta
<https://www.datatilsynet.dk/afgoerelser/afgoerelsen/artikel/overdragelse-af-kundeoplysninger-fra-sterling-airlines-as-under-konkurs/> (tarkastettu 13.4.2016).

Ajankohtaista tekijänoikeusasioissa EU:ssa
http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/eu-yhteistyoe/ajankohtaista_EUssa.html?lang=fi
(tarkastettu 27.9.2016).

Henkilörekisteriin tallennettujen tietojen tarkastaminen
http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/oppaat/dxJuffmwB/Henkilorekisteriin_talletettujen_tietojen_tarkastaminen_24.11.2014.pdf
(tarkastettu 26.5.2016).

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES. MIKKELI. FINLAND

PL 181, SF-50101 Mikkeli, Finland. Puh.vaihde (tel.vx.) 0153 5561

Julkaisujen myynti: Tähtijulkaisut verkkokirjakauppa, www.tahtijulkaisut.net.

Julkaisu toiminta: Kirjastopalvelut, Kampuskirjasto, Patteristonkatu 2, 50100 Mikkeli, puh. 040 868 6450 tai email: [julkaisut\(a\)xamk.fi](mailto:julkaisut(a)xamk.fi)

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJA

A: Tutkimuksia ja raportteja ISSN 1795-9438
Mikkeli University of Applied Sciences, Publication series

A: Tutkimuksia ja raportteja – Research reports

- A:1 Kyllicki Klemm: Maalla on somaa. Sosiaalinen hyvinvointi maaseudulla. 2005. 41 s.
- A:2 Anneli Jaroma – Tuija Vänttinen – Inkeri Nousiainen (toim.) Ammattikorkeakoulujen hyvinvointiala alueellisen kehittämisen lähtökohtia Etelä-Savossa. 2005. 17 s. + liitt. 12 s.
- A:3 Pirjo Käyhkö: Oppimisen kokemuksia hoitotyön kädentaitojen harjoittelusta sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden kuvaamina. 2005. 103 s. + liitt. 6 s.
- A:4 Jaana Lähteenmaa: "AVARTTI" as Experienced by Youth. A Qualitative Case Study. 2006. 34 s.
- A:5 Heikki Malinen (toim.) Ammattikorkeakoulujen valtakunnalliset tutkimus- ja kehitystoiminnan päivät Mikkelissä 8. – 9.2.2006. 2006. 72 s.
- A:6 Hanne Orava – Pirjo Kivijärvi – Riitta Lahtinen – Anne Matilainen – Anne Tillanen – Hannu Kuopanportti: Hajoavan katteen kehittäminen riviviljelykasveille. 2006. 52 s. + liitt. 2 s.
- A:7 Sari Järn – Susanna Kokkinen – Osmo Palonen (toim.): ElkaD – Puheenvuoroja sähköiseen arkistointiin. 2006. 77 s.
- A:8 Katja Komonen (toim.): Työpajatoimintaa kehittämässä - Työpajojen kehittäminen Etelä-Savossa -hankkeen kokemukset. 2006. 183 s. (nid.) 180 s. (pdf)
- A:9 Reetaleena Rissanen – Mikko Selenius – Hannu Kuopanportti – Reijo Lappalainen: Puutislepinoitusmenetelmän kehittäminen. 2006. 57 s. + liitt. 2 s.
- A:10 Paula Kärmeniemi – Kristiina Lehtola – Pirjo Vuoskoski: Arvioinnin kehittäminen PBL-opetus suunnitelmassa – kaksi tapausesimerkkiä fysioterapeuttikoulutuksesta. 2006. 146 s.
- A:11 Eero Jäppinen – Jussi Heinimö – Hanne Orava – Leena Mäkelä: Metsäpolttoaineen saatavuus, tuotanto ja laivakuljetusmahdollisuudet Saimaan alueella. 2006. 128 s. + liitt. 8 s.
- A:12 Pasi Pakkala – Jukka Mäntylä: "Kiva tulla aamulla..." - johtaminen ja työhyvinvointi metsänhoitoyhdistyksissä. 2006. 40 s. + liitt. 7 s.
- A:13 Marja Lehtonen – Pia Ahoranta – Sirkka Erämaa – Elise Kosonen – Jaakko Pitkänen (toim.): Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista. HAKKU-projektin loppuraportti. 2006. 101 s. + liitt. 5 s.
- A:14 Mervi Naakka – Pia Ahoranta: Palveluketjusta turvaverkoksi -projekti: Osaaminen ja joustavuus edellytyksenä toimivalle vanhus-palveluverkostolle. 2007. 34 s. + liitt. 6 s.
- A:15 Paula Anttila – Tuomo Linnanto – Iiro Kiukas – Hannu Kuopanportti: Lujitemuovijätteen poltto, esikäsitteily ja uusi tuotteiden valmistaminen. 2007. 87 s.
- A:16 Mervi Louhivaara (toim.): Elintarvikeyrittäjän opas Venäjän markkinoille. 2007. 23 s. + liitt. 7 s.
- A:17 Päivi Tikkanen: Fysioterapian kehittämishanke Mikkelin seudulla. 2007. 18 s. + liitt. 70 s.
- A:18 Aila Puttonen: International activities in Mikkeli University of Applied Sciences. Developing by benchmarking. 2007. 95 s. + liitt. 42 s.

- A:19 Iiro Kiukas – Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Martti Pouru: Puun lämpökäsittelyssä muodostuvien hajukaasujen puhdistaminen biosuotimella. 2007. 80 s. + liitt. 3 s.
- A:20 Johanna Heikkilä, Susanna Hytönen – Tero Janatuinen – Ulla Keto – Outi Kinttula – Jari Lahti – Heikki Malinen – Hanna Myllys – Marjo Eerikäinen: Itsearviointityökalun kehittäminen korkeakouluille. 2007. 48 s. + liitt. (94 s. CD-ROM)
- A:21 Katja Komonen: Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. 2007. 207 s. + liitt. 3 s. (nid.) 207 s. + liitt. 3 s. (pdf)
- A:22 Teija Taskinen: Ammattikeittiöiden ruokatuotantoprosessit. 2007. 54 s.
- A:23 Teija Taskinen: Ammattikeittiöt Suomessa 2015 – vaihtoehtoisia tulevaisuudennäkymiä. 2007. 77 s. + liitt. 5 s. (nid.) 77 s. + liitt. 5 s. (pdf.)
- A:24 Hanne Soininen, Iiro Kiukas, Leena Mäkelä: Biokaasusta bioenergiaa eteläsavolaisille maaseutuyrityksille. 2007. 78 s. + liitt. 2 s. (nid.)
- A:25 Marjaana Julkunen – Panu Väänänen (toim.): RAJALLA – aikuiskasvatus suuntaa verkkoon. 2007. 198 s.
- A:26 Samuli Heikkonen – Katri Luostarinen – Kimmo Piispa: Kiln drying of Siberian Larch (*Larix sibirica*) timber. 2007. 78 p. + app. 4 p.
- A:27 Rauni Väättäimöinen – Arja Tiippana – Sonja Pyykkönen – Riitta Pylvänäinen – Voitto Helander: Hyvän elämän keskus. ”Ikä-keskus”, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ikääntyville –hankkeen loppuraportti. 2007. 162 s
- A:28 Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Saana Oksa: Etelä-Savon maaseutuyritysten ympäristö- ja elintarviketurvallisuuden kehittäminen. 2007. 224 s. + liitt. 55 s.
- A:29 Katja Komonen (toim.): UUDISTUVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT – puheenvuoroja ja esimerkkejä. 2007. 231 s. (nid.) 221 s. (pdf)
- A:30 Johanna Logrén: Venäjän elintarviketurvallisuus, elintarvikelainsäädäntö ja -valvonta. 2007. 163 s.
- A:31 Hanne Soininen – Iiro Kiukas – Leena Mäkelä – Timo Nordman – Hannu Kuopanportti: Jätepoltoaineiden lentotuhkat. 2007. 102 s.
- A:32 Hannele Luostarinen – Erja Ruotsalainen: Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen arviointikriteerit Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelija-arviointiin. 2007. 29 s. + liitt. 25 s.
- A:33 Leena Mäkelä – Hanne Soininen – Saana Oksa: Ympäristöriskien hallinta. 2008. 142 s.
- A:34 Rauni Väättäimöinen – Merja Tolvanen – Pekka Valkola: Laatu arvioiden. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Savonia-ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön benchmarking. 2008. 46 s. + liitt. 22 s. (nid.) 46 s. + liitt. 22 s. (pdf)
- A:35 Jari Kortelainen – Yrjö Tolonen: Vuosiluston kierresyisyys sahatavaran pinnoilla. 2008. 23 s. (pdf)
- A:36 Anneli Jaroma (toim.): Virtaa verkostosta. Tutkimus- ja kehitystyö osana ammattikorkeakoulujen tehtävää, AMKtutka, kehittämisverkosto yhteisellä asialla. 2008. 180 s. (nid.) 189 s. (pdf)
- A:37 Johanna Logrén: Food safety legislation and control in the Russian federation. Practical experiences. 2008. 52 p. (pdf)
- A:38 Teija Taskinen: Sähköisten järjestelmien hyödyntäminen ammattikeittiöiden omavalvonnassa. 2008. 28 s. + liitt. 2 s. (nid.) 38 s. + liitt. 2 s. (pdf)
- A:39 Kimmo Kainulainen – Pia Puntanen – Heli Metsäpelto: Etelä-Savon luovien alojen tutkimus- ja kehittämissuunnitelma. 2008. 68 s. + liitt. 17 s. (nid.) 76 s. + liitt. 17 s. (pdf)

- A:40 Nicolai van der Woert – Salla Seppänen – Paul van Keeken (eds.): Neuroblend - Competence based blended learning framework for life-long vocational learning of neuroscience nurses. 2008. 166 p. + app. 5 p. (nid.)
- A:41 Nina Rinkinen – Virpi Leskinen – Päivikki Liukkonen: Selvitys matkailuyritysten kehittämistarpeista 2007–2013 Savonlinnan ja Mikkelin seuduilla sekä Heinävedellä. 2008. 41 s. (pdf)
- A:42 Virpi Leskinen – Nina Rinkinen: Katsaus matkailutoimialaan Etelä-Savossa. 2008. 28 s. (pdf)
- A:43 Kati Kontinen: Maaperän vahvistusratkaisut huonosti kantavien maiden puunkorjuussa. 2009. 34 s. + liitt. 2 s.
- A:44 Ulla Keto – Marjo Nykänen – Rauni Väättäminen: Laadun vuoksi. Mikkelin ammattikorkeakoulu laadunvarmistuksen kehittäjänä. 2009. 76 s. + liitt. 11 s.
- A:45 Laura Hokkanen (toim.): Vaikuttavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä. 2009. 159 s. (nid.) 152 s. (pdf)
- A:46 Eliisa Kotro (ed.): Future challenges in professional kitchens II. 2009. 65 s. (pdf)
- A:47 Anneli Jaroma (toim.): Virtaa verkostosta II. AMKtutka, kehitysimpulsseja ammattikorkeakoulujen T&K&I –toimintaan. 2009. 207 s. (nid.) 204 s. (pdf)
- A:48 Tuula Okkonen (toim.): Oppimisvaikeuksien ja erilaisten opiskelijoiden tukeminen MAMKissa 2008–2009. 2009. 30 s. + liitt. 26 s. (nid.) 30 s. + liitt. 26 s. (pdf)
- A:49 Soile Laitinen (toim.): Uudistuva aikuiskoulutus. Eurooppalaisia kokemuksia ja suomalaisia mahdollisuuksia. 2010. 154 s. (nid.) 145 s. (pdf)
- A:50 Kati Kontinen: Kumimatot maaperän vahvistusratkaisuna puunkorjuussa. 2010. 37 s. + liitt. 2 s. (nid.)
- A:51 Laura Hokkanen – Veli Liikanen: Vaikutusvaltaa! Kohti kansalaisvaikuttamisen uusia areenoja. 2010. 159 s. + liitt. 17 s. (nid.) 159 s. + liitt. 17 s. (pdf)
- A:52 Salla Seppänen – Niina Kaukonen – Sirpa Luukkainen: Potilashotelli Etelä-Savoon. Selvityshankkeen 1.4.–31.8.2009 loppuraportti. 2010. 16 s. + liitt. 65 s. (pdf)
- A:53 Minna-Mari Mentula: Huomisen opetusravintola. Ravintola Tallin kehittäminen. 2010. 103 s. (nid.) 103 s. (pdf)
- A:54 Kirsi Pohjola. Nuorisotyö koulussa. Nuorisotyö osana monialaista oppilashuoltoa. 2010. 40 s (pdf).
- A:55 Sinikka Pöllänen – Leena Uosukainen. Oppimisverkosto voimaannuttajana ja hyvinvoinnin edistäjänä. Savonlinnan osaverkoston toiminnan esittely Tykes -hankkeessa vuosina 2006–2009. 2010. 60 s. + liitt. 2 s. (nid.) 61 s. liitt. 2 s. (pdf)
- A: 56 Anna Kapanen (toim.). Uusia avauksia tekemällä oppimiseen. Työpajojen ja ammattiopistojen välisen yhteistyön kehittyminen Etelä- ja Pohjois-Savossa. 2010. 144 s. (nid.) 136 s. (pdf)
- A:57 Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Veikko Äikäs – Anni Laitinen. Ympäristöasiat osana hevostallien kannattavuutta. 2010. 108 s. + liitt. 11 s. (nid.) 105 s. + liitt. 11 s. (pdf)
- A:58 Anu Haapala – Kalevi Niemi (toim.) Tulevaisuustietoinen kehittäminen. Hyvinvoinnin ja kulttuurin ammattikorkeakoulutuksen suuntaviivoja etsimässä. 2010. 155 s + liitt. 26 s. (nid.) 143 s. + liitt. 26 s. (pdf)
- A:59 Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Anni Kyyhkynen – Elina Muukkonen. Biopoltoaineita käyttävien energiantuotantolaitosten tuhkien hyötykäyttö- ja logistiikkavirrat Itä-Suomessa. 2010. 111 s. (nid.) 111 s. (pdf)
- A:60 Soile Eronen. Yhdessä paremmin. Aivohalvauskuntoutuksen tehostaminen moniammatillisuudella. 2011. 111 s + liitt. 10 s. (nid.)

- A:61 Pirjo Hartikainen (toim.). Hyviä käytänteitä sosiaali- ja terveysalan hyvinvointipalveluissa. Tuloksia HYVOPA-hankkeesta. 2011. 64 s. (pdf)
- A:62 Sirpa Luukkainen – Simo Ojala – Antti Kaipainen. Mobiilihoiva turvallisen kotihoidon tukena -hanke 1.5.2008–30.6.2010. EAKR toimintalinja 4, kokeiluosio. Loppuraportti. 2011. 78 s. + liitt. 19 s. (pdf)
- A:63 Sari Toijonen-Kunnari (toim.). Toiminnallinen kehittäjäkumppanuus. MAMKin liiketalouden koulutus Etelä-Savon innovaatioympäristössä. 2011. 164 s. (nid.) 150 s. (pdf)
- A:64 Tuula Siljanen – Ulla Keto. Mikkeli muutoksessa. Muutosohjelman arviointi. 2011. 42 s. (pdf)
- A:65 Päivi Lifflander – Pirjo Hartikainen. Savonlinnan seudun palveluseteliselvitys. 2011. 59 s. + liitt. 6 s. (pdf)
- A:66 Mari Pennanen – Eva-Maria Hakola. Selvitys matkailun luontoaktiiviteettien, Kulttuurin ja luovien alojen Yhteistyön kehittämismahdollisuuksista ja -tarpeista Etelä-Savossa. Hankeraportti. 2011. 29 s. + liitt. 18 s. (pdf)
- A:67 Osmo Palonen (toim.). Muistilla on kolme ulottuvuutta. Kulttuuriperinnön digitaalinen tuottaminen ja tallentaminen. 2011. 136 s. (nid.) 128 s. (pdf)
- A:68 Tuija Vääntinen – Marjo Nykänen (toim.). Osaamisen palapeli. Mikkelin ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittäminen. 2011. 137 s.+ liitt. 8 s. (nid.) 131 s. + liitt. 8 s. (pdf)
- A:69 Petri Pajunen – Pasi Pakkala. Prosessiorganisaatio metsänhoitoyhdistyksen organisaatiomallina. 2012. 48 s. + liitt. 6 s. (nid.)
- A:70 Tero Karttunen – Kari Dufva – Antti Ylhäinen – Martti Kemppinen. Väsyttävästi kuormitettujen liimaliitosten testimenetelmän kehitys. 2012. 45 s. (nid.)
- A:71 Minna Malankin. Venäläiset matkailun asiakkaina. 2012. 114 s. + liitt. 7 s. (nid.) 114 s. + liitt. 7 s. (pdf)
- A:72 María del Mar Márquez – Jukka Mäntylä. Metsätalouden laitoksen opetussuunnitelman uudistamisprosessi. 2012. 107 s. + liitt. 17 s. (nid.)
- A:73 Marjaana Kivelä (toim.). Yksin hyvä – yhdessä parempi. 2012. 115 s. (nid.) 111 s. (pdf)
- A:74 Pekka Hartikainen – Kati Kontinen – Timo Antero Leinonen. Metsätiensuunnitteluopas – metsä- ja piennartiet. 2012. 44 s. + liitt. 20 s. (nid.) 44 s. + liitt. 20 s. (pdf)
- A:75 Sami Luste – Hanne Soininen – Tuija Ranta-Korhonen – Sari Seppäläinen – Anni Laitinen – Mari Tervo. Biokaasulaitos osana energiaomavaraista maatilaa. 2012. 68 s. (nid.) 68 s. (pdf)
- A:76 Marja-Liisa Kakkonen (toim.). Näkökulmia yrittäjyyteen ja yritysyhteistyötoimintaan. 2012. 113 s. (nid.) 106 s. (pdf)
- A:77 Matti Meriläinen – Anu Haapala – Tuija Vääntinen. Opiskelijoiden hyvinvointi ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Lähtökohtia ja tutkittua tietoa ohjauksen ja pedagogiikan kehittämiseen. 2013. 92 s. (nid.) 92 s. (pdf)
- A:78 Jussi Ronkainen – Marika Punamäki (toim.). Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. 2013. 151 s. (nid.) 151 s. (pdf)
- A:79 Anna Kähkönen (toim.). Ulkomaalaiset opiskelijat Etelä-Savon voimavaraksi. Kokemuksia ja esimerkkejä. 2013. 127 s. (nid.) 127 s. (pdf)
- A:80 Risto Laukas – Pasi Pakkala. Suomen suurimpien kaupunkien metsätaloustoimintojen kehittäminen. 2013. 55 s. + liitt. 8 s. (nid.)
- A:81 Pekka Penttinen – Jussi Ronkainen (toim.). Itä-Suomen nuorisopuntari. Katsaus nuorten hyvinvointiin Itä-Suomen maakunnissa 2010–2012. 2013. 147 s. + liitt. 15 s. (nid.) 147 s. + liitt. 15 s. (nid.)

- A:82 Marja-Liisa Kakkonen (ed.). Bridging entrepreneurship education between Russia and Finland. Conference proceedings 2013. 2013. 91 s (nid.) 91 s. (pdf)
- A:83 Tero Karttunen - Kari Dufva. The determination of the mode II fatigue threshold with a cast iron ENF specimen. 2013. 24 s. (nid.)
- A:84 Outi Pyöriä (toim.). Vesi liikuttaa ja kuntouttaa - hyviä käytänteitä vesiliikuntapalveluissa. Tuloksia VESKU-hankkeesta. 2013. 63 s. (nid.) 63 s. (pdf)
- A:85 Laura Hokkanen - Johanna Pirinen - Hanna Kuitunen. Vapaaehtoistyö, kansalaisjärjestöt ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen Etelä-Savossa –esiselvitys. 2014. 114 s. (nid) 114 s. (pdf)
- A:86 Johanna Hirvonen. Luontolähtöisen toiminnan hyvinvointivaikutukset ja niiden arviointi. Asiakasvaikutusten arviointi Luontohoiva-hankkeessa. 2014. 70 s. (nid.) 70 s. (pdf)
- A:87 Pasi Pakkala. Liiketoimintaa ja edunvalvontaa – Näkökulmia työhyvinvointiin metsähoitoyhdistyksissä. 2014. 52 s. (nid.)
- A:88 Johanna Arola - Piia Aarniosalo - Hannu Poutiainen - Esa Hannus – Heikki Isotalus. Open-tietojärjestelmä. Etämonitoroinnin kehittäminen osana ympäristötekniikan koulutusta ja innovaatio-toimintaa. 2014. 71 s. (nid.) 71 s. (pdf)
- A:89 Tapio Lepistö. Luonnonkuitukomposiitit. 2014. 67 s. (nid.) 67 s. (pdf)
- A:90 Kirsti Ilomäki - Kari Dufva - Petri Jetsu. Luonnonkuitulujitettujen muovikomposiittien tutkimus ja opetuksen kehittäminen. 2014. 49 s. (nid.) 49 s. (pdf)
- A:91 Jaana Dillström - Erja Ruotsalainen. Huomaan, että osaan. Opiskelijoiden kokemuksia simulaatiosta. 2014. 46 s. (nid.) 46 s. (pdf)
- A:92 Kati Kontinen. Huonosti kantavien maiden ja teiden vahvistamisratkaisut. 2014. 39 s. (nid.) 39 s. (pdf)
- A:93 Mika Liukkonen - Elina Havia - Henri Montonen - Yrjö Hiltunen. Life-cycle covering traceability and information management for electronic product using RFID. 2014. 55 s. (pdf)
- A:94 Liisa Uosukainen (ed.). Open source archive. Towards open and sustainable digital archives. 2014. 90 s. (nid.) 100 s. (pdf)
- A:95 Anu Haapala (toim.). Opinnollistaminen tki-projekteissa. Lähtökohtia ja kokemuksia käytännöstä. 2014. 95 s. (nid.) 88 s. (pdf)
- A:96 Päivi Niiranen-Linkama – Tiina Kuru. Kokemuksellinen hyvinvointi. Mitä 65–74-vuotiaat kertovat hyvinvoinnistaan. 2014. 55 s. (nid.) 55 s. (pdf)
- A:97 Marketta Koskinen. Mikkelin seudun DigiPuntari 2014. Pilottitutkimuksen raportti. 2014. 67 s. (pdf)
- A:98 Sari Laanterä – Terttu Liimatainen – Marja-Liisa Laitinen. Ehkäisevän ja matalan kynnyksen hyvinvointipalvelumallin kehittäminen Mikkelin seudulle. 2014. 130 s. (nid) 162 s. (pdf)
- A:99 Maarit Karhula. Omaisen ja läheisen näkemykset roolistaan palveluverkostossa. 2015. 76 s. (nid.) 76 s.(pdf)
- A:100 Sonja Miettinen – Sanna-Mari Pöyry. Vainulla Etelä-Savossa. Vaikeimmin työllistyvät nuoret palvelujärjestelmässä -selvitys. 2015. 90 s. (nid.) 102 s. (pdf)
- A:101 Tuija Vänttinen (ed.). Enhancing learning outcomes evaluation. Benchmarking learning outcomes evaluation in Finland, Scotland and Kansas. 2015. 116 s (nid.) 126 s. (pdf)
- A:102 Marjo Nykänen (toim.). Itsearviointi korkeakoulun laatutyökaluna. 2015.141 s. (nid.) 143 s. (pdf)
- A:103 Riitta Tuikkanen – Paula Mäkeläinen. Työmiesten työaikaiset ruokapalvelut ja syöminen työaika-
na. 2015. 55 s. (nid.) 66 s. (pdf)

- A:104 Tuomas Pesonen – Jari Käyhkö – Janne Keränen – Henna Sundqvist – Panu Lahtinen. Esiselvitys: Pienoistehdas painetun älyn alustan valmistamiseen hiilidioksidi-kalsiumhydroksidi-mikrokuitukomposiittina. Raportti. 2015. 57 s. (pdf)
- A:105 Jari Käyhkö – Heikki Mutikainen – Juhani Turunen – Tapio Tirri – Yrjö Hiltunen – Tuomas Eerola – Lasse Lensu – Heikki Kälviäinen – Jarkko Mutanen – Markku Hauta-Kasari – Kyösti Karttunen – Kaarina Prittinen – Elmar Bernhardt. Loppuraportti: Massan ja paperinvalmistuksen märkäosan kuvantava mittaus sekä konenäkösovellukset (PULPVISION). 2015. 73 s. (pdf)
- A:106 Pekka Turkki. Lähiruokaa mökille. Etelä-Savon vapaa-ajan asukkaiden ruokaostuskäyt-täytymisen ja lähiruoan saatavuus. 2016. 50 s. (pdf)
- A:107 Eeva Koivula – Timo Siiskonen. Kohti vähähiilistä matkailua Etelä-Savossa. 2016. 134 s. (nid) 136 s. (pdf)
- A:108 Tomi Voutilainen – Dennis Galkin. Oikeudet ja velvollisuudet Kansalaisarkiston tiedonhallinnassa. 2016. 61 s. (pdf)

MAMK

University of Applied Sciences